

ZÁVOGYÁN MAGDOLNA:	Harmóniában élni	2
L. SIMON LÁSZLÓ:	Új közgyűjteményi és közművelődési rendszer	3
CSERÉP LÁSZLÓ:	A Barbie és a Vénusz-ember	11

KUTATÁS – FEJLESZTÉS

DITZENDY KÁROLY ARISZTID:	Társadalompolitika és közösségi művelődés: új kihívások <i>Vázlatok a közösségi művelődés új útjaihoz 1. rész</i>	13
------------------------------	--	----

HÁLÓZAT

SZEMES ZSUZSA:	A Szeretet Iskolája – <i>Intergenerációs tapasztalatátadás</i>	16
BÁLINT GYÖRGY:	Tarnabod, a befogadó falu	26

HORIZONT

TÓTH VIKTOR:	Kisvárosi értékekre építve – <i>A kiskunmajsai Konecsni György Kulturális Központ</i>	29
BENE ILDIKÓ:	Deszk, sokszínű település, sokszínű kultúrával – <i>Betekintés a Deszki Faluház életébe</i>	32
G. FURULYÁS KATALIN:	Hálózatok működése a digitális kultúrában és a közösségi művelődésben	36
KERESZTI FERENC:	A kódextől a táblagépig – <i>Egyházi konferencia Szegeden</i>	40
TÓTH ERZSÉBET:	Felnőtt Tanulók Hete – <i>Esszé- és videópályázat</i>	43
FÁBIÁNNÉ SZENCGI IBOLYA:	„A jó pap is holtig tanul”. Esszé	44
MÁTYUS ALIZ:	Egy házban, kapcsolatban: a Hagyományok Háza és a Magyar Művelődési Intézet. Mezőség – Mikrokozmosz est	47

NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

VARGA MÁTÉ – VERGSEG ILONA:	Magyar közösségfejlesztők európai porondon <i>Az Állampolgári Részvétel Hete és Nyári Egyeteme</i>	49
--------------------------------	---	----

ARCKÉPEK

MARCUS AURELIUS	Elmélkedések. A császár (161-180) feljegyzéseiből	54
SÁNTHA FERENCNÉ GEDEON MÁRIA:	A tanár úr. Géher István (1940-2012)	56
ANTALL ISTVÁN:	Gyógyító ember – <i>Beszélgetés Szabados Györgyről Kodolányi Gyulával</i>	57

MŰVÉSZET

DÓRI ÉVA:	Alkotóművészet és közösségi művelődés – <i>(m)érték pro és kontra</i>	59
SZABÓ ILDIKÓ:	<i>A kiskunfélegyházi Holló László Képzőművész Kör ötven éves története és jövője</i> A „kör bezárul”	62
REGŐS JÁNOS:	Őszi Dionüszia – <i>Alternatív Alkotóközösségek Találkozója Pápán</i>	65

SZÍN SZÓKINCSTÁR

B. GELENCSÉR KATALIN:	Méltóság, méltatlan, tekintély	68
-----------------------	--------------------------------	----

MIKROSZKÓP

TAKÁCS GÉZA:	Romanapló V.	69
--------------	--------------	----

HARMÓNIÁBAN ÉLNI

Harmóniában élni annyi, mint biztos értékvilágban megtalálni a legjobb megoldásokat folyamatosan változó mindennapjainkban. Az értékek jelentik a személyiség viszonyítási pontjait, eligazító, messze fénylő világítótornyait, amelyek formálódnak, csiszolódnak valamennyi jelentős életperiódusban. Ha ezt a kiindulást feltesszük és elfogadjuk az egyéni sorsok tekintetében, sokszorosan igaznak érezzük a szervezetek, közösségek, a mikro- és makro-társadalmak közegében. A Magyar Művelődési Intézet átszervezése során – számos részterület munkáinak maradéktalan elvégzése mellett – az új Intézet értékrendjének kialakítását, az alapértékek folyamatos láttatását, a mindennapi munkában ezeknek az értékeknek az érvényesítését kell szem előtt tartani.

A Közösségi Művelődés e mostani számában több olyan életműmintát is bemutatunk, amelyek a stabil értékrend mellett egy másik nagyon fontos sajátossággal is rendelkeznek, a *hitelesség garanciájával*. A hitelesség nélkül minden meghirdetett, programban deklarált értékrend súlytalanná, rozszabb esetben komolytalanná lesz. A hitelesség viszont érvényesség, megvalósult életműben, szervezeti, közösségi produktumban. A Magyar Művelődési Intézet jogutódja ezeknek a példáknak és mintáknak lesz éltető közege, műhelye, rokon értékrendű, elhivatott emberek tevékenységeinek nyitott intézménye, szervezője és támogatója szerette az országban.

Ezek után az alapvetések után szeretnék néhány alapértékre koncentráltan rámutatni, szövetségkereső szándékkal, és programadó nyíltsággal.

Legfontosabb a *személyes felelősségvállalás* – döntéseinkben és cselekedeteinkben egyaránt. Fontos látnunk, hogy minden az egyénen múlik, az egyén sorsa viszont nagyrészt a neveltetésén. Ezért meghatározó a kiegyensúlyozott, szerető családi háttér, az iskola, és *mindazok a nevelési hatások*, amelyek formálják a kialakuló személyiséget, és amelyekről Marcus Aurelius szinte leltárszerű pontossággal ír *Elmélkedéseiben*, amelyből figyelmet érdemlő részlet olvasható lapszámunkban.

A *közösségek változatos formáihoz való tudatos ragaszkodás* és kötődés szintén elengedhetetlen a személyiség harmóniájához. A közösségek meghatározása napjainkban gazdag szakirodalommal bír, árnyalt és sokféle. Amit ezúttal kiemelek, mint alapértéket, az *egyén tudatos részvételét a közösség életében*. Ez a tudatosság határozza meg a közös cselekvés iránti elkötelezettséget, a saját és a környezet gondjainak tudatosítását, megoldásuk elősegítését, ez a forrása az összetartozás élményének. A jól működő közösségek nem csupán az egyén értékvilágának alakulása felől fontosak és nélkülözhetetlenek, de a szűkebb lakókörnyezet, a különböző hálózatok teherbírása, valamint a nemzet sorsa szempontjából egyaránt. Ezek a közösségek termelik a *szolidaritást* és a *bizalmat*, azt a

két lelki összekötő anyagot, amelyek szükséges feltételei a társadalom jó működésének. A bizalom és a szolidaritás szerepe az *emberi viszonyaink kiegyensúlyozott működésében* hasonló, mint az oxigén szerepe az élő szervezet működésében, azaz *nélkülözhetetlen*. Mindennapi munkánk középpontjában ezeknek az alapértékeknek a megerősítése, elsajátításuk elősegítése áll.

Harmóniában élni, azt is jelenti, hogy állandó változásban kell élni. Ahhoz, hogy a változásokban mégis önmagunk maradjunk, megfelelő értékek birtokában, ezekhez ragaszkodva kell szervezni a mindennapokat. Mert ezek az értékek *állandóak*, és mindenki számára *elsajátíthatóak*. Ebben a szakadatlan elsajátítási folyamatban van a *közösségi művelődésnek* pótolhatatlan szerepe, e folyamatban lesz az *egész életen át tartó tanulás* új tanulási formáinak és közösségi alkalmainak eszközrendszere a valódi cél, a *változásokhoz történő sikeres alkalmazkodás elősegítője*.

Závogyán Magdolna

ZÁVOGYÁN MAGDOLNA a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus Bánffy Miklós-díjas (2012) főigazgatója.

ÚJ KÖZGYŰJTEMÉNYI ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI RENDSZER VIDÉKEN

TÖRVÉNYJAVASLATOT ELŐTERJESZTŐ EXPOZÉ
ÉS VITÁJÁT KÖVETŐ ZÁRSZÓ*

ELŐTERJESZTŐI EXPOZÉ

„A művelődést minden egyes nemzedéknek verejtékes munkával kell újra és újra kiküzdenie, s a nemzetnek is folyvást dolgoznia kell, hogy a maga művelődési szintjét fenntarthassa. Ha azt vizsgálom, hogy melyek azok az eszközök, amelyekkel a nemzetek művelődésüket megtarthatják és továbbfejleszthetik, akkor én erre főleg két nagy eszközt látok. Az első a népműveltségnek, a tömegműveltségnek a fejlesztése, a második magának a tudományosságának az ápolása. Demokratikus korunkban elsősorban természetesen arra kell törekedni, hogy minél értékesebb műveltséget vigyünk bele a magyar nemzet legszélesebb rétegeibe. De emellett kell, hogy legyen tudománypolitikánk is.”

E szavakat Klebelsberg Kuno kultuszminiszter mondta el az Országos Magyar Gyűjteményegyetemről, nemzeti nagy közgyűjteményeink önkormányzatáról és személyzetük minősítéséről szóló törvényjavaslat benyújtásakor, 1922. augusztus 17-én a nemzetgyűlésben.

Klebelsberg szerint a tudománypolitika számára a Magyar Tudo-

mányos Akadémia és az egyetemek mellett a közgyűjtemények is fontosak. Ezt a mostani kormány is így gondolja, ezért nyújtotta be a tisztelt Ház elé a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény módosításáról szóló javaslatot. Olyan horderejű, a fenntartói szerkezet átalakítása miatt szükségessé vált változásokat tervez a kormányzat, amilyenre évtizedek óta nem volt példa.

Hogyan is nézett ki ez a szerkezet, milyen modellek ismertek szerte a világban?

A múzeumfenntartásnak három modellje ismert. Az Egyesült Államokban a múzeumügyet a 18–19. század fordulójától napjainkig magánfelek, alapítványok ügyének tekintik, a muzeális intézményeket az állam soha nem kívánta tulajdonába venni vagy központi költségvetési forrásokból közvetlenül támogatni. Ezzel ellenkező szemlélet érvényesült az 1920–30-as évektől a Szovjetunióban, majd a létrejövő szocialista országokban: az állam ezt a területet is központosította, az intézményeket tulajdonába vette, fenntartotta és finanszírozta. Kontinensünk legtöbb ország a

múzeumügyet nem magánügynek, de nem is kizárólagosan államinak, hanem közügynek tekinti. Egyes intézmények tulajdonosa, fenntartója az állam, másoké a helyhatóság, az egyház, egy egyesület vagy akár egy magánszemély. Így több forrás is létezik, amelyek együttesen adják össze az intézmények működéséhez szükséges bevételeket.

Hazánkban – az 1949-től 1963-ig tartó időszakot leszámítva – a múzeumügyet közügynek tekintették. A tulajdonviszonyok már a 19. század óta vegyesek voltak. A Magyar Nemzeti Múzeumot például az állam tartotta fenn, de a gyűjtemények többségét az 1860–70-es évektől létrejövő társadalmi egyletek, múzeum-egyesületek vagy magánszemélyek hozták létre. A 20. század elején ezek egy része helyhatósági, városi tulajdonba került, illetve maguk a törvényhatóságok is hoztak létre múzeumokat. Ezt az állapotot jogilag az 1949/13. számú törvényerejű rendelet szüntette meg: minden múzeum állami kézbe került, és a központi költségvetésből tartották fenn őket. Hallgatólággal ugyan megmaradt egy-két egyházi vagy magángyűjtemény, ám ezek múzeumi besorolást nem kaphattak.

* „A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény módosításáról” szóló törvényjavaslat előterjesztői expozejéja és országgyűlési általános vitáját követő zárszava – a 2012. szeptember 18-án elhangzottak szerkesztett változata. (A Szerk.)

Az 1963/9. számú törvényerejű rendelet ismét nagy változást hozott: megszüntette a tulajdonlás és fenntartás állami monopóliumát. Létrejöttek a tanácsi irányítású megyei múzeumi szervezetek. A szocialista diktatúra összeomlását követően a nagy állami tulajdonú intézmények mellett ismét létrejöttek a megyei, városi, önkormányzati, magán-, egyházi és egyéb múzeumok, amelyek finanszírozása is többszorosra változott: központi vagy önkormányzati költségvetés, pályázatok, saját fenntartói források és bevételek révén finanszírozták, finanszírozzuk ezeket az intézményeket.

Ez a törvényjavaslat annak a törvénynek a megváltoztatását tűzte ki célul, amely a rendszerváltozás utáni időszakban kialakult szerkezetet próbálta leképezni. A múzeumi intézményrendszer jelentős része a diktatúra összeomlását követő időszakban is a 19 megyei szervezeten maradt, ám ezek fenntartása egyre nagyobb terhet jelentett az önkormányzatoknak.

Ennek két fontos oka volt. Egyrészt a megyék saját bevételei jelentősen csökkentek, mivel a szocialista kormányzat elvette az illetékbeszedési jogot a többségében fideszes vezetésű önkormányzatoktól a 2006-os választásokat követően. Másrészt 2009-ben a szakmai szervezetek erőteljes tiltakozása ellenére megszüntették az önkormányzatok önálló kulturális normatíváját, így jelentős mértékben csökkent a kulturális feladatok központi finanszírozása. Ezért 2011-ben a konzervatív többségű parlament a megyék konszolidációjáról döntött, s így a megyei kulturális intézmények gyűjteményestül-ingatlanostul állami tulajdonba kerültek.

Az előttünk fekvő törvényjavaslatban megfogalmazott változtatás lényege az, hogy a megyei múzeumok – megyei gyűjtőkörű feladataik változatlanul hagyása mellett – átkerülnek a megyeszékhely városok önkormányzatainak fenntartásába, míg a megyei szervezetekhez tartozó, más városokban működő intézményeket az adott település önkormányzata veszi át. Az állam megőrzi e jelentős műtárgyállomány tulajdonjogát, és nem vonul ki a finanszírozásból sem, ugyanakkor

hangsúlyosan jelenhet meg az intézményeknek helyt adó városok érdeke, erősödhet saját kulturális vonzerejük növelésére irányuló törekvésük.

Áttérve a könyvtári terület történeti helyzetére, érdemes kiemelni, hogy a megyei könyvtárakat a 2042-13/1952. minisztertanácsi határozat hozta létre, bár már a 19. században felvetődött a városok közigazgatási határain, a helyben lakó polgárok ellátására túllépő könyvtárak eszméje. Eleinte a nemzeti tudomány és kultúra művelése és színvonalának emelése volt a cél, a későbbiekben a polgárok és gyermekeik műveltsége, azaz a közműveltség növelésének a szándéka is közrejátszott.

Az 1820-as évekből kiemelhetjük a Georgikont alapító Festetics György fiának, Lászlónak a négy vármegyét, Somogyot, Sopront, Vast és Zalát felölelő könyvtár-alapítási kísérletét. Az 1890-es évek végén a megyei könyvtári gondolat összekapcsolódott a múzeumok fejlesztésével és fenntartásával. Az 1920-as években a népkönyvtárak ügyében a kulturális kormányzat azt az álláspontot képviselte, hogy az állam feladata pusztán az alapítás, míg a fejlesztés, fenntartás és működtetés már a helyi hatóságok feladata, s adóból, rendezvények bevételeiből kell fedezniük kiadásait.

1952-ben a könyvtárak fejlesztéséről szóló minisztertanácsi határozat folyományaként létrejöttek a megyei könyvtárak. Ezek fenntartása a megyei tanácsok feladata lett, így kiemelték azokat a települési fenntartású könyvtárak köréből. A megyeszékhelyeken a megyei és városi könyvtárak fenntartása az idők folyamán különböző formákat öltött. Kezdetben párhuzamosan, egymás mellett működött az önálló megyei és az önálló városi könyvtár, amelynek adott esetben központi könyvtára és városi fiókhálózata is volt a megye, illetve a város közös fenntartásában.

A '70-es évektől a '80-as évek közepéig tartó időszakot a racionalizálás jellemezte. Egyes városokban, például Egerben, Kaposváron, Nyíregyházán és Salgótarjánban megegyezés született a Fővárosi Önkormányzat fenntartásáról, amelynek fenntartója a megye volt. Ez más formában megvalósult egyéb településeken is.

Volt olyan eset, ahol a város vállalta a könyvtár fenntartását.

Az elmúlt években egy új, szokatlan, de támogatható szerkezet is született. Pécsen az újonnan épült Tudásközpont keretében az egyetemi könyvtár a korábban összevont megyei-városi könyvtárral közös önkormányzati és felsőoktatási fenntartásba került. Ennek a lehetőségét, hogy ezt más városokban is megoldjuk, a jelen jogszabálytervezet is megteremti.

Az új elképzelés szerint a megyeszékhely megyei jogú város átveszi a megyei hatókörű könyvtárat 2013. január 1-jével. Ahol a megyeszékhelyen külön városi könyvtárat is fenntartott a megyei jogú város önkormányzata, ott azt be kell olvasztani a megyei hatókörű könyvtárba. Ez várható Miskolc, Székesfehérvár, Győr, Debrecen, Szolnok, Tatabánya, Veszprém és Zalaegerszeg esetében. Tizenhat megyében a törvénytervezet szerinti átadás a megyeszékhely megyei jogú városokat érinti: Baranya, Bács-Kiskun, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Komárom-Esztergom, Nógrád, Pest, Somogy, Tolna, Vas, Veszprém és Zala megyében kell megtörténnie az átadásnak. Csongrád, Heves és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében jelenleg is a város az egyedüli könyvtár fenntartója; itt csak a finanszírozásban lesz alapvető változás.

Az ingatlanok a könyvtárak esetében is állami tulajdonban maradnak. A könyvtári állományt és az ingóságokat a városok kapják meg, megfelelő megkötésekkel, a védett állomány köztulajdonban tartásának garانتálása mellett.

Beszélnem kell a közművelődést érintő legfontosabb változásokról is. A megyei önkormányzatok konszolidációjáról, a megyei önkormányzati intézmények és a Fővárosi Önkormányzat egyes egészségügyi intézményeinek átvételéről szóló 2011. évi CLIV. törvény alapján, a megyei önkormányzatok fenntartásában lévő közművelődési intézmények, valamint a közművelődési feladatokat ellátó alapítványok, közalapítványok és gazdasági társaságok, 2012. január 1-én állami tulajdonba és fenntar-

tásba kerültek, a működtetést a Megyei Intézményfenntartó Központok biztosították. Az állam feladatait 2013. január 1-ét követően pedig, a megyei múzeumok, könyvtárak és közművelődési intézmények fenntartásáról szóló 1311/2012. (VIII. 23.) kormányhatározat alapján, az emberi erőforrások miniszterének kell ellátnia.

Ennek megfelelően 2013-tól a feladatellátás a kultúráért felelős miniszter irányítása alá tartozó központi költségvetési szervhez, a (jelenlegi nevén) Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátushoz fog tartozni. Ezt az intézetet októbertől átszervezzük, hogy alkalmassá tegyük az új feladatok ellátására; az átszervezést két hónapja előkészítettük. Az oda nem illő feladatokat elveszjük, és egy új, jelentős háttérintézményt fogunk létrehozni. Ez az átszervezett intézet végzi a jövőben a megyei szintű közművelődési feladatellátás helyére lépő területi szintű közművelődési feladatellátás újraszervezését, koordinálását.

Az újonnan felálló rendszerben minden megyeszékhelyen e háttérintézmény alkalmazottai – megyeszékhelyenként várhatóan négy fő – fogják ellátni a megyei szintű közművelődési módszertani feladatokat, különös tekintettel a szakfelügyeletre, a továbbképzésekre és a felmenő rendszerű minősítő versenyekre. A szolgáltató szervezetek közül jelenleg öt megyében önálló intézményként, három megyében nonprofit gazdasági társaságként, a többiben integráltan – öt megyében könyvtárhoz csatoltan, két megyében muzeális intézmény részeként, további öt megyében pedig pedagógiai intézettel összevonva – van jelen a közművelődési szakterület. Ezt a területet egységesíteni fogjuk, ami nem mindenütt jelenti a teljes intézmény átvételét, hiszen ahol egy megyei muzeális intézmény részeként végzik a megyei szintű közművelődési módszertani feladatellátást, ott a múzeum a városhoz, a feladatellátást végző kollégák pedig a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus utód-szervezetéhez kerülnek át.

Ugyanilyen fontos számunkra a kistelepüléseken a közművelődési feladatoknak a törvényben rögzített módon való ellátása. A legkisebb települések számára is lehetőséget teremtünk arra, hogy a közművelődési feladatokat a könyvtárakkal, a múzeumi egységekkel, a tájházakkal, az irodalmi emlékhelyekkel, az esetleges faluházakkal közös, integrált intézményben lássák el. A törvényjavaslat szerint ezt 10 ezer fős lakossáig tartjuk elfogadhatónak.¹

A fentiekhez természetesen megfelelő finanszírozási modellt is ki kell alakítani. A törvényjavaslat az új modellnek csak az egyik pillére, hiszen önmagában egy új fenntartói szerkezet még nem garancia arra, hogy az intézményrendszer megfelelően működjön. Ehhez a költségvetési törvényben kellőképpen alátámasztott szerkezetet kellett kialakítanunk, amelyre nem volt példa az elmúlt húsz évben. Az előző, szocialista kormányok idején például, mint már említettem, megszüntették az önálló kulturális normatívát. Mi most egy olyan finanszírozási szerkezetet állítunk fel, amely – ennek a költségvetési törvényben való továbbvitele esetén – évtizedekre biztos, kiszámítható működést tud garantálni az intézményeknek, és a későbbi szakpolitikai küzdelmeknek már csak arról kell szólniuk, hogy mennyi legyen ennek a területnek a költségvetési főösszege.

Az ellenzék folyamatosan arról beszél, hogy milyen szerény a kulturális terület költségvetése. Ez még a kulturális államtitkárságra nézve sem igaz, hiszen államtitkárságunk költségvetésében 2012-ről 2013-ra 12 százalékos növekedést tudunk elkönyvelni. Ezen kívül egy jelentős új tétel fog megjelenni a Belügyminisztérium költségvetésében is a települési önkormányzatok kulturális feladatainak támogatása címén, ahol a könyvtári, közművelődési és múzeumi feladatok támogatására 2013-ban – a költségvetési törvény megszavazása esetén – 17,6 milliárd forint áll rendelkezésre. Ez az összeg tovább növelhető. Az a költségveté-

si módosító indítvány, amely már a Ház előtt fekszik, garantálja, hogy ez a 17,6 milliárd forint megfelelő módon lesz elosztva: 2,4 milliárd forintot a megyeszékhely megyei jogú városok és a Pest Megyei Múzeumok Igazgatóságának otthont adó Szentendre város önkormányzatának támogatására fordítunk, a megyei hatókörű múzeumok fenntartása érdekében. A 2,4 milliárd forintot önálló költségvetési sorokra bontjuk, így mind a 19 központi múzeumi egység látni fogja, hogy mennyi pénzből tud majd gazdálkodni. 2,8 milliárd forintot fogunk fordítani a 19 város esetében a megyei hatókörű városi könyvtárak fenntartására, szintén minden egyes intézményt önálló költségvetési tételként kezelve.

A kistelepülési könyvtári és közművelődési támogatás a megyei könyvtárakkal kötött külön megállapodás keretében 1,7 milliárd forint lesz. Ezzel ki tudjuk váltani a korábbi kistérségi normatívát, sőt további feladatok ellátásához szükséges forrást is tudunk biztosítani a megyei hatókörű könyvtári intézményrendszeren keresztül a kistelepülési könyvtárak számára. A települési önkormányzatok – kivéve a megyeszékhelyeket, Szentendrét és a fővárost – könyvtári és közművelődési feladatainak ellátására 7,5 milliárd forintot fordítunk normatív alapon, de ez a normatíva kizárólag a könyvtári és közművelődési feladatokat fogja támogatni. Ugyanakkor a megyeszékhelyek is kapnak normatív támogatást, 710 millió forintot, de csak a közművelődési feladatok támogatására, hiszen ők intézményre szabottan fogják megkapni a múzeumi és könyvtári támogatásokat.

A költségvetési törvény módosító indítványának megszavazása esetén önálló soron fog megjelenni a költségvetésben a települési önkormányzatok múzeumi érdekeltségű támogatója. (A megyeszékhelyek, amelyek átveszik a nagy múzeumi egységeket, ebben természetesen nincsenek benne.) Ez 1 milliárd forintos támogatás. A megyeszékhelyeknek juttatott 2,4 milli-

1 A törvényjavaslat előkészítésekor a szakértők a szakmai szervezetekkel folytatott tárgyaláson 15 ezer fős határt javasolt, míg a Közggyűteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete öt ezret. A kompromisszumos tízezeres javaslatot – egy zárószavazás előtti módosító elfogadásával – mégis 15 ezerre emelte az Országgyűlés.

árd forinttal együtt tehát 3,4 milliárd forintról van szó, és ehhez jön még egy 700 millió forintos múzeumi támogatás, így összesen 4,1 milliárd forintot szán a kormány a múzeumokra. Ezt kell szembeállítani az idei 2,6 milliárd forintos főösszeggel, ennyit fordítanak ugyanis idén a megyei intézményfenntartó központok a 218 egységből álló megyei múzeumi intézményrendszerre.

A Fővárosi Önkormányzat múzeumi, könyvtári és közművelődési feladatainak támogatására 677 millió 800 ezer forintot kívánunk adni. Ez a Budapesti Történeti Múzeum, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a főváros bizonyos közművelődési feladatainak a finanszírozását szolgálja. A kerületek tehát normatív alapon összesen 677 millió 700 ezer forintot kapnak kerületi közművelődési feladataik ellátására.

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának költségvetési fejezetében a megyei intézményfenntartó szervek által átvett intézményeknél előirányzatként 107 milliárd forint szerepel. Ebből a 107 milliárd forintból három fontos célra kívánunk forrást biztosítani. Múzeumi célokra 700 millió forintot; erre azért van szükség, mert a 218 volt megyei múzeumi intézményegységből nem fogunk mindent átadni a településeknek.² Néhány olyan múzeumot, amely speciális gyűjtőkörű vagy az átvető település méretét és pénzügyi mozgásterét messze meghaladó költségvetési igényű, valamelyik központi állami múzeumi egységhez fogunk kapcsolni. Ilyen a

nagycenki Széchenyi István Emlékiállítás, a gyöngyösi Mátra Múzeum, a pákozdi csata emlékkiállítás, a sátoraljaújhelyi Magyar Nyelv Múzeuma vagy az esztergomi Vármúzeum. Ezek finanszírozására 700 millió forint áll a központi múzeumegységek rendelkezésére, amelyek fiálaléiként fognak működni.³

Közművelődési célokra 1 milliárd 100 millió forintot szeretnénk fordítani, amennyiben megszavazzák a költségvetési törvény tervezetét. Ez az összeg arra szolgál, hogy húsz év küszködés után megszervezzük a tényleges megyei feladatellátást megyeszékhelyenként legalább négy fővel, illetve a hozzánk átkerülő intézmények, kft.-k és más szervezetek működtetését is ebből kívánjuk finanszírozni mindaddig, amíg a rendszert teljes egészében ki nem tisztítjuk, és fel nem áll az egységes megyei közművelődési szakmai tanácsadó és szolgáltató feladatokat ellátó rendszer a Magyar Művelődési Intézet utódszervezetében.

Levéltári célokra 2,2 milliárd forintot fogunk fordítani. A tavaszi ülészakorán megszavazott levéltári törvényben rendeztük a volt megyei levéltárak sorsát, és október 1-jével feláll a Magyar Nemzeti Levéltár, amely magába integrálja a jelenlegi Magyar Országos Levéltárat és a 19 megyei levéltárat.

Zárásul még két problémát említek. Igazat adunk Klebelsberg Kunónak, aki 1922-ben, a már említett parlamenti vita során ezt mondta: „A laikus ember, aki gyakran lát-

ja, hogy milyen gyér közgyűjteményeink látogatása, különösen a múzeumokkal szemben, felvetheti a kérdést, vajon megvan-e a múzeumügynek, a közgyűjteményügynek az a belső értéke és nemzeti jelentősége, amelyet egyes idealisták annak tulajdonítanak. De a közgyűjtemények értékelésénél nem szabad a súlypontot kizárólag arra vetni, hogy szám szerint hány ember nézi meg, hány ember látogatja azokat. Az igazi súlypont voltaképpen azon a tudományos munkán van, amelyet az illető közgyűjtemények tudományos tisztviselői kara kifejt.” Ugyanakkor nem szabad szó nélkül elmennünk amellett, hogy az elmúlt húsz évben a megyei múzeumi intézményrendszernek óriási veszteségeket kellett elkönyvelnie, múzeumi egységeink nagy része még az 500 fős éves látogatószámot sem tudja produkálni. Ez így nem maradhat.⁴

Éppen ezért e fenntartói szerkezet kialakítása csak az első lépés a jövő új múzeumi és könyvtári rendszerének a megteremtése felé. A második lépés az a módszertani megújulás, amelyet joggal vár el a jogalkotó és a kormányzat egyaránt, s amelyben partneri kezet kívánunk nyújtani a szakmai szervezeteknek. Az ő segítségükkel el szeretnénk érni, hogy a tudományos munka mellett arra is lehetőségünk nyíljon, hogy a magyar nemzet tagjai birtokba vehessék a múzeumokat, látogassák őket, és a művelődésükhöz, a műveltségük növeléséhez ezek az intézmények nagymértékben hozzájárulhassanak.

2 Az elmúlt év szakmai vitáiban 218 megyei múzeumi egységről beszéltünk. A Szombathelyi Képtár és a Bakonyi Természettudományi Múzeum beolvasása, illetve néhány engedély visszavonása miatt a megyei szervezetben lévő muzeális intézmények száma a törvény elfogadásakor 214-re módosult, de a szám a működési engedélyek folyamatban lévő felülvizsgálata miatt még tovább változhat. A 214 intézmény megoszlása a következő: közérdekű muzeális kiállítóhely 126, közérdekű muzeális gyűjtemény 21, tematikus múzeum 6, területi múzeum 41, megyei múzeum 19, országos szakmúzeum 1 darab.

3 A Vésztő-Mágor Történelmi Emlékhely és Csolt Monostor Középkori Romkert, a nagycenki Széchenyi István Emlékiállítás, a szabolcsi Vay Ádám Muzeális Gyűjtemény, a nyirbátori Báthori István Múzeum a Magyar Nemzeti Múzeum fiálaléjaként, a sátoraljaújhelyi Magyar Nyelv Múzeuma a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Pákozdi Csata Emlékiállítás a Hadtörténeti Intézet és Múzeum részeként, a gyöngyösi Mátra Múzeum és a zirci Bakonyi Természettudományi Múzeum a Magyar Természettudományi Múzeum egységeként, a zalai Zichy Mihály Emlékház a Szépművészeti Múzeum fiálaléjaként, a szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum irányítása alatt fog működni a jövőben.

4 Közzéteszem néhány megyei múzeumi egységnek, közérdekű muzeális gyűjteménynek a 2011-es látogatószám-adatait. A zárójel közötti számok az adott intézmények teljes látogatói adatait jelentik, a fizető vendégek számáról nincs kimutatásunk. A múzeumi egységek többségének a látogatószáma nem éri el az évi tízezer főt.

Évi 500 fő alatti látogatót fogadó intézmények: Szent István Király Múzeum – Palotavárosi Kiállítóhely, Székesfehérvár (92), Bunyevác Tájháza, Baja-Szentistván (93), Soproni Múzeum – Pékház, Sopron (124), Római Kőtár és Romkert, Dunajváros (164), Sárréti Tájháza, Füle (178), Schaár Erzsébet: Utca – Szoborkompozíció Kiállítás, Pécs (210), Római Kőtár, Szentendre (229), Wosinsky Mór Múzeum Megyeházi Kiállítóhelye, Szekszárd (230), Szlovák Nemzetiségi Kiállítás, Bánk (240), Reneszánsz Kőtár, Pécs (250), Patkó Imre Gyűjtemény, Győr (279), Rábaközi Muzeális Kiállítóhely, Kapuvár (297), Budenz Ház – Ybl Gyűjtemény, Székesfehérvár (300), Horvát Nemzetiségi Tájháza, Lakócsa (330), Fekete Szerecseny Patikamúzeum, Kőszeg (477), Móricz Zsigmond Emlékház, Tiszacsécsé (490).

Évi 50000 fő feletti látogatót fogadó intézmények: Sóstói Múzeumfaló, Nyíregyháza–Sóstófürdő (57339), Mátra Múzeum, Gyöngyös (59644), Janus Pannonius Múzeum, Pécs (146235), Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc (161289), Dobó István Vármúzeum, Eger (321880).

ZÁRSZÓ

Tisztelt Képviselőtársaim! Köszönöm aktív részvételüket a vitában, köszönöm, hogy ennyi hasznos tanáccsal, javaslattal látták el a kulturális tárcát. Engedjék meg, hogy néhány képviselő fölszólalására válasszjak.

Gyimesi Endre képviselő úr azt említette felszólalásában, hogy sok múzeumi egység működik most is megyei hálózat nélkül. Nagyon fontos megállapítás ez, hiszen tapasztalhattuk az elmúlt években, hogy egyes önkormányzatoknál elhivatott emberek megfelelő forrást előteremtve, a civil akaratot a közösség szolgálatába állítva képesek voltak új múzeumi egységeket létrehozni. Olyan városok, amelyek jelentős saját bevétellel rendelkeznek, és olyan települések is, amelyek kifejezetten szegények. Büszkén vettem részt magam is Balatonfüred városi múzeumának avatóünnepségén, amely azt mutatta, hogy Balatonfüred felújítási programjába a régi, reformkori épületek helyrehozatala mellett az is belefért, hogy a jelentős múlttal rendelkező település hagyományait, történetét megfelelő színvonalú installációval mutassák be a kisvárosi polgárság és az odalátogató turisták számára.

Ugyanilyen büszkén álltam pár nappal ezelőtt Sárszentlőrincen, ahol a Petőfi-emlékház szomszédságában új múzeum jött létre: a tájegységhez szorosan kötődő, a településen, illetve a szomszédságában nevelkedő, fantasztikus életművet maga után hagyó író, Lázár Ervin emlékháza. Itt is a helyi akarat, a helyi polgármester elhivatottsága, ügybuzgalma és az állam kellő szerepvállalása tette lehetővé az értékes múzeumi egység születését. Nem a megyei múzeum vagy a központi kormányzati akarat

hozta létre, hanem a helyiek jó szándéka, szeretete, s hozzá a Petőfi Irodalmi Múzeum szakmai segítségét, a minisztérium pedig 4 millió forint támogatást nyújtott.

Mit példáz a fentiek két eset? Azt, hogy a helyiek szerepvállalása a legfontosabb, e nélkül a legértékesebb gyűjtemények, kiállítóhelyek is elsorvadnak.

Az elmúlt húsz év tapasztalatai azt mutatták, hogy a megyeszékhelyen működő múzeumok finanszírozását illetően olyan esetekben sem tudtak megegyezni, amikor a megyei önkormányzat és a megyeszékhely politikai vezetése azonos színű volt. Erre utalt Horváth Zoltán képviselőtársam, amikor azt említette, hogy még a várostörténeti múzeum finanszírozásához sem járult hozzá Pécs városa. Tudunk azonban olyan finanszírozási szerkezetéről is, amikor a város támogatta a településén lévő megyei könyvtárat és megyei múzeumot azon a címen, hogy azokat többségében városiak látogatják, de ugyanezen a címen hasonló mértékben támogatta a megye a megyeszékhelyi színházat, mondván, hogy oda a megyeszékhelyen kívülről is járnak színházkedvelő művelt polgárok. Felénk ezt úgy mondják: „a pénz az ablakban volt”, vagyis látszatpolitizálásról beszélhetünk. Valójában egyik intézmény sem járt jól, hiszen amennyit adott a megye a város színházának, adhatta volna többletforrásként a saját intézményének is.

Hasonló a probléma a kórházak vagy a szociális ellátó intézmények esetében. Vannak olyan megyei kórházak, amelyeket 60 százalék fölötti mértékben használnak a város polgárai, a megyeszékhely mégsem járult hozzá egyetlenegy forinttal sem ezeknek az intézményeknek a fenntartásához. Ezek olyan problémák, amelyeket a most felálló rendszerben – legyen szó kórházakról, iskolákról, múzeumokról vagy könyvtárakról

– megfelelően lehet kezelni. Mert a lényeg a törvényjavaslatunkban az, hogy a rendszer legyen egységes, a finanszírozás, a működtetés és az ehhez szükséges jogszabályi háttér pedig legyen következetes és kiszámítható.

Gyimesi képviselő úr beszélt a megyei hatókörű múzeumokról és könyvtárakról, illetve az azok esetében végrehajtandó feladatokról is. A könyvtáraknál csak a fenntartó személye változik: a megyei könyvtárak városi fenntartásúvá válnak. Erre azért is van szükség, mert jól tudjuk, hogy a városi polgárok 70 százaléka veszi igénybe a szolgáltatásaikat, számos vidéki polgár valójában a megyeszékhelyen tanuló diák, de a feladatok, amelyeket el kell látniuk ezeknek a könyvtáraknak, valóban megyei szintűek.

Hogy ezt megyei hatókörű könyvtárnak hívjuk vagy megyei könyvtárnak, az már mellékes, az elnevezés megváltoztatására is nyitottak leszünk.⁵ A lényeg az, hogy milyen kistéleplési feladatokat kell ellátniuk a megyei hatókörű könyvtáraknak és múzeumoknak.

Hiller István fölszólalása meglepő volt számomra, mert többnyire az oktatási rendszer körüli vélt problémákról beszélt, és nem arról, ami ebben a törvényjavaslatban megfogalmazódik. Hiller úr megint ékes bizonyítékát adta annak, hogy ő valójában oktatáspolitikus, és a kulturális területtel minisztersége idején sem szívesen foglalkozott, de azt hiszem, ennyi belefér a politika világába. Nem érthet mindenki mindenhez.

Miért is van most szükség erre a törvényre? – kérdezte Hiller képviselő úr. Ez a vita a bizonyítéka annak, hogy most van szükség rá. Gondolják végig, képviselőtársaim, mi történt a kommunista diktatúra bukásának időszakában! Föllállt egy új rendszer, amely viszont tényleges

5 Menczer Erzsébet képviselő asszony a könyvtáros szakmai szervezetek javaslatára a tervezett „megyei hatókörű könyvtár” elnevezés elhagyása, és a „megyei könyvtár” kifejezés megtartása mellett érvelő módosító indítványt nyújtott be. Indoklása szerint „a megyei könyvtárak a város és a megye nyilvános könyvtári ellátásáért végzett feladataik mellett olyan könyvtári feladatokat is ellátnak, amelyek országos hatókörű tevékenységet jelentenek. A megyei könyvtár – fenntartótól függetlenül – egy könyvtártípus, amely a könyvtári rendszerben betöltött szolgáltatási szerepkörét jelöli az intézménynek, és ez nem azonos a megyei hatókörrel. A megyei könyvtár szolgáltatásai ugyanis nemcsak a megyére terjednek ki. Az Országos Dokumentumellátó Rendszer tagjaként köteles gyűjteménye egészével részt venni – különösen helyismereti gyűjteményével – a dokumentum-ellátásban, köteles a bárholnan érkező kérést teljesíteni. Digitális szolgáltatásai, adatbázisai, tudástárai szerves részét képezik a könyvtári szolgáltatásoknak, megyehatároktól függetlenül. A megyei könyvtárak képzéseikben, továbbképzéseikben többségében országos, regionális beiskolázású feladatellátók. A nemzetközi gyakorlatban megyei könyvtár (county library, komitats bibliotek, bibliotheque départementale) néven ismert ez a könyvtártípus, nemzetközi összehasonlításban fontos, hogy egyértelmű legyen, milyen könyvtárról beszélünk. A nemzetközi kapcsolat a könyvtárak esetében szolgáltatásokat is jelent, amelyben a könyvtár azonosításának problémája esetleg a kért igény teljesítésének elmaradásával járhat”.

jogszabályi háttérrel, törvényi garanciát csak 1997-ben kapott. Azóta eltelt tizenöt év, és a rendszer számos ok miatt korrekcióra szorul. Igaz, hogy a szakpolitikai viták során több párhuzamosan futó koncepciót vázoltunk föl, és az is igaz, hogy magam is egy ideig más típusú fenntartási modellben gondolkodtam. De az a javaslat, amely most az országgyűlés előtt fekszik, alaposan átgondolt, jól felépített, szakmai egyeztetéseken keresztül vitt koncepció, ezért is kérem a támogatásukat. Tehát éppen most, a fenntartóváltást megelőlegezve, egy stabil működési szerkezetet kialakítva kell a törvényt elfogadnunk, és nem a fenntartóváltást követően.

Időközben módosítottuk az elképzelésünket – mondta Hiller István. Nem is igazán értem. Egyszer az a baj, hogy úgy mond nem vagyunk képesek belátni a tévedéseinket, máskor pedig az, hogy okulva a szakma szereplőinek a fölvetéseiből és abból, ami a politikai vitákban elhangzik, módosítjuk az elképzelésünket. A parlamenti munkának is ez a lényege. Mi benyújtunk egy törvényjavaslatot, a képviselők módosító indítványokkal próbálják azt jobbra tenni, és ha olyan javaslatot nyújtanak be, amiről úgy érezzük, hogy szakmailag jobbá teszi a törvényt, akkor azt a többség megszavazza. Nem vaskalapos módon erőszakoljuk át a koncepciókat, hanem a szakma és a fenntartó, a politikusok és az ágazatban érintett szereplők véleményét figyelembe véve módosítjuk az elképzelésünket.

Elgondolkodtak-e már azon, hogy az oktatásügyben ennek az ellenkezőjét csinálják? – kérdezte Hiller úr. Azt hiszem, hogy erre tökéletesen válaszolt Cser-Palkovics András. Mindenesetre több mint háromezer közoktatási intézmény helyzetét összehasonlítani 19 megyei könyvtárával és 19 megyei múzeumával – ráadásul annak a 19 megyei múzeumnak az összes intézménye is csak 218 egység –, az olyan, mintha a ribizkét és a málnát hasonlítanánk össze. Mind a kettő bogorós gyümölcs és mind a kettő a bogorósgyümölcs-neműek körébe tartozik, de azt hiszem, hogy aki már evett málnát és ribizkét, meg tudja a kettőt egymástól különböztetni.

A költségvetéssel kapcsolatban Hiller úr azt mondta, hogy a számok legyenek igazak, de ha jól érttem, akkor azzal a szerkezettel, amelyet én itt fölvezettem az expozémban, egyetértett. Örültem volna, ha ez sokkal hangsúlyosabban megjelenik az ő vezérszónoki fölszólalásában. Valójában az történik, hogy a 2009-ben eltörölt normatívát sokkal differenciáltabban, sokkal átgondoltabban hozzuk vissza a rendszerbe.

A kisvárosi közművelődésről nem ejtettünk szót – mondta Hiller István. Dehogynem ejtettünk szót, sőt még azt is elmondtam, hogy a települési önkormányzatok támogatására, a könyvtári és közművelődési feladat ellátására normatív finanszírozási rendszert vezetünk be, és 7,5 milliárd forintot szándékozunk rá adni. Számunkra a kistelepüléstől a nagyobb településig, a kis falutól a megyeszékhelyig minden település fontos, mert számunkra az az alkotmányos alapelv a meghatározó, hogy ne legyen Magyarországon olyan polgár – éljen akár kistelepülésen, akár a fővárosban –, akinek a művelődési igényeit helyben nem tudjuk kiszolgálni. Éppen ezért a kisvárosok közművelődésével is foglalkozunk, de ott érdemi fenntartói változás nincsen, ezért nem beszéltünk róla részletesebben.

Ha egyes kisvárosokban vannak múzeumi egységek, azokat – miként elmondtam – a kisvárosok át fogják venni, és ehhez érdekeltségnövelő rendszerben külön támogatást fogunk adni, aminek a feltételrendszerét külön rendeletben fogjuk szabályozni.

Hiller képviselő úr kifogásolta, hogy az általuk elkezdett IKSZT (integrált közösségi szolgáltató tér) programot mi nem vittük tovább. Ezzel kapcsolatban én már 2010 nyarán elmondtam, hogy a fenntartáshoz szükséges forrást nem tervezték be, azaz a létrejövő projektek nagy része fenntarthatatlan, és ez óriási felelőtlenség. Egyébként vannak ilyen pályázatok, és lesznek a jövőben is, mint ahogy egyébként a TÁMOP-ból és a TIOP-ból is számos feladatot leszünk képesek még ebben az évben is finanszírozni.

Örülök, hogy Hiller István a közművelődést kiterjesztő fogalomként használta, tehát a közművelődés fo-

galma alatt a közgyűjtemények helyzetét is érti. Tőlem ez a megközelítés nem áll távol. Azt gondolom, hogy a múzeumokat és a levéltárakat sem szabad valamiféle rezervátumként kezelni. A módszertani megújulás jegyében nagyon fontosnak tartom, hogy minél több embert vonjunk be ezekbe az intézményekbe valamilyen közművelődési program vagy tevékenység keretében, s hogy a virtuális közösségi terekből a valóságos közösségi terekbe kerüljenek a fiatalok. Abban, hogy hosszú távon a felnövő nemzedékeket is kulturált polgárokká neveljük, nagy része lesz a múzeumokban és a levéltárakban végzendő közművelődési munkának.

Annak idején Kossuth Lajos mondta: „Ha azok, kik Magyarországnak minden idegen avatkozástól ment rendelkezési jogát vallják politikai hitigazuknak, egy olyan zászló köré csoportosulnának, melyre e három jelszó volna fölírva: függetlenség, demokrácia, közművelődés.” Ez az a három fogalom, amely a rendszerváltozás pillanatában a mi politikai genezisünket jelentette: a szabadság, azaz a függetlenség kérdése a nemzet egészére és az állampolgárokra vonatkozta is; egy demokratikus intézményrendszer felépítése, és mindehhez a műveltséget megalapozó intézményrendszer megteremtése. És épp ennek az intézményrendszernek a szolgálatát és működtetését alapozza meg ez a törvényjavaslat.

A levéltárakkal kapcsolatban Hiller úr kifogásolta a Magyar Nemzeti Levéltár felállítását – ezt egyenként megtehetette volna a levéltári törvény vitájában is. Avítnak, a múltba visszavivőnek tekinti; azt mondja, hogy ilyen nincs sehol sem. Én már sokszor elmondtam: az, hogy olyan modell, amit mi bevezetünk, nincsen Európa más országaiban, nem jelenti azt, hogy a mi sajátos utunk ne lenne járható és megalapozott. Mindig találunk példákat valami mellett vagy valami ellen, mert mindig lesz olyan ország, amelynek kapcsán azt tudjuk mondani, hogy például Franciaországban nem így csinálják – ezen a címen akarták felszámolni a közművelődési intézményrendszert a szabad demokraták –, vagy hogy Németországban így csinálják; ez még nem jelenti azt, hogy nekünk úgy,

vagy éppen attól eltérően kell csinálnunk.

Az a modell, amit mi a levéltári rendszer átalakításával felállítottunk, megítélésem szerint jó. Ennél is fontosabb, hogy ma Magyarországon minden levéltáros szakmai szervezet támogatja. A Magyar Nemzeti Levéltár szervezeti felépítésének, főosztályi struktúrájának a meghatározásakor is egyeztettünk a szakmai szervezetek vezetőivel, annak ellenére, hogy ez nem jogszabályi kötelezettségünk. Ez tehát azt igazolja, hogy a Magyar Nemzeti Levéltár rendszerének felállítása mögött szakmai konszenzus van.

Ne felejtjük el, hogy az a levéltári struktúra, amely ezt az országot jellemzi, nem sérül. Az október 1-jétől felálló Magyar Nemzeti Levéltárban kellő szakmai autonómiát fognak élvezni a megyei levéltári egységek. Ha Zalaegerszeg városában végigsétálunk a főutcán, és szembejön velünk a megyei levéltár igazgatója, ő 2012. október 1-je után is olyan névjegyet fog adni nekünk, amelyre az lesz ráírva, hogy ő a megyei levéltár igazgatója. A társadalmi státusa, a városi, polgári életben betöltött rangja nem fog változni.

Természetesen a Magyar Nemzeti Levéltár és az abba betagozódó, szakmai autonómiát élvező megyei levéltárak mellett továbbra is megmarad a városi levéltári intézményrendszer. Tegyük hozzá: mindösszesen öt városban van jelenleg levéltár: négy vidéki városunkban és a fővárosban, amely utóbbi hatókörét tekintve persze egy megyei levéltárral azonos súlyú. A mostani módosítások ezt a szerkezetet nem érintették, sőt bármelyik város dönthet most is úgy, hogy új levéltárat alapít.

Továbbra is vannak és lesznek szaklevéltárak: a Hadtörténeti Intézet és Levéltár, a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár, az egyetemi levéltárak vagy az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára. Ezek a jövőben is működni fognak, akárcsak az egyházi és a magánlevéltárak. Tehát egy differenciált, az európai rendszerbe jól illeszkedő, megfelelő szakmai munkát garantáló levéltári rendszer fog működni Magyarországon.

Hegedüs Lorántné képviselő asszony a vitában azt mondta, hogy a

kormányzat a megyei önkormányzatok vagyonát elkobozta. Ez azon túl, hogy otrombaság, még butaság is. Nem olvasta el a megyei önkormányzatok konszolidációjáról szóló törvényt, és nem értette meg azt, hogy a szocialisták által eladósított országban hogyan vették el a forrásokat a megyei önkormányzatoktól; hogy miért kényszerültek rá a megyei önkormányzatok arra, hogy újabb és újabb hiteleket vegyenek föl; és hogy hogyan tudta ezt az állam rendbe tenni 2010–2011-ben.

A kistérségi feladatok ellátásáról Kepli Lajos képviselő úr is beszélt. Úgy látom, hogy itt némi zavar van. Abból, hogy egy adott kistérségben jól működik a feladatellátás, nem következik az, hogy maga a kistérségi rendszer egésze tökéletesen működik. Nem működik tökéletesen, ráadásul nagyon nehéz összehasonlítani két olyan megyét, ahol az egyikben háromszor annyi település van egy kistérségben, mint a másikban. S ha még azt is megnéznénk, hogy hány kistérségben költöttek önkormányzati feladatok ellátására azt a normatívát, amit például mozgókönyvtári feladatellátásra kellett volna fordítani, akkor egészen meglepő tapasztalataink lennének. Most külön rendelet fogja szabályozni azt, hogy azt az 1,7 milliárdos forrást, amit kistérségi feladatellátás címen a megyei hatókörű könyvtárak fognak megkapni, mire és hogyan fordíthatják. Most először lesz garancia arra, hogy valóban oda kerül a pénz, ahová szántuk, és hogy valóban azok használják fel, akik rászorulnak.

Hegedüs képviselő asszony a 4. §-t hozta szóba – ezt egyébként megtette Novák Előd is a tegnapi bizottsági ülésen, nyilvánvalóan azért, mert nem értették meg. Azt állítják, hogy e paragrafus alapján sokkal könnyebb lesz megszüntetni azokat a múzeumi egységeket, amelyeket nem tudnak fenntartani az őket átvevő települések. A 4. §-ban az szerepel, hogy „Muzeális intézményt bármely jogi és természetes személy alapíthat. A muzeális intézménnyé nyilvánítást a miniszter által kiadott működési engedély igazolja. A működési engedély kiadására irányuló eljárás a fenntartó kérelmére indul

meg, arra a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvényt kell alkalmazni, azzal az eltéréssel, hogy az ügyintézési határidő 60 nap.” Egyértelműen rendelkezünk arról, hogy ki, hogyan, milyen engedélyezési folyamat részeként alapíthat múzeumot, és kitől, milyen módon vonhatjuk vissza a múzeumi jogosítványokat. Szerintem ez helyes, a szakmai kontroll erősítése az intézményrendszer felett nagyon fontos szakmai és szakpolitikai elvárás.

Többen kitértek a látogatószámra, azt állítva, hogy egyszerű gazdasági érdekek mentén történnek intézkedések. Ezt határozottan visszautasítom. Tessék figyelni arra, hogy mit idéztem Klebelsberg Kunótól: „Laikus ember, aki gyakran látja, milyen gyér a közgyűjtemények látogatása, különösen a múzeumokkal szemben felvetheti a kérdést, vajon megvan-e a múzeumügynek, a közgyűjteményügynek az a belső értéke és nemzeti jelentősége, amelyet egyes idealisták annak tulajdonítanak. De [...] Igazi súlypont volta-képpen az a tudományos munkán van, amelyet az illető közgyűjtemények tudományos tisztviselői kara kifejt.” Ezt a gyűjteményegyetem vitájában mondta el Klebelsberg, nem egy kis falusi tájházról volt szó, hanem a nagy múzeumokról. Kétezer fős településen, ahol van egy kicsike tájház, ritkán folyik érdemi tudományos munka. A nagy múzeumi központokban folyik a tudományos tevékenység, a kistelepüléseken valójában kiállítóhely van, és a központi múzeumból oda kihelyezett gyűjteményanyagot lehet megnézni. Ez a két igazság tehát valójában nem oltja ki egymást. És azért nem oltja ki, mert az megengedhetetlen, hogy évi 25-30 főt vonzó múzeumokat ebben a formában működtessünk tovább. Például a Szent István Király Múzeum palotavárosi kiállítóhelye egy megyeszékhelyen tavaly 92 látogatót vonzott, és ez nem a fizető látogatók száma, hanem az összlátogatószám. Nem arról van szó, hogy ezeket az egységeket be kell zárni, de ebben a formában tovább működtetni sem szabad. Növelni kell a látogatószámot, és ha a látogatószám nő, az éppen azt fogja alátámasztani, hogy mögötte érde-

mi szakmai, tudományos és ismeretterjesztő munka folyik.

Nagyon sajnálom, hogy Karácsony Gergely képviselőtársam nem érkezett meg, és hogy egyetlen egy LMP-s képviselő sem vett részt a vitában. Én abban bízom, ez nem annak szól, hogy nem érdekli őket a vidéki intézményrendszer helyzete, hogy ők valójában csak egy belvárosi párt. Hogy nem érdekli őket, mi van a kistéleplési könyvtárakkal és múzeumokkal. Abban bízom, nem is arról szól ez a távollét, hogy őket nem érdekli a kultúra. Karácsony képviselő úr reggel bejött, napirend előtt nekünk rontott a Kulturális Örökségvédelmi Hivatallal kapcsolatos kérdéseivel, meghallgatta a válaszomat, és elment. Azóta vissza sem jött. Lehet, hogy ez a látványpolitizálás egy-két helyen bejön, de a magyar lakosság arra kíváncsi, hogy mi lesz akár a legkisebb faluban élők közművelődési ellátásával, lesz-e a legkisebb, a fővárostól legtávolabb lévő faluban is könyvtári ellátás. Nagyjából az jut eszembe, amikor egy éjszakai vitában az egyik LMP-s képviselőtársam azt mondta, hogy mi is járunk biciklivel a Parlamentbe, mint ők, de nem gondolt arra, hogy nem minden képviselő jön a Szent István parkból biciklivel, hanem vannak kistéleplési képviselők is, akik a fővárostól több száz kilométerre élnek. Remélem, hogy ez nem gőg képviselőtársaim részéről, és csak abban bízom, hogy bokros teendőik miatt nem tudnak itt lenni.

Cser-Palkovics András képviselőtársam hozzászólásának különösen fontos volt az az üzenete, hogy a helyi közösségek számára fontosak ezek az intézmények, és hogy a közösségképző erő is látja bennük. Örülök neki, hogy a polgármestereink megértik ennek a törvényjavaslatnak az üzenetét, hogy mi a helyi közösségekre építve akarjuk az új múzeumi és könyvtári rendszert fölépíteni.

Az ingatlanok tulajdoni helyzetére többen is rákérdeztek, így Hegedűs képviselő asszony is. Azt tudom mondani, hogy nem lehet egyszerre, egyik napról a másikra véghezvinni a fenntartóváltást és az ingatlanok konszolidációját. Valóban az a helyzet, amire Cser-Palkovics

polgármester úr utalt: vannak olyan településeink, ahol múzeumnak nem alkalmas épületekben vannak a múzeumok, könyvtárnak alkalmatlan épületekben vannak a könyvtárak. Van, ahol épületeket kellene cserélni, és ezt nem tudjuk máshogy megcsinálni, csak egy átfogó program keretében, minden egyes településsel külön-külön foglalkozva, ezért ezt szakaszosan fogjuk megtenni. Nem tartom kizártnak, hogy később odaadjuk a vagyont is, mert igazuk van képviselőtársaimnak, hogy az a legszerencsésebb, ha a fenntartás és a tulajdonjog egy helyen van. De első körben csak a fenntartásról beszélhetünk.

Horváth Zoltán képviselő úr szóba hozta azt is, hogy Baranyában minden közművelődési ügyet a 120 millió forintos keretből kellett megoldani. Arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy annak a 2,4 milliárd forintnak a szétosztása, amit a múzeumokra szánunk, illetve annak a 2,8 milliárdnak a szétosztása, amit a könyvtárakra szánunk, nagyon sok szakmai mutató alapján történik meg. A tervezet szerint a múzeum Péccsett jövőre 182 millió 812 ezer forintot kapna, a könyvtár 208 millió 212 ezret. Ezt tessék összehasonlítani azzal a 120 millióval, amit eddig a teljes kulturális feladatellátás címén kaptak. S ehhez még hozzátartozik az is, hogy Pécs városa normatív alapon közművelődési feladatellátásra is fog kapni támogatást.

Varga Zoltán képviselőtársamnak a vésztő-mágori Csolt Monostor Középkori Romkert és Kiállítóhellyel kapcsolatos kérdését megvitattuk, és elhatároztuk, hogy a tavaly tízezer látogatót vonzó múzeumegységet állami kézben fogjuk tartani, tehát kérését támogatjuk. Arra is szeretnék válaszolni, hogy miképpen fog ez megtörténni. Azért nincs rögzítve a törvény mellékleteként, hogy mely egységeket tartunk magunknál, mert arról külön rendelet fog rendelkezni. Külön rendeletben nevesítjük azokat az intézményeket, amelyeknek a működtetésére a központi múzeumegységeinknek 700 millió forintot szándékozunk adni.

Egyetérték Horváth Zoltán képviselőtársammal abban, hogy végre tiszta viszonyok lesznek az intézményrendszerben: világos struktúra

világos finanszírozási modellel. A pécsi egyetemi könyvtár példája nagyon jó, de szeretném megjegyezni, hogy eltérő adottságúak a városok. Győrben meg tudjuk ugyanezt csinálni, a városi polgárság számára is elérhetővé tudjuk tenni az egyetemi könyvtárat, de Kaposváron nem, mert ott a campus a városon kívül van. Nem mindenhol természetes dolog az, hogy az egyetemi és a megyei, városi könyvtárak együttműködéséből egy intézmény jön létre. Én szívem szerint azt mondanám, hogy az egyetemi könyvtárak önállósága megőrzendő cél, de a gazdasági racionalitás az, hogy növeljük az olvasószámot, és ahol lehet, engedjük meg az integrációt.

Pichler Imre László képviselőtársam hozzászólására reagálva: Szigetvár a mi figyelmünknek is a fókuszában van, pontosan ismerjük a vár és a város adottságait, és főosztályunk kellő körültekintéssel fog ezzel a múzeumegységgel is foglalkozni.

Zárásul köszönetet mondok minden képviselőtársamnak, aki részt vett a vitában, érdemi hozzászólással gazdagította a törvény tárgyalását, és külön köszönöm a minisztérium dolgozóinak, a főosztály munkatársainak, hogy hatékony és áldozatos munkával alkották meg a nyári szünet idején ezt a jogszabálytervezetet. Nagyon köszönöm a szakmai szervezetek képviselőinek is a javaslataikat, valamint azt, hogy megtiszteltek bennünket a jelenlétükkel a vita során.

L. SIMON LÁSZLÓ (Székesfehérvár, 1972.) József Attila-díjas magyar író, költő, szerkesztő. 2004 és 2010 között a Magyar Írószövetség titkára. 2010-től fideszes országgyűlési képviselő, az Országgyűlés kulturális és sajtóbizottságának elnöke, 2011 októberétől a Nemzeti Kulturális Alap Bizottságának elnöke, 2012. június 18-tól az Emberi Erőforrások Minisztériumának kultúráért felelős államtitkára.

A BARBIE ÉS A VÉNUSZ-EMBER

„Kultúrában élni annyi, mint élvezni az ősök alkotásait és előkészíteni az utódok kultúráját.”
(Hamvas Béla)

„Nem a sötétséget kell szidni, hanem gyertyát kell gyújtani!”
(Illyés Gyula)

Annak ellenére, hogy mai világunkban szinte minden a gazdaság válságáról, a pénzről, a bankokról, a fedezethiányról, egyszóval a *gazdaságról* szól, nagyon fontos, hogy egyre többen ismerjük fel, nem a gazdasági fenyegetettség a legveszedelmesebb, hanem a szellemi-kulturális.

Látjuk, hogy mai világunk, amelyet Czakó Gábor „Gazdaságkor”-nak nevez, a művészet és az irodalom egyetemes megtagadásának kora, az ellaposodás, eldurvulás, elkorcsosulás kora.

E kor embere a szcientifizmus vallásának követője, aki nem veszi észre, hogy a maga által gyártott valóságban, mint tükörben, csak saját hazug mosolyát látja viszont. A „tudományba” vetett hite megingathatatlan, hisz az eredményhez „racionális, verifikálható módszerrel” jutott! Nem veszi észre, hogy „eltűnt az érzék, mellyel a létet az léttől meg tudná különböztetni; s eltűnt az ösztön, amely a létet az életben meg tudja valósítani.”

A „Gazdaságkor” vallásának, a racionalizmusnak kezdetét Descartes-tal szokás megjelölni, de a gondolkodás történetében (is)

beállt fordulatot, az újkor kezdetét két angol morálfilozófus Shaftesbury és Mandeville vitájával lehet igazán jellemezni. A Shaftesbury által képviselt kozmikus szeretetfilozófiát felváltja az individuális érdekmotívum kizárólagossága. A „Jóság” platóni eredetű fogalma helyére a közhasznót hajtó bűn (magánvétek) lép. Az erény Mandeville-nél csak a természetes hajlamok ellenében érvényesülhet. Shaftesbury szerint a boldogság belülről ered, Mandeville és a „Gazdaságkor” embere számára boldogságot csak az érdekeinek érvényesülése jelenthet. S indulhat a „fejlődést” generáló verseny, melynek szabályait (nevezhetjük akár törvényeknek is) az ember szabja meg. Az ember lett a dolgok mértéke.

Hamvas az univerzális hagyomány ismeretében a döntő fordulatot, korszakváltást – amikor a valóság kettészakadt, a lét elveszett – i.e. 600-ra teszi. Az őskori és újkori kultúra közötti különbségek kifejtésekor azt írja:

„Az élet az anyagi természet körébe tartozik és a szellem érintése nélkül éppen olyan tehetetlen és vak, mint amilyen értelmetlen és sötét.

Ilyen körülmények között nincsen lehetőség arra, hogy bármely mértéket is egyetemessé lehetne tenni. A dolgok mértéke az ember, az Én lesz, ami a mértéktelenségnek és a mértéknélküliségnek, s így az intellektuális szofisztikának és a morális anarchiának a kezdete.”

A „Gazdaságkor”-nak nevezett társadalomkísérlet vagy inkább emberkísérlet Czakó szerint a XVIII. században kezdődött, s ma a globalizmus idején világméretűvé növe korunk meghatározó, s sokak számára meghaladhatatlan paradigmájának tűnik fel.

Ez a folyamat vezetett ahhoz, hogy a gazdaság (tőke, pénz) mindent maga alá gyúrt, s megkreatálta a neki adekvát embert. Ennek a társadalomnak, korunknak a „hőse” a *Barbie*, a konzum idióta, aki nem több, mint a pénz forgási sebességét fokozó biológiai kellék (Bogár László).

A *Barbie* az, aki elfogadja (tehet-e mást? – amikor minden eszközzel erre ösztönzik) a mefisztói szerződést, elfogadja a „cukor hazugságát”.

„Az a világ, amit a cukor varázsol, az nincs. Ezért a cukor és hazugság összefügg. Hazug. De az

igazi összefüggés nem ez. Az mélyebben van. Láthatatlan. A cukor természete, hogy nyomában minden úgy tűnik: mintha. Csupa látogat, sima, könnyű olvadás, hízlelő bódulat. A hazugság beszenyvez, de úgy, ahogy a cukor. Édesen, lassan, elringatva, észrevétlenül, hátulról. Így tesz üressé, mert a könnyebik utat kínálja, választja, adja; elmélyít, megront, ellustít.” Ezt írja Hamvas a cukor és a hazugság misztikus analógiájáról.

Új jelenség-e ezen világválság? Vagy az ember mindig ilyen krízisben élt?

Hamvas Béla szerint: a krízis egyetemes, az egész emberi kultúrát érinti, nem tegnap kezdődött.

Persze, aki a „Gazdaságkor” fenntartásában érdekelt, az ezt nem akarja, s nem is fogja megérteni! Ezért a jelenlegi, a mai válságot sem érti, „kezelni” kívánja, noha annak csak a tüneteit kezelheti. A válságot megoldani nem lehet, csak a krízist oldhatjuk fel, ha rájövünk, hogy hol keressük az igazi fedezetet, hol található az igazi erőforrás. Mert valóban hitel és fedezeti válság van, de nem pénzügyi, hanem morális - kulturális értelemben!

Hazugságban élünk. Azok, akik ennek a hazugságnak a fenntartásában érdekeltek, mindent megtesznek azért, hogy lerombolják a hagyományt, relativizálják a korábban bizonyosnak látszó törvényeket, értékeket.

Nyugat-Európában a XVII-XVIII. század fordulóján a liberális társadalom-modell útra indulásával véget ért a mozdulatlan nyugalom, s ettől kezdődően a „Gazdaságkor” törvényei, az ipari fejlődés eredményei határozzák meg életünket. Az élet, életünk, leválva szellemi alapjairól értelmetlené vált, gyötrelmesen nehéz lett. Mindennapjaink fájdalmát csak az élvezet, a gyönyör hajszolása feledtetheti ideig-óráig. A válságnak, a valóság ketté-szakítottságának – melyet a „barbie” észre sem vesz – megszüntetéséhez csak egy út vezet: visszatérés a „szent hagyományhoz”.

Ahogy Heidegger a preszokratikus filozófiához való visszanyúlásával a lét görög őstapasztatát kívánta visszahozni, úgy fordult Hamvas az univerzális hagyományhoz. Csak az általa leírt őskor (aranykor) tudásának birtokában lehetünk képesek arra, hogy a szellemi erőket realizáljuk modern világunkban, történeti korunkban.

A természetet mechanikus géprendszernek felfogó ember nem, csak a misztikus analógiát ismerő *Vénuszember* képes erre. „A Vénuszember szeret domboldalon vagy dús kertekben lakni. Körébe tartozik a művész, a táncosnő, az ékszerész, a vadász...” Ő eredendően beavatott, azaz misztikus (átélő) látásának köszönhetően tudatában van annak, hogy Minden Egy.

A mai ember kultúrája üres és lényegtelen, elszakadt az élettől. *A műveltségben sem érvényesül a szellemi*, ezért külsőleges, azaz felszínes marad. Ennek megfelelően a kvízvetélkedők információ-lovagjai, a kereskedelmi TV-k „celebjei” válnak a Barbie példaképeivé.

Érzékeljük, hogy mindennapi bajaink, anyagi gondjaink mögött egy jól megfogalmazható kulturális elbizonytalanodás húzódik meg a társadalmi érintkezés minden területén.

Ez a bizonytalanság válságélményünk igazi alapja. Ennek következtében óriási az igény a megkapaszkodásra. Csak a hagyományaink ismeretében, a kultúra stratégiai szerepének felismerésével fogunk a járható útra találni. Mert tudjuk, hogy a mai bizonytalan (válságos) világban csak a nem korrumpálódott művészet és a kultúra az, amely még kapaszkodót nyújthat. S azt is tudjuk, hogy a kultúra hatásának, és e hatás érvényesülését biztosító közművelődésnek kitüntetett jelentősége van bajaink folyamatos jóra fordításában.

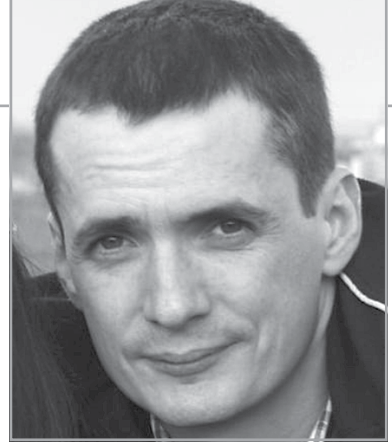
Persze, gazdasági nehézségeink tengerén végignézve, joggal feltehető a kérdés, nincs-e abban valami súlyos ellentmondás, hogy az elszegényedés és kiszolgáltatottság ezer gondjával küzdő kulturális élettől, közművelődési gyakorlattól várunk

impulzusokat, megoldásokat gondjaink orvoslására.

Nincs! Mert a történelem során a leginkább reménytelennek tűnő helyzetekben mindig a kultúrában, a hagyományban találtuk meg azokat az útjelzőket, melyek segítettek abban, hogy ne legyünk bizonytalanok az értékekben. Olyan útjelzőket, mint az ősi kövek (sztélék) az útszélén, melyek összekötik az időt az időtlennel, a horizontálist a vertikálissal. Ezek a megfaragott kövek nem néznek sem délre, sem északra, sem nyugatra, sem keletre. Nem igazodnak semmilyen kétes irányhoz, felfelé mutatnak. Megtanítanak arra, hogy „*az élet legmélyebb tartalma a kultúra, amely nem képek, könyvek és zenedarabok összessége, hanem életforma.*” (Márai)

Ezt az életformát, mely tehát realizálja a szellemi erőket, csak a valódi (nem virtuális) közösségekben sajátíthatjuk el, élhetjük meg. Csak a hagyományban gyökerező, azt újra élővé tevő közösségekben leszünk képesek arra, hogy *a technika szellemtelen varázseszközeit* csak mint szükséges kellekeket használjuk; hogy észrevegyük: a komolykodó tudomány a „hülyén szürke köznapi ész”-re támaszkodva gyűjti híveit. És ha képesek leszünk arra, hogy a misztikus analógia alapján megértsük a láthatatlant, ha az életet a hamvasi derével és humorral éljük, akkor közel kerülünk ahhoz, hogy ne a Barbie-t, hanem a Vénuszembert válasszuk.

CSERÉP LÁSZLÓ történelem, filozófia szakos középiskolai tanár. Főosztályvezető az Emberi Erőforrások Minisztériuma Közművelődési Főosztályán. A Salvatore Quasimodo Közalapítvány titkára az alapítvány alapításától (1992), a Hamvas Béla Asztaltársaság titkára, szintén annak alapításától (2000). A *Tempevölgy* című folyóirat szerkesztőségi titkára, a lap megjelenésétől (2008). A „Balatonfüred Kultúrájáért” és a „Veszprém Megye Közművelődéséért” kitüntetés birtokosa.

TÁRSADALOMPOLITIKA ÉS KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS: ÚJ KIHÍVÁSOK

VÁZLATOK A KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS ÚJ ÚTJAIHOZ 1. RÉSZ

BEVEZETÉS

A művelődést, mint az emberi, társadalmi tudás, szellemi, tárgyi és környezeti örökség megőrzésének és továbbadásának eszközét és folyamatát tekintve nyilvánvaló, hogy a múlt és a jövő áthidalása korunkban olyan feladat, amely új gondolkodásmódra kényszeríti mindazokat, akik szakemberként vagy „egyszerű” érintettként akarnak megfelelni a kihívásoknak. A paradigmaváltás önmagában nem példátlan a történelem folyamán, hiszen feltétele és közege volt a globális korszakváltásoknak, amelyek egyaránt érintették a társadalmi és a gazdasági berendezkedést, az ember és a társadalom önmagáról és környezetéről alkotott képét.

Korunk jellemző ellentmondása az individuum akár szélsőségekbe hajló, a társadalomtól, társadalmi hagyományoktól, a környezettől s így a valóságtól elidegenedő, a szó átvitt, s technikai értelmében is virtualizálódó felértékelődése, egyidejűleg azzal a felismeréssel, hogy a társadalomalkotó ember önmagában nem, csak kapcsolatain, hálózatain keresztül értelmezhető. Ez a felismerés napjainkban legnyilvánvalóbban ugyancsak a virtuális hálózatokban nyilvánul meg. A huszonegyedik század kihívása talán éppen az, hogyan talál otthonra, s milyen otthont teremt magának a tapasztalati és virtuális világot megéllő

ember és közösség. A társadalompolitika, a társadalomfejlesztés, a közösségi művelődés feladata, hogy az otthonteremtésben, a hazatalálásban a társadalom és a közösségek segítségére legyen az új utak felfedezésében, az új világ feltárásában.

Megközelítésünkben a társadalompolitika a társadalmi beavatkozás tudománya, a társadalomfejlesztés pedig az eszköze. A közösségi művelődés a helyi és szélesebb társadalom fejlődésének közege és eszközrendszere egyszerre: generációkon keresztül fejlődő tudás és képességrendszer, s egyszerre e szellemi vagyon átörökítésének folyamata, eszköze, erőforrása, tudománya. A „községi művelődés” nem leszűkíti a művelődés értelmezését és folyamatát a helyi közösségekre, hanem kiterjeszti azt a helyi közösség és a közösségek széles hálózata minden, társadalmi beavatkozást igénylő ügyére.

GLOBALIS KIHÍVÁSOK, HELYI VÁLASZOK

A rendszerváltás és a globalizáció az elmúlt két évtizedben korábban nem tapasztalt kihívások elé állították a társadalmat. A világ történései nemcsak a tömegkommunikációs eszközökön keresztül lépték át az otthonok határát, hanem közvetlenül jelennek meg az emberek életében. A demográfiai folyamatok és következményeik, a környezeti

veszélyek, a fenntartható fejlődés problematikája, a leszakadó és váltságtérsegek elszigetelődése, maga a globalizációs folyamat, s mindezek együttes hatásaként a nemzetállami keretek átalakulása a társadalom legtöbb tagja számára nem, vagy csak részben értelmezhető, még kevésbé befolyásolható. A hatások azonban – a rendszerszintű gazdasági és politikai válságok, a politika változásai, a társadalmi, közösségi szövetrendszer gyengülése – közvetlenül, gyakran fájdalmasan jelennek meg az emberek, családok életében. Korábban megkérdőjelezhetetlennek ítélt értékek relativizálódnak, egy élet munkájának ingatlanokban tárgyiasult eredményei veszíthetik el értéküket, biztosnak hitt életpályák válnak tervezhetlenné, évtizedeken keresztül gyümölcsöző tudások, technológiák lesznek korszerűtlenné egy-egy későn felismert innovációs hullám után hónapokkal. A modern társadalom vívmányai között számon tartott mobilitás gyökértelenséget és a tartós közösségi kapcsolatok leépülését, az élethosszig tartó tanulás, sorozatos átképzéseket, a hivatásban való elmélyülést, az életpálya tervezésének ellehetetlenülését jelenti azok számára, akik a modernizáció alanyi szerepköréből kiszorulva annak tárgyává, magát tehetetlennek érző eszközévé válnak.

A globális rendszerbe szerveződő komplex pénzügyi, gazdasági és politikai struktúrák önértékelé-

sének indikátorai nagy, a helyi közösségek szempontjából nehezen értelmezhető léptékűek. A fogyasztás serkentése, a befolyás növelése, a profitszerzés szempontjai között legfeljebb elvétel, s jobbára csak jelképes értékkel találunk olyanokat, amelyek figyelemmel lennének a közjóra, a társadalom, mint közösségek hálózata érdekeire és értékeire. A gazdasági-pénzügyi értékkel bíró felhalmozás javarésze pedig ebben a rendszerben képződik, de a közösségi alrendszer irányába nem mobilizálható.

Bár a szubszidiaritás hangzatos elve az Európai Unióban azt hivatott segíteni, hogy a döntések meghozatalára az állampolgárokhoz a lehető legközelebbi szinten kerüljön sor, a helyi közösségek számára meghatározó jelentőségű erőforrások stratégiai tervezése és elosztása is távolodik az elérni kívánt hatások helyi szintereitől. Az uniós források felhasználása így egyrészt látványos eredményekben mutatkozik: középületek és -terek újulnak meg, utak épülnek, megannyi létesítmény születik, illetve nyer új funkciót. Másrészt nem látszik fejlődni a helyi közösségek, illetve társadalmi, gazdasági hálózatok képessége arra, hogy mindezeket az eredményeket saját erejükből, munkájukból teremtsék meg és tartsák fenn hosszú távon. A társadalmi újratermelésben részt vevő szervezetek esélyeit és erejét nem valós közösségi, gazdasági teljesítményük, potenciáljuk határozza meg, hanem az uniós forrásokhoz való hozzáférésük képessége.

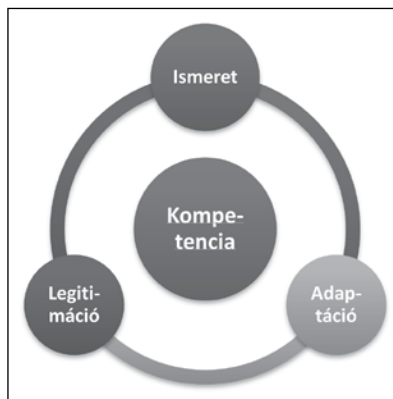
A folyamattal szemben, amely gyengíti saját életük alakításának képességét, a települési, illetve helyi közösségek természetes törekvése, hogy a külvilágtól való függetlenség, az „önfenntartás” útjára lépjenek. A világgal, mint a veszélyek és nehezen kezelhető, ellenséges hatások forrásával, az „idegennel” szembeni bezárkózás paradox módon egyfajta „kollektív elkülönülés”, „individualizáció” felé sodorhatja a közösségeket. Ha a bezárkózás elszigetelődéshez vezet, a közösség olyan süllyedő pályára kerülhet, amelyen a nehézségek és hátrányok, a külső

és belső erőforrások leépülése egymást erősítve teszik lehetetlenné az önerőből történő felemelkedést.

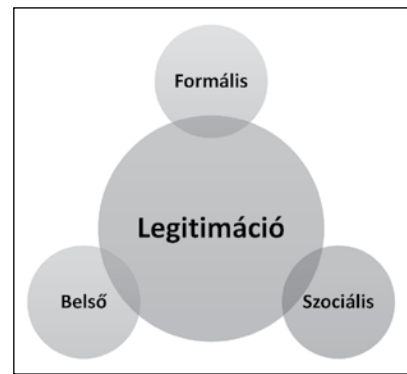
A globális kihívásokra sikerrel válaszolni képes országot csak nyitott közösségek hálózataként tudok elképzelni. A helyi közösségek akkor juthatnak előrébb, ha a globális világba illeszthető, de a helyi értékekre épülő jövőképet tudnak alkotni, melyet széleskörű elköteleződés, s a helyi erőforrásokat használó és erősítő cél-, illetve eszközrendszer segít megvalósítani.

ÚJ KOMPETENCIÁK

Az elmondottakkal összefüggésben a közösségi-közéleti, illetve a gazdaság- és társadalomformáló részvétellel (politikával), azok cél- és eszközrendszereivel foglalkozó műhelyek új kompetenciák megszerzésére irányítják a stratégiai gondolkodás fókuszát. Sok szó esik tehát a személyiség és közösségformáló kompetenciákról. A tervezhetőség, az érthetőség és az új kihívásoknak való megfelelés érdekében értelmeztük, modelleztük újra a kompetencia mibenlétét, rávilágítva annak a társadalompolitika és a közösségi művelődés szempontjából legrelevánsabb elemeire.

A kompetencia alapja az ismeret. A művelődés és műveltség közösség, illetve közösségi intézmények által hordozott tudásvagyon. A személyes és közösségi lét koherenciáját biztosító alapértékek és alapelvek, a társadalmi, gazdasági és természeti környezethez való alkalmazkodást és alkotó, környezetformáló kapcsolódáshoz szükséges

általános és speciális ismeretek, technikai és technológiai ismeretrendszerek forrása nélkül el sem indulhatunk, indíthatjuk a következő generációkat a jövőalkotás kalandjai felé.

Az ismeret élővé, felhasználóján keresztül értékteremtővé akkor válhat, ha ismerjük alkalmazásának módját lehetőségeit is. Az ismeret valóságformáló alkalmazásának tanulása a családban, majd a tudásvagyon hordozó és alkalmazó szervezetekben, közösségekben, közösségi hálózatokban történhet. Az adaptáció vissza is hat a forrására, gazdagítva azt az új generáció által bővített ismeretekkel, tapasztalatokkal.

A cselekvő képesség és szándék végül akkor válhat működővé, az ismeret és alkalmazás hogyanját birtokló személy és közösség „kompetenssé”, ha működéséhez megfelelő, megerősítést, maghatalmazást kap. E legitimációnak három pillére kell támaszkodnia. A szakmai kompetenciáknak többnyire magától értetődő feltétele a képzettség, s a képesség igazolása. A társadalom, a gazdaság különböző szintjein betöltendő szerepek, kompetens fellépés, alkotó jelenlét is megkövetel hatósági engedélyeket, igazolásokat, tanúsítványokat. Kisebb és nagyobb jelentőségű formális meghatalmazás kell a hagyományos polgári, közösségi szerepek betöltéséhez is, melyek kultúránként és koronként jellemzőek. (Nagykorúsítás, felnőtté avatás, vagyoni határok stb.)

Közösségi elfogadás, „szociális legitimáció” vagyis cselekvési környezet nélkül a kompetencia nem értelmezhető. A képességeket és cselekvési szándékat hordozó személy vagy szervezet kompeten-

ciájának feltétele, hogy hatókörnyezetének tagjai elfogadják azt. A kompetenciák, kompetencia-rendszerek fejlesztésének tehát nem csupán a fejlesztés közvetlen tárgyát képező személyre, illetve szervezetre, hanem annak szociális környezetére, kapcsolatrendszerére is ki kell terjednie. Szemléletünk, a közösségi művelődés megközelítése ezen a ponton ágazik el különösen a felnőttképzés, illetve az élethosszig tartó tanulás kompetenciák fejlesztésére vonatkozó személyes, kognitív szemléletétől.

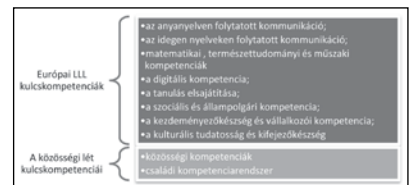
A kompetens szerepvállalás, felelősségvállalás fordulópontja, hogy a kompetenciát hordozó személy, illetve szervezet, elhiszi-e magáról, hogy a megszerzett tudással és képességekkel élni is képes, elfogadja-e a közösség által rá helyezett felelősséget, vállalja-e annak terhét. A szervezeti és közösségi fejlesztő munka első hatáspontja legtöbbször erre a területre esik. Ha él, feléled a hit és a szándék a változásra, cselekvésre, akkor adott a fejlődés motívuma, akkor indulhatunk el a közösség megerősítéséért, akkor érdemes energiát, időt és anyagiakat fordítani a formális jogosítványok megszerzésére, tudást és gyakorlatokat keresni: új képességekkel konvertálni az életet, és viszont.

Család és közösség

Az egész életen át tartó tanulás (LLL) kulcskompetenciáit rögzítő Európai Referenciakeret először határozta meg európai szinten a tudásalapú társadalomban való személyes önmegvalósításhoz, a társadalmi kohézióhoz, az aktív állampolgári létehez és a foglalkoztathatósághoz szükséges kulcskompetenciákat.¹

Az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges kompetenciák csak egy részét fedik le mindazon képességeknek, melyekre a sikeres társadalmi integráció és mobilizáció érdekében szüksége van az egyéneknek és közösségeknek. A közösségi, társadalomalkotó, a közösségeket, a társadalmat formáló, a személyes, családi és szakmai hivatásban harmonikusan kibontakozó ember kulcskompetenciáinak fejlesztése a tartalom kibővítését követeli meg.

A **közösségi kompetencia** a globális világtársadalomba tagolódnó nemzeti, illetve helyi társadalom tagjának képessége arra, hogy közösségi, illetve egyéni érdekeit, értékeit felismerje, megfogalmazza és képviselje. A formális és nemformális keretek között működő közösségek, szervezetek kialakításának és működtetésének kompetenciája, mely

magában foglalja az egyén és a közösség képességét, hogy személyekkel, közösségekkel együttműködést alakítson ki, azokkal együttműködve teremtsen új értékeket mind az egyén, mind a közösség és a társadalom dimenziójában.

A **családi kompetenciák** a családi életre való felkészüléshez, a családalapításhoz és a családi egzisztencia, a harmonikus környezet, a kölcsönös szeretetre épülő kohézió megteremtéséhez, a családtervezéshez, gyermekvállaláshoz és neveléshez szükséges koherens képességrendszer. Magában foglalja a gyermek külső és belső képességeit a fizikai és szociális értelemben vett egészséges fejlődéshez a családban. A fiatalok és a felnőttek képességét a család és a hivatás összeegyeztetésére. A családi kompetenciarendszer részei az időseknek a család életébe tagolódnó aktív életvitele kialakítását szolgáló képességek, s a családok képessége arra, hogy az együtt élő generációk közötti különbségeket erőforrásként tudják felhasználni.

¹ Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 18.) az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja L394.

DITZENDY KÁROLY ARISZTID társadalompolitikus, közösség- és szervezetfejlesztő, pedagógus, tréner. A HROD Közösségi Gazdaság- és Társadalomfejlesztési Központ igazgatója. A szerző önmagáról, szakmai útjáról: Pályám kezdete óta a közszolgáltatásokkal, közösségi együttműködések fejlesztésével foglalkozom. Megjártam valamennyi gazdasági-társadalmi szektort. Kezdetben helyi, országos és európai civil szervezetek, valamint a kormányzati, önkormányzati munka, illetve intézmények kontextusában dolgoztam. Elsősorban a perszónális, később a szervezeti és szervezeten kívüli kommunikációval, tájékoztató és tanácsadó tevékenységgel foglalkozó szakemberként, folyamatok és programok szereplőjeként, vezetőjeként, vagy szakértőként, tanácsadói szerepben mind a civil szektor meghatározó szereplőivel, mind a helyi, regionális, országos közigazgatás döntés-előkészítő, döntéshozó és végrehajtó szinten tevékenykedő számos szereplőjével, testületével dolgoztam együtt eredményesen.

A közösségi IKT szolgáltatások területén szerzett piaci tapasztalatok birtokában, a központi közigazgatásban töltött vezetői évek után ismét a versenyszférába tértem vissza több barátom-

mal, munkatársammal együttműködve. Munkánk fókuszába a közösségek, szervezetek, települések és térségek sikeres fejlődési pályára állításának segítését helyeztük. Társadalom- és gazdaságfejlesztési modelleket és gyakorlati megoldásokat keresünk, alkotunk a partnereinkkel, ügyfeleinkkel közösen megfogalmazott célok elérésére. Munkahelyem, a HROD Közösségi Gazdaság- és Társadalomfejlesztési Központ formabontó szervezet. Jogi forma nélküli szabad, nyitott közösségi műhelyként kívánjuk megvalósítani társadalmi küldetésünket. Közösségi és szervezeti stratégiánk megvalósulását a műhely vezetői által működtetett gazdasági társaság teszi lehetővé. Elméleti műhelyekben és a „terepen” gyakorlati munkám során az elmúlt években elsősorban a közösségi megoldások, hálózatok vizsgálatával, tervezésével, fejlesztésével megvalósításával foglalkoztam. Társadalompolitikusként a multikulturális, majd interkulturális paradigma lehetőségeit, gyakorlati vetületeit vizsgáltam, alkalmaztam. Közösségfejlesztői, képzői, tanácsadói jövőmet a közösségi, illetve egységkultúra (unikulturális paradigma) megértésének, alkalmazási modelljeinek és helyi, illetve társadalmi gyakorlatának építésére szánom.

A SZERETET ISKOLÁJA

INTERGENERÁCIÓS TAPASZTALÁTADÁS

A Szeretet Iskolája 2008-2012-ig Budapesten

*Uram, te megvizsgálsz,
és ismeresz engem.
(139. zsoltár, 1. vers)*

A Szeretet Iskolája a Jezsuita Rend fenntartásában, a RENOVABIS támogatásával megvalósult program. A négy év alatt a Szeretet Iskolája igen népszerűvé vált, és szép eredményekkel büszkélkedhet.

Budapesten, a Szeretet Iskoláját 47 önkéntes tanárral valósítottuk meg, és több mint 147 személynek közvetlenül, és közvetve pedig azok családjának segíthettünk. A közös munka közben a tanárok és a hallgatók, akarva-akaratlanul beléptünk egymás életébe. Ezáltal nem csak megismertük, hanem gazdagabbá is tettük egymást. Megtanultunk szólni egymáshoz, nem csak a száunkkal (a száj sokszor hazudik), hanem a szívünkkel is. Megtanultuk értékelni a másikat, rájöttünk, hogy a más bőrszínű, a szegény, az elesett, bárhonnan jött, ugyanazért sóvárog, amiért mi. A szeretetért. A bizalomért. Rádöbentünk, hogy voltaképpen semmi sem választ el minket egymástól, csupán az a fal, melyet generációk óta építettünk magunk közé, s melynek minden egyes téglájában benne van saját kishitőségünk, a gőgünk, és főleg az egymástól való félelmünk. Ám ezt a falat, úgy ahogy felépítettük, téglánként, mindkét oldalról le lehet bontani. A közös munkánk során

számtalan csodás élményben, néha csalódásban, szomorúságban is volt részünk. Ami a legfontosabb volt, hogy együtt voltunk. Mindannyian, egy célért. A másikért. Miközben megtörtént velünk és bennünk a csoda. Megláttuk egymásban az Isten képmását. Ez a mi jutalmunk. Ez a mi közös gazdagságunk. S most, ezt a közös kincset osztom meg, bepillantást engedve a Szeretet Iskolájában zajló mindennapi munkára.

Előszó

Először is szeretnék rámutatni néhány fontos, a társadalmunkat érintő kérdésre. Abban mindenki egyetért, hogy egy társadalom addig „egészséges”, fejlődőképes, amíg az alapjait képező családokban a generációk egymást segítve együtt élnek. Ha ez az „összhang” megbomlik, a generációk szétválnak, a családok széthullanak, tagjaiak sebezhetővé válva szétszóródnak. Azt is tudjuk, hogy mi az, ami ma a generációkat elválasztja egymástól. Nyilvánvalóvá vált a csak fogyasztásra ösztönző modern társadalomnak a családokra gyakorolt bomlasztó hatása. A generációk beágyazódnak saját világukba, a fiatalok és idősek tapasztalatai, élményei alapvetően különbözőek lesznek, így a generációk között gátak épülnek. A generációk elszigetelődnek egymástól, s a jóléti társadalom negatív „hozadékaként”, egyre több lesz a magányos, egyedül élő idős, akik, akár, ha viszonylagos anyagi biz-

tonságban, de saját családjukból mégis kirekesztve élnek, és feleslegesnek érzik magukat.

Mindez a társadalmat is elszorvasztja, szegényíti. Egyre mélyebb és szélesebb szakadék választja el egymástól a középréteget és a szegényeket. Egyre több az alulképzett munkanélküli és ezáltal nő a társadalom peremére szorult kirekesztettek száma, akik képtelenek kikapaszkodni és újból a társadalom vérkeringésébe kapcsolódni.

Visszahúzó negatív erők

A társadalom peremére szorult rétegben élők a teljes fásultság és reményvesztettség jellemzi, ezért nem élnek a felkínált kitörési lehetőségekkel. Tanulatlanágukért, rászorultságukért kizárólag másokat, vagy a rendszert okolják. Ráadásul nem rendelkeznek olyan munkaetikával sem, amely képessé tenné őket az önellátásukat biztosító folyamatos munkavégzésre. A leszakadt réteg körében az elmúlt évtizedekben megerősödött az az érzés, hogy nekik semmit nem kell tenniük magukért. Csak mások segíthetnek rajtuk, sőt, a mások hibája, hogy így élnek. Panaszkodnak, de nem tesznek semmit, szerintük az állam feladata, hogy őket eltartsa.

Legfőbb érték az ember?

Még senki sem mérte fel, hogy mennyi szellemi érték, alkotóerő lappang és megy veszendőbe, mert nincs aki vagy ami a felszínre hoz-

za, és kibontakoztassa. Miközben a „margón kívüliek” kiaknázatlan szellemi kincse elvész, addig a „másik oldalon” szintén elpazarlódik az a szellemi többlet, amellyel mozgásba lehetne lendíteni a társadalom szekerét. Felmérhetetlenné válnak a veszteségeink, ha az ember nem tudja kifejteni Istentől kapott cselekvő-alkotóképességét.

A CIGÁNYSÁG

A cigányságon belül, hagyományaik szerint is és a kényszerű gettosodásból adódóan is több generáció él együtt. Így a cigányság körében a felnőttek és a gyermekeik számára természetes az együttlét, amely ebben a milióban nem csak az összetartozást, összetartást jelenti, hanem a túlélés záloga is.

Integrációképes a cigányság?

Igen, mert a cigányság még olyan közösség, melyben a generációk közötti természetes tapasztalatcsere viszonylag sértetlen és működőképes. A családok nem szakadtak szét, és ez a kulcs az integrációhoz.

Az oktatás előtti családlátogatásokon, a „toborzás” folyamán is szembetűnő volt, hogy mindenki részt akart venni a beszélgetésben, akár érinti őt, akár nem. A gyerekek is szabadon bekapcsolódnak a felnőttek beszélgetésébe, senki sem inti le, vagy küldi ki őket. Itt minden dolog mindenkire tartozik.

A tűz őrzője az asszony. Rádöbentem, ha változást szeretnénk elérni a cigányság életében, akkor először az asszonyt kell az oktatásba bevonni, mert ő fogja később az egész családját tanítani. Tény, hogy az anyától hallja a kisgyermek elsőként az anyanyelvét. Tehát az anya tehet a legtöbbit a gyermeke értelmi fejlődéséért is. A gyermek a legszűkebb családjának a tükörképe, vagyis olyanná válik, amilyenek a szülei és a családtagok.

Célunk, ha a roma lányok, asszonyok nem kívánnak szakmát tanulni, csupán az általános iskoláikat akarják befejezni, és nem vágnak többre, minthogy anyák legyenek és összetartsák a családot, akkor legyenek még jobb anyák, a gyermekeiket még gondosabban felnevelők. Ezért

ebben a képzési formában a roma nő nem csak az általános iskoláit végzi el, hanem „menetközben” a hagyományos roma női szerep is megújul, és új értelmet nyer.

Az asszonyok megszólítása pedig mindig a gyermekeken keresztül történik. Ezért is van remény az integrálásra, de csak akkor, ha alulról szervezkedünk.

Megoldás apró lépésekben

Az oktatás a mai társadalomban minden réteghez jusson el, és váljon kötelezővé! A leszakadó rétegek integrálása az elsődleges munkaerőpiacra való jutás által lehetséges, ahol legfőbb cél az önálló családok egy-ége lehet.

A segítségnyújtásban, mint integrációt remélő megoldásban, a Szeretet Iskolája is részt vállal, céljával a társadalom peremére szorult csoportok analphabetizmusának felszámolását és az elsődleges munkaerőpiacra történő visszaintegrálást tűzte ki. Új metodikájába beépíti azt a szellemi erőt, melyet eddig a társadalom nem értékel, nem vett figyelembe.

Az alkotó szellemi erők egy helyre való koncentrációja

A Szeretet Iskolája oktatási gyakorlatában jelentős szerepet játszik az egész értelmiség (nem csupán a pedagógusok), illetve az idősebbek, és a fiatalok bevonása. Aktivizálja az ember Istentől kapott cselekvő-alkotóképességét, amely képes lesz tovább generálni azt a közeget is, amely eddig szellemi tunyaságában sorvadásra ítélte önmagát.

A „szerettkovács” a közösségfejlesztésben

Az ilyen intergenerációs kapcsolat hosszútávon újraépíti a szociális hálókat, fejleszti a közösség teljesítőképességét és megteremti a minden korcsoportot összefogó közösséget.

Az intergenerációs találkozásnak illetve új gyakorlatnak az a eredménye, hogy mindenkinek (egyén, család, közösség, társadalom) jobb

lesz az élete, ha bizalmat ébreszt, és kapcsolatokat teremt. Az egyéni viselkedésmódra ható közös értékek – mint például a tolerancia és a tisztelet – fejlődése befolyásolja az egyén társadalomban vállalt szerepét.

Ebben a gyakorlatban az intergenerációs kapcsolat azt is jelenti, hogy az idős emberek kihasználatlan tudását helyezzük a középpontba. Itt nem csak magán a „tanuláson” van a hangsúly, hanem az együttes munkán egy közös cél irányába.

Tudásátadás a gyakorlatban

A jelen esetben a cigányhallgatóink felkészítése a közös cél. Ez azért is különleges feladat, mert a hallgatóink között szintén nagyok a generációs eltérések, vannak közöttük nagymamák és tizenévesek. Mindnyájukat fel kell készítenünk félbemaradt általános iskolai tanulmányaik befejezésére.

A hátrányos helyzetűség ebben az esetben nem feltétlenül a korábbi formális képzettség hiányát jelenti, hanem azt, hogy a tanulási lehetőségeket az idős kor miatt nem mindenki képes elérni vagy megfizetni.

Ráadásul, a különböző kulturális kódok magukban rejtik a félreértéseket, és adott esetben problémás kommunikációs helyzetekhez vezetnek.

A SZERETET ISKOLÁJA

A Szeretet Iskolájában egyszerre több generáció is jelen van. A legfiatalabb egy éves, a legidősebbek az 50-55 év körüliek. Közöttük az idősebbek érzik magukat a leghátrányosabb helyzetben. Nincs semmi önbecsülésük, magukban cipelik a korábbi iskolai kudarcikat. Szégyellik a tudatlanságukat a társaik előtt. A tanárokkal szemben is kezdetben a szégyen és a bizalmatlanság dominál. Ezért is fontos szempont, hogy a Szeretet Iskolájában a tanárok „idegenek” legyenek, vagyis, ne fűződjön kellemetlen iskolai élmény a személyükhöz. Tehát, a tanár és tanítványa, egymás múltjának ismerete nélkül, tiszta lappal

indulhasson. Hinnünk kell az egyén megváltozni tudásában. Mindenkinek meg kell adni az újrakezdés lehetőségét, hogy olyanná válhasson, amilyenek mindig is szeretett volna lenni. A tanárok is adják meg a hallgatóknak azt a bizalmat, amit ők is elvárnak másoktól.

Inkultúrációs kódok

A tanárok és a cigányhallgatók közötti kulturális különbségek akadályozhatják az intergenerációs tanulást. Ezért a tanároknak el kell sajátítaniuk az inkultúráció gyakorlatát, ami ebben az esetben azt jelenti, hogy a tanár tanulmányozza a cigánynép kultúráját, hagyományait, hogy kivegye azokból mindazt a tudást, ami erkölcsileg gazdagít; ezt kell majd beültetniük a saját pedagógiai gyakorlatukba. Csak ekkor fogják megérteni és tisztelni a cigány származású embertársaikat.

A tanulás igényének kialakítása a cigány családokban

Az intergenerációs tanulás az egymásra utaltsággal és a kölcsönösséggel van kapcsolatban. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy szívesebben tanul a gyermek is, ha azt látja, hogy az anyja, vagy apja, sőt, a nagymamája is tanul. A közös tevékenységek gyakorlásában, jelen esetben a tanulásban, a család az együtt fejlődés folyamatába lépett. A kapcsolatuk is több lesz, mint egy egyszerű tapasztalatsere. Itt már kezd a tanulás kultúrája beépülni a családok életébe.

Amikor a Szeretet Iskolája „belép” az otthonokba

Ha a hallgatók jól érzik itt magukat, és otthonaikban ezt elmondják, akkor a családban máris felmerül a gondolat, hogy a gyerekeknek sem ártana ide eljönni. Mivel a szülőt pozitív élmények érték, a gyerekek is vágnak megismerni az új iskolát és a tanárokat. Ebben az esetben nálunk csupán az a cél, hogy együtt lehessenek a szüleikkel.

„Élő reklám”. Az alábbi képekben bemutatom, miként jönnek a szülőkkel a gyerekek az iskolába. Először az anya érkezik, aki néhány nappal később a lányával jön. A lány hozza a bátyját, a bátyja hozza az unokabátyját, aki pedig hozza a húgát.

A 6. osztályos Mónika együtt él a szüleivel és testvéreivel és két gyermekével, akiket magával hoz az Iskolába, hogy valóban elkészüljenek a leckével

Mónika kislánya Zita, irodalmat tanul, segítője a nyugdíjas Irén tanárnő

Mónika fia Roland 7. osztályos, itt matematikát, nyelvtant, és angolt tanul

Mónika öccse a 16 éves Máté szakácsnak készül, itt irodalmat és matematikát tanul

Mónika húga Lea 6. osztályos, itt németet és matematikát tanul

Illemtan

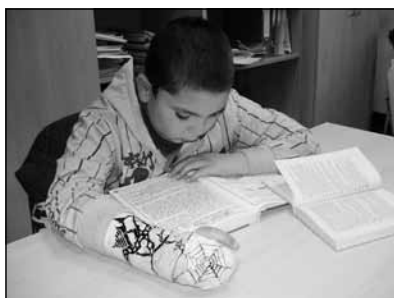
A viselkedési szabályokat mi határozzuk meg a Szeretet Iskolájában. Itt illik a másikat tisztelni, türelmesnek lenni egymáshoz.

A gyerekek pedig automatikusan átveszik a felnőttektől a viselkedés alapvető szabályait. Ez vonatkozik mind a felnőttek, mind pedig a saját korosztályuk megszólítására. Nálunk nincsenek fegyelmezési gondok.

Sikerélmény

Figyeljünk arra, hogy a pozitív élmény mindig a közösség, illetve a hallgatók előtt érje őket, ekkor valójában motiválttá a gyerekek, és szívesebben jönnek. Itt „kihasználjuk” a gyerekek szereplési vágyát, sikerélményhez juttatjuk őket, s annak az örömmek nem csak ő, hanem közvetlenül az anya és hallgatók is részesei lesznek.

Renátónak eltört a karja, írni most nem tud, de szívesen olvas

Ezért most egy-egy mesét ajándékoz a két nagymamakorú Mária néni-nek, akik egyben önkéntes tanárok is

Amíg Renátó mesél, addig a mamája éppen fizikát tanul

A két 5. osztályos kislány Hermina és Gina is szívesen énekel

A 25 éves Mónika 5. osztályos és irodalmat tanul Kata tanárnőtől

A lánya, a 15 éves Nikoletta pedig matematikát tanul az egyetemista Dávidtól

Egymás elfogadása és természetes közeledés a gyerekeken keresztül

Falakat lehet ledönteni, ha a cigányok azt látják, hogy a gyermekeiket a magyar tanárok is kivétel nélkül szeretik, sőt dédelgetik, kényeztetik.

Az anya magával hozhatja a kicsi gyermekét, akit ha kell, megszoztat és tisztába tesz

A „legfiatalabb hallgatónk”, a kis Jázmint éppen az egyetemista Csilla szeretgeti

Ha kell, az egyetemista Dávid is elszórakoztatja a babát

Nagymamák és unokák

Az idősebb generáció körében az szokott gondot okozni, hogy ki vigyázzon az unokákra addig, amíg a szülők dolgoznak, a nagymama pedig tanulni szeretne. Ezért természetes az is, hogy a nagymama magával hozza az unokáját is, akit szintén „lefoglalunk” a tanulás ideje alatt.

Az 50 éves nagymama a két éves unokájával és segítőjével, Emese jogásznővel

Aranka 22 éves fiatal anyuka és a 71 éves szeretett „Gabi nagynink” földrajzoznak

A közösségfejlesztés új formája

A nyugaton már jól bevált ún. **intergenerációs-kapcsolat**, itt az oktatáson keresztül valósult meg. Nagy értéke, hogy az idős pedagógus

gusok kihasználatlan „tudáspotenciája” itt nem vész el, hanem gazdagítja a Szeretet Iskolája sajátos módszertanát, és gyarapítja hallgatóink tudását is, így sokkal jobb eredményeket tudunk elérni.

Tisztelet, szeretet, és feltétel nélküli bizalom

A Szeretet Iskolája oktatási gyakorlatában a legfontosabb a szeretetteljes odafordulás a másik embertársunk felé. A legszebb példája ennek, amikor az egyetemisták segítenek az idősebbeknek, s most már azok szégyenkezés nélkül ezt elfogadják.

Az 50 éves elsős Éva asszonyt Krisztof, a matematika-, lengyel-szakos egyetemi hallgató számolni tanítja

Tiszteletadás

Az idős geológus ugyanolyan szeretettel és figyelemmel tanítja a fiatalasszonyt, mintha az unokája lenne. A fiatalasszony pedig olyan tisztelettel néz rá, mint a saját nagypjára.

Mindezt a tiszteletet, egymásra figyelmet Mónika kislánya is megtapasztalja.

Egymásra hangolva az első osztályos Regina asszony és Krisztina tanárnője

Példaképek lehetnek

Egy kamasz fiú inkább hallgat a néhány évvel idősebb egyetemistára. Jobban megbízik benne és kér tanácsot tőle az ő korosztályát érintő kérdésekben. Az egyetemista pedig éppen ezért érzelmileg és erkölcsileg tudja őt megfelelő irányba terelgetni, hogy az Istentől kapott adottságait ki tudja bontakoztatni.

Az egyetemista Dávid a 7. osztályos Jenőnek segít matekpéldákat megoldani

A hallgatók motiváltsága

Minden tanulónknál tudásszint-felmérést végzünk, majd rászabjuk a tanmenetet és az ő befogadóképességéhez adagolva kezdődik el számára a tanulás.

S ha sikerélményhez juttatjuk, innentől kezdve már egymást motiválják. Mivel a hallgató azt látja, hogy az egyik társa jól halad, mindenképpen szeretné utolérni, sőt túlszárnyalni.

A tanárok vonatkozásában

Az intergenerációs tanuláshoz többnek kell lennie, mint egymás pusztán elfogadásának. Az intergenerációs tanuláshoz kommunikatív kölcsönösséget kell jelentenie.

Az intergenerációs tudásátadás az alábbi három alapelvre kell, hogy épüljön:

- együtt tanulás (kommunikatív tanulás)
- a célcsoport tanítása közbeni egymástól tanulás
- a hallgatók és a tanárok csoportjainak egymástól tanulása (dialogikus tanulás).

A Szeretet Iskolája gyakorlatában

Egyidejűleg hozzájárul a közösség társadalmi kohéziójának erősítéséhez. Mivel integratív, a pozitív tapasztalatokra épül, amiket fiatalok és idősek egymásnak és környezetüknek átadhatnak.

A két egyetemista a számtani alapismereteket tanítja a két elsős nővérnek

Anna írónő a reménybéli olvasóját, az elsős Regina asszonyt tanítja

Eredményesebb a tanítás, ha bizalomra és egymás tiszteletére épül

Krisztina SJC hittanár, most az ötödikes kislánynak segít verset tanulni

Judit tanárnő most Mónikának történelmet tanít

Itt együtt tanul a 8. osztályos és az elsős

Generációk egymás közt

A fiatalok és az idős felnőttek együttes tanulása hozzásegít az öregedéssel kapcsolatos negatív előítéleteknek és a generációk egymásról alkotott rossz elképzeléseinek eloszlatásához.

Ebben az oktatási formában senki sem unatkozik

Egy önkéntesnek, főleg aki nem tanár, hanem mérnök, nagy élményt jelent, hogy minden alkalommal másokat taníthat. Sőt, a hallgatók sem unják meg a tanáraikat, mert szinte minden alkalommal más és más segítő ül melléjük.

Ferenc, a fejlesztőmérnök, már tavaly is tanította a 48 éves Balázst egy kis matekra

Ferenc most megtapasztalja, milyen egyszerre két negyedikkel mesét olvasni

A szülők tanítása, felkészítése az otthoni gyermeknevelésre

Ha az anya azt tapasztalja, hogy érte, és nem ellene vagyunk, szívesen hozza magával a gyermekét is. Ha azt látja, hogy a gyermekével is szeretettel bánnak, a gyermek is jól érzi magát, nem szorong és szívesen vesz részt az órákon, akkor már adhatunk az anyának olyan tanácsokat, „praktikákat”, hogy miként foglalkozhat ő otthon a gyermekével.

Tünde nővér és a fiatal anyuka Mónika

Tünde nővér most Mónika kisfiát tanítja

Tündé nővér a két első osztályos ötven év feletti testvér, Évát és Reginát tanítja a betűvetésre

„A Három nővér”

Célkitűzéseink

A Szeretet Iskolája oktatási programjának fő törekvései, hogy a közvetlen tanulásfejlesztés közben is serkentsse, elősegítse az integráció folyamatát, nemcsak az egyéni különbségeket, hanem a társadalmi csoportok közötti különbségeket és a hallgatók különböző tanulási szokásait is figyelembe vesszük.

Ezek a módszerek ne csak a tanulás alatt legyenek eredményesek, hanem hassanak ki a hagyományos családi kapcsolatokra is.

Óriási eredmény az, ha a szülő is kíváncsi a gyermeke haladására és rendre megnézi a füzetét, sőt, kikéri a tanácsunkat

Bettina édesapja és az unokaöccse is gyakran eljön, hogy a „körmére nézzen” a lányának és a tanárnak...

A fiatalok és az idősek

Az idősebb hallgatóknak öt gyermeke van, köztük egy ugyanannyi éves fia is, mint az az egyetemista lány, aki éppen a fizikát tanítja neki. Ez a generációs különbség még sem okoz kellemetlen érzést, sem az egyetemistának, sem pedig az idősebb férfi hallgatónak, mivel kölcsönösen tisztelik egymást.

*Adni és elfogadni
Jenő, Zsófi és a fizika*

Délutánonként a szülők gyermekeit korrepetáljuk, a másnapi lecke megírásában segítünk

A gyermekek határtalan bizalma

A kisgyermekek korrepetálásánál arra nagyon vigyázunk, hogy itt ne szimpla tanító nénik, bácsik legyünk.

Ha kell „nagyamaként” fogjuk a kezüket, néha megsimogatjuk, mert az érintéseket nagyon igénylik. Sokkal jobban figyelnek ránk, ha érzelmileg kötődhetnek hozzánk.

Az első osztályos Boglárka és „új Nagyija” a nyugdíjas Irén tanár néni

A kislányoknak is új „Nagyapójuk” lett Vető István geológus személyében, aki „szinkronban” az egyiknek verset, míg a másiknak matematikát tanít és ellenőriz

A korrepetálásnál nem csak az a fontos, hogy a gyerekek jól érezzék magukat, hanem az is, hogy következetesen ragaszkodjunk a szép munkához.

„Segédtanítóim”

Az is előfordult már, hogy nem tudtak jönni az önkéntes tanárok, és közben minden hallgatóm megérkezett. Ekkor sincs pánik, mert akkor kinevezem a „segéd tanítóimat”.

Aki jóval többet tud a társánál, azt egy másik hallgató mellé ültem, és megkérem, hogy helyettesítsen. Megadom a szempontokat, és egyben felelőssé is teszem őket a társuk fejlődéséért.

Gyulának Évike a segítője, aki néhány betűvel többet tud nála

A hallgatóknak óriási élményt jelent az egymás tanítása, amely mindenkor a tiszteletre és bizalomra épül

A „segédtanárok” igazán komolyan veszik a feladatot, és nagyon igyekeznek, hogy le ne „bögjenek” a többiek előtt. Ebben az esetben kialakul a felelősségteljes gondolkodás, és megtapasztalják az adás és elfogadás örömeit is. Arra pedig nagyon vigyázok, hogy a segédtanítóim még véletlenül se hülyézzék le a tanítványaikat...

Regina asszony is nagyon türelmesen diktál és javítja ki Gyula hibáit

Niki már két éve jár hozzánk, így most ő is besegít. Tollbamondást diktál a két ötödikesnek

Az 5.-es Hermina most a 3.-os Bettinának segít a matek házi feladatot megoldani

Megvalósult tervek

Együtt tanít az egyetemista és a nyugdíjas pedagógus, így a két generáció bepillanthat egymás pedagógiai gyakorlatába, miközben tisztelik és szeretik egymást a hallgatók és a tanáraik. Itt mindenki tanul mindenkitől. Sikerenk mondható, az is, hogy itt már beépült a tanulás igénye a családok életébe, mivel a gyerekek szívesen jönnek a tanítás utáni korrepetációra.

A 8. osztályos Mariann rettegett a matektól, ám segítője Tímea sikeresen feloldotta a szorongását.

Együtt tanul a negyedikes Renátó és az első osztályos 52 éves István

Sikereink

A legnagyobb érték, hogy a cigány hallgatóink „testközelből” megismerhetik a magyar tanárokat,

a tanárok pedig bepillanthatnak hallgatóink életébe és így nemcsak a felzárkóztatás valósul meg, hanem tolerancia, a másik ember megismerése és elfogadása is.

Klára tanárnő tanítás közben is állandóan visszakérdezi Jenőt, hogy valóban megértette-e az elmondottakat

Ismeretátadás

Az önkéntes tanárok egymással is szívesen cserélnek tapasztalatot, mivel mindenki más-más területről érkezett és dolgozott. Más élettapasztalata van a negyven évet tanárként dolgozó szerzetesnővérnek, a geológusnak és az író-újságíróé. A tapasztalataik, és tudásuk összessége a hallgatóinkat fogja gazdagítani.

Egy generációból

Amikor két idősebb generáció találkozik, a tanítás mellett számtalan közös téma is felmerül. A család, a gyerekek, az unokák. Az 5. osztályos cigányasszony és a 43 évet tanárként dolgozó nyugdíjas tanárnő is tanul egymástól.

Mindketten bepillanthatnak egymás világába, és ezáltal nemcsak közelebb kerülnek, hanem megértik és tisztelik is egymást.

A nyugdíjas tanárnő és az ötödikes nagymama

István elsőosztályos és a nyugdíjas Irén tanárnő segít az olvasásban

Mónika és Balázs unokatestvérek, mindketten a 8. osztályt végzik

Tapasztalatátadás

Természetes az is amikor a hallgató jelenlétében kér tanácsot az idősebb tanár az egyetemistától, és közösen beszélnek meg az alkalmazás mikéntjét is.

A Szeretet Iskolája gyakorlatában

Az intergenerációs kapcsolatnak két dimenziója figyelhető meg: egy kronológiai és egy összekötő.

- Az első dimenzió a kulturális és szociális normák átadására,
- a második pedig az eltérő társadalmi helyzetben élők megértésére vonatkozik.

Erkölcsi nevelés

Az önkéntes tanárok személyes példaadásán keresztül történik, anélkül, hogy a hallgatók ennek tudatában lennének. A tanárok szeretetteljes odafordulását a hallgatók megérik és azonnal viszonzják.

Kölcsönös tiszteletadás

A fiatal generáció esetében, a tanár és alig néhány évvel fiatalabb tanítványa között ugyanaz a kölcsönös tisztelet alakult ki. A tanár és tanítvány között nincs „bizalmaskodás” tiszteletlen hangnem és más illetlen megnyilvánulás. A fiatal kamasz fiúkat „játékonyan” inspirálja az egyetemista lány tanítói társasága. A tanulók alig várják a következő alkalmat, amelyre mindig igyekeznek felkészülni.

A 14 éves kamasz fiú szívesen tanul az egyetemista Zsófitól

Ugyanez jellemző a „tini lányokra” is, nemcsak a leckéje megírása érdekli, hanem ha vonzó a fiatal tanár személye, sokkal szívesebben tanul. Még az az utálatos matek is könnyebben megy, ha szimpatikus a fiatal tanár.

Különböző tanácsadások az informális oktatás keretében

Alkalmazkodva az élet és a hallgatói igényekhez, jogi tanácsadást is lehet kérni.

Itt nem csak a személyes problémákat lehet megbeszélni, hanem hivatalos helyekre, különböző beadványokat is segítenek megírni.

Ilyen segítők dr. Horváth E. Írisz, a Pázmány Péter Egyetem jogi karának tanára, és dr. Hévízi Emese is, akik egyben iskolánk önkéntes tanárai.

Dr. Horváth Írisz heti egy alkalommal délután segít beadványt készíteni a hallgatóinknak

Heti egy alkalommal délelőtt dr. Hévízi Emese ad jogi tanácsokat a hallgatóknak

A Szeretet Iskolájában az intergenerációs tapasztalatátadás és a közös egymástól tanulás – a célcsoport és a tanárok között – anélkül valósult meg, hogy terveztük

vagy gondoltunk volna rá. Egyszerűen és természetes módon jött létre és kiválóan működik.

Munkám során megtapasztaltam, hogy szociális érzékenysége, embersége, lelket átformáló pozitív kisugárzása, nem csak egy papnak lehet, hanem más egyszerű halandónak is.

A Szeretet Iskolájában az intergenerációs tapasztalatátadás egy új pedagógiai módszert hozott létre, amelyet az önkéntes tanár kollégáimmal közösen alkottunk meg. A Szeretet Iskolája pedagógiájának lényege, hogy mindegyikünk magával hozta a sok évtizedes tapasztalatát, emberségét, tudását, munkája eszenciáját. Köszönöm önkéntes tanárkollégáimnak, öröm és kitüntetés, hogy velük dolgozhattam.

Írásához a képeket készítette:

Szemes Zsuzsa.

Az oktatási program kidolgozója és programvezető tanára:

Szemes Zsuzsa.

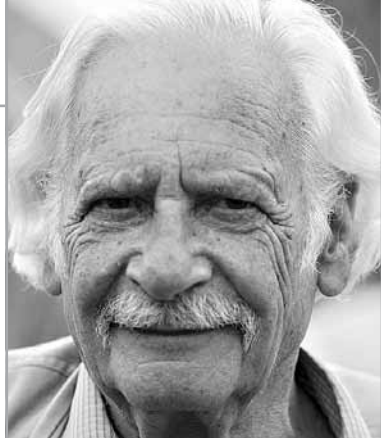

A Szeretet Iskolája utolsó levizsgázott hallgatói (2012. június 1.).

SZEMES ZSUZSA (Túrkeve, 1950) végzettségét tekintve könyvtár-pedagógia szakos tanár, Egészségügyi Szakiskolát végzett általános ápoló és általános asszisztens. *Életútja:* Csepelen kazánfűtő, Budapesten nehéziparkezelő, építőgépszerező-toronydarus, könyvtáros, ápolónő, szerkesztő-újságíró, író, forgatókönyvíró, programvezető, programíró. *Jelenleg:* Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya alkalmazásában: a Szeretet Iskola oktatási programjának kidolgozója, írója és a Szeretet Iskola vezetője, tanára. *Művei:* Első publikálása 1966-ban a Szembeállítás című antológiában volt (A lány meg a ló című – kisregény). Ettől kezdve novellái és elbeszélései jelentek meg az Élet és Irodalom -ban, a Kortárs-ban, az Új Írás-ban, a Magyar Nemzet-ben, a Tekintetben. A Westpennes osztrák irodalmi folyóiratban látott napvilágot a Kancahotel, és a németországi Kursbuch-ban a Csillag leszek című novella. Önálló kötetei közül 1980-ban jelent meg A hallgat mélyből címmel kisregény, amely egy betiltott, nem megvalósult játékfilm irodalmi forgatókönyvének regényesített formája (Szépirodalmi Könyvkiadó). A sor folytatása: 1987-ben Kancahotel címmel novellák a Magvető Könyvkiadónál, 1988-ban Boldog sziget címmel regény a Szépirodalmi Könyvkiadónál.

1995-ben főszerkesztője és újságírója a Pátyi Kurír c. közszégi újságnak.

Megvalósult és bemutatott filmforgatókönyvei, népszerű-, tudományos és dokumentum kisfilmjei, tévéfilmjei, játékfilmjei és rajzfilmsorozat forgatókönyvei között voltak a következők: 1983-ban Nyitott utak (Dokumentumfilm a magyarországi egyházakról (1 óra)); 1984-ben Hazánk (Dokumentumfilm Magyarországról, 1óra 20 perc); 1985-ben Naszredin Hodzsa országában. Tadzsikisztán népművésze (3 részes tévéfilm, 2 óra. A forgatókönyvet a televízió Nívó-díjban részesítette); 1987-ben a Sánta dervis (Játékfilm Vámbéry Árminről – magyar-szovjet koprodukció); 1988-ban Gyökereink (Egy népzene – Birinyi József – portréja. Dokumentumfilm, 76 perc.) 1987-88-ban A zene mindenkié I-VI. (Kodály Zoltán zenei öröksége 6 db 1 óra film a magyar zenepedagógia hagyományairól); 1989-ben Csobán Anna (Dokumentum kisfilm, 25 perc); 1989-ben Kalotaszegi táncok, tiszaháti táncok. (Dokumentumfilmek a – Timár Sándor féle – Magyar Állami Népi Együttes táncjátékáról); 1994-ben Az erdő kapitánya II. (13 epizódból álló rajzfilm forgatókönyv). 2007-ben a Szeretet Iskolája 13 perces bemutató filmjének írója és rendezője.

TARNABOD, A BEFOGADÓ FALU

BÁLINT GAZDA HONLAPJÁRÓL

120 kilométerre a Fővárostól.

A rászorulóknak kapnak egy házat, egy kis kertet. A megsegített emberek nem lógnak ki a sorból: itt mindenki szegény, az is, aki kap valamit, és az is, aki nem kapott soha semmit.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat másfél millió forintért szert tesz egy használható házra, amihez van 4-600 négyszögöles telek. A betelepítetteknek 3 évük van arra, hogy bizonyítsanak. Ha nem sikerül, akkor el kell menniük a faluból.

A családoknak az első években csak a közüzemi díjakat kell fizetniük, később a házak tulajdonosává válnak. A családfő a közmunka program keretében azonnal munkát kap, de csak a minimálbér a garan-

tált. A családoknak segítséget nyújtanak az önfenntartó gazdálkodásban is: kapnak egy pár mangalicát és 15 tyúkot, vetőmagot, palántákat, valamint igény szerint szakmai segítséget a boldoguláshoz.

**10 CSALÁD, 45 FŐ
ÉS MÉG 25 ROKON**

10 család, 45 fő és még 25 rokon költözött egy év alatt Tarnabodra. A rokonok fantáziát láttak a településben, ők saját pénzükön érkeztek. A programot üzemeltető szervezetek alaposan megválogatják, kik vehetnek részt a programban, ugyanis a próbálkozás egyrészt sokba kerül, másrészt a rossz választás a rászorulóknak elől veszi el a helyet.

A Tarnabodra költözők szerződésben vállalják, hogy elfogadják a számukra kínált munkát, és fenn tartják házaikat, rendben tartják kertjeiket. Egy év elteltével a betelepültek portája már semmiben nem különbözik az őslakosokétól: megtanulták a falusi gazdálkodás csínját-bínját. Integrálódnak.

**A FALUNAK JÓT TESZ
A MÉDIAJELENLÉT**

A falusiak a szakemberek szavára adnak, megfogadják a gazdálkodási tanácsokat. 2005-ben a Budapesti Rotary Klub kapott 1,5 millió forintot a Nürnbergi Rotary Klubtól, hogy szociális célra fordítsák.

Bálint György, aki a befogadó faluban rendszeresen tartott kertészkedési tanfolyamot, rábeszélte klubtársait, hogy a pénzt juttassák Tarnabodnak. Rengeteg egyéb felajánlás érkezik: az OTP például adott egy exkavátort (vezetővel), hogy a telkeket, házakat, utakat rendbe hozhassák. Az iskolát felszerelték tévével, prezentációs eszközökkel. Az idős emberek oltásokat kaptak (pl. időskori tbc ellen).

**NINCS FALU KENYÉR
NÉLKÜL**

Pékség azonban nincs Tarnabodon, alapítani kéne egyet. Bolt (kocsmával együtt) volt. Ezt közösen rendbe hozták, kicsit modernizálták. A boltos azonban nem örült a pékség ötletének, mert az ő forgalmának nagyját a kenyér adja.

Munkahely azonban még mindig nem volt. A program keretében létrehoztak egy üzemet, amely háztartási gépeket ártalmatlanít. A bontó üzemben főleg televíziókat bontanak szét. Az alkatrészeket hús felé válogatják, szinte minden újra feldolgozható (üveg, műanyag, fa stb.). Például ők kapják meg a MÁV összes leharcolt tévéjét. Akár 100-120 ember is dolgozhat majd. Ez óriási eredmény egy olyan faluban, ahol semmi más munkalehetőség nincs.

A FALU ISMÉTLŐDŐ SORSA

Dél-Heves megyei község, szigorú erkölcsök szerint élő 900 lakos, rendkívül jó természeti adottságok. Az 50-es években létrehoztak egy termelőszövetkezetet, amely konzervatíván, de hatékonyan működött (tejtermelés, szarvasmarha-hízlalás). Soha nem tűntek ki, de nem is maradtak le, fizették az alkalmazottakat, jó módú község volt. De nem volt orvos, pap, iskola. Nem volt vasút sem, így egyre elmaradottabb lett. 1974-ben volt egy nagy tisztai árvíz, ami a környékbeli – ártéri – cigány kolóniákat elöntötte. Akkor 72 cigány családot betelepíttek Tarnabodra.

Bálint György kertészmérnöknek ítélte oda 2009-ben a Hajléktalan Emberért Díjat a Hajléktalanokért Közalapítvány. Az elismerést idén adták át negyedik alkalommal. Azért választották Bálint gazdát, mert a Heves megyei Tarnabodra leköltöző hajléktalanokat szakértelmével segítette.

A Hajléktalan Emberért Díjat 2006-ban adták át először, és olyan embereket tüntetnek ki, akik sokat tesznek az elesettekért. Bálint György – vagy ahogy mindenki ismeri: Bálint gazda – azzal érdemelte ki az elismerést, hogy segítette a Heves megyei Tarnabodra leköltözőt hajléktalan családoknak. Megtanította nekik, hogyan alakíthatnak ki maguknak egy modern, önellátó gazdaságot – fogalmazta meg a Hajléktalanokért Közalapítvány elnöke. Bálint György az elismerés átvétele után elmondta, hogy neki természetes, hogy segít a rászorulókon: gyermekként is ezt látta szüleitől.

Amikor évekkel ezelőtt Tarnabod befogadó falu lett, elhatározta, hogy megpróbál segíteni az oda költöző hajléktalanoknak. Megtanította nekik, hogyan tudják megtermelni maguknak a szükséges zöldségeket, gyümölcsöket. Egyedül azonban ez nem ment volna – tette hozzá. Több cég is segítette a munkájukat: volt, aki vetőmagot adott, míg mások anyagi támogatást biztosítottak.

A 72 cigány család felborította a falu szokott rendjét. A fiataloknak nem volt munkájuk, ők elvándoroltak. Az idősebbek maradtak, művelgetik a földjeiket. Ki-ki a kárpótlással visszakapott földjét műveli, sosem alakítottak közösséget vagy szövetkezetet.

A polgármester Pető Zoltán pesti rendőr volt. Ott született a faluban, hobbija a kuvasztenyésztés. Jól ismeri a területet, az embereket. Ő a program egyik motorja.

A Máltaiak régóta kerestek olyan helyet, ahol sok üres ház van. 2004-

ben találtak rá Tarnabodra, elkezdtek használható házakat vásárolni (akár vályogból is). Így is lakatlan a házak egyharmada. Két-háromszázezer forinttal lehet venni olyan házat, aminek teteje és ajtaja van, valamint csatlakozik hozzá egy félhektáros, nagyon mondható telek.

EREDMÉNYEK

- 2 év alatt lakáshoz juttattak 15 családot, nagycsaládosokat, romákat, otthonukat elvesztetteket
- vásároltak egy mikrobuszt
- szert tettek egy öreg Zetor traktorra és egy olasz kistraktorra a kertek megszántásához
- rendbe hozták az iskolát (eredetileg kisegítő iskola volt, de most már rendes általános iskola, felsőbb osztályok is indultak)
- szeptemberben avatták az új óvodát, 120 gyerek számára
- kísérleti fázisban megindult a bontó üzem (itt 30 embernek van állandó munkája, jelentkezett 120, azok közül válogatták ki a szerencséseket)
- felújították a templomot is.

A NAGY TERV

Az emberek kaptak egy-egy családi házat és egy-egy nagy telket. Fontos, hogy meg tudják művelni a kertet és saját fogyasztásra képesek legyenek élelmiszereket előállítani.

Egy részük jól integrálódik, a másik részük rosszul (ők elhagyják a falut). Azt kéne elérni, hogy az odatelepült emberek beilleszkedjenek, termeljék meg azokat a dolgokat, amikre szükség van, termeljenek növényt, tenyészzenek állatot.

Azzal kezdődött, hogy felszántották a területet. Az értéktelen gyümölcsfákat ki kellett vágni. Van egy majorközpont, ott van az irodája a szervezetnek.

Kezdetben vettek napos baromfit, mangalica malacokat. Volt egy kis fóliaház, de le kellett bontani, mert semmit nem ért. Szólott Bálint Györgytől, a program gazdálkodási tanácsadójától kaptak 100 tővel, de sajnos az ültetés nem sikerült megfelelően, így alig eredt meg egyik-másik.

A komáromi állami gazdaságtól kaptak 4 tonna vetőburgonyát. Bálint György – jó kapcsolatai révén – szerzett sok vetőmagot. Hétfégenként oktatást tartott: elmondta,

hogyan kell beosztani a kertet, hogyan célszerű ültetni, időzíteni a növényeket.

A mangalica volt a legsikeresebb akció. A Rotary Klub pénzéből 20 mangalicát vásároltak, valamint egy tenyészkant. Ezek ellenőrzött, jó helyről származó, fülszámmal ellátott állatok. Hat malacot benn tartottak a majorban (a kannal együtt), 14 malac pedig 14 családnál van. A családokkal olyan megállapodást kötöttek, hogy az első fialásból kötelesek 2 malacot visszaadni a közösbe. Ha minden rendben van, akkor a továbbiakban a többi malac és a koca tulajdonjogát megkapja az, aki gondozza és eteti őket. Családonként fél év alatt 50 ezer forintot hozott a mangalica, így egy év alatt remélhetőleg rendszeres 100 ezer forintot hoz majd. Év végére 100 mangalica anyja lesz a faluban, tenyészerett korban.

A vidék új életet nyújt a városban tönkrement egzisztenciáknak, új otthont, új életcélt ad.

BÁLINT GYÖRGY, dr. (Bálint gazda, Gyöngyös, 1919.) kertészmérnök, országgyűlési képviselő, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa (1995). Gazdálkodó hagyományokkal rendelkező családba született, apja több nyelven beszélő, vállalkozó és kísérletező szellemű középirtokos volt. Fialkorától kezdve a mezőgazdaság szeretetére és ismeretére nevelték. Általános és középiskolai tanulmányait Gyöngyösön végezte, 1937-ben érettségizett a főgimnáziumban, 1941-ben kertészmérnöki oklevelet szerzett a budapesti Magyar Királyi Kertészeti Akadémián. 1942-ben behívták munkaszolgálatra, ahonnan koncentrációs táborba került, majd 1945-ben szabadult. A háború után hazatért családi birtokára, ám a kommunista hatalomátvétel után internálással fenyegették meg és földjét elvették. 1949-ben mezőgazdasági mérnökként diplomázott a Magyar Agrártudományi Egyetemen. 1949-től 1952-ig a Földművelésügyi Minisztériumban dolgozott, majd onnan egy évre a Kertészeti Kutatóintézetbe került. 1955-től 1959-ig a Mányi Állami Gazdaság főagronómusa volt, ahonnan a Fejér Megyei Állami Gazdaságok Igazgatósága főkertészként alkalmazta 1964-ig. 1967-ig Budapesten, az Állami Biztosító Főigazgatóság szakértője volt, majd nyugdíjazásáig

(1981) a Kertészet és Szőlészet főszerkesztői teendőit látta el. 1969-től 1981-ig a Kertészet és Szőlészetet, 1970-től 1981-ig a Kertgazdaságot, 1972-től 1981-ig a Kerti Kalendáriumot, 1984-től 1988-ig a Kertbarát Magazint szerkesztette. 1989-től tagja a Budapest Rotary Clubnak, amelynek két évig alelnöke is volt. 1981 és 2009 között a Magyar Televízió Ablak című magazinjának állandó munkatársa (Bálint gazda). 1991-től 2000-ig főszerkesztője az MTV Gazdaképző című műsorának. Az 1990-ben alapított Nagyváthy János Gazdaképző Egyesület elnöke 2012-ig, 2012-től tiszteletbeli tagja. A MÚOSZ Agrár- és Szövetkezeti Szakosztálya tiszteletbeli elnöke, a TIT és a Magyar Borakadémia örökös tagja. Tagja az Európai Tudományos és Művészeti Akadémiának. Rendszeresen publikál több szaklapban és a Nők Lapjában, a Családi Lapban saját rovata van, továbbá számos cikke, tanulmánya jelent meg természettudományi, kertészeti, mezőgazdasági és ismeretterjesztő folyóiratokban is. 24 önálló kötete jelent meg, Gyümölcsöskert című műve hat kiadásban, kétszázezer példányban fogyott el. Számos kiténtetést kapott. A Hajléktalan Emberért Díjat a Hajléktalankért Közalapítvány ítélte oda számára Heves megyei munkájáért.

KISVÁROSI ÉRTÉKEKRE ÉPÍTVE

A KISKUNMAJSAI
KONECSNI GYÖRGY KULTURÁLIS KÖZPONT

A kiskunmajsai Konecsni György Kulturális Központ, Helytörténeti Gyűjtemény és Tájház, ahogyan a neve is mutatja, egy komplex, több feladattípust ellátó intézmény.

Az intézmény jelenlegi formájában 2010-től létezik, ugyanis abban az évben vonta össze a városi önkormányzat a Kiskunmajsai Művelődési Központot és a Konecsni György Helytörténeti Gyűjteményt. Az így létrejött intézmény a gyűjtemény névadójának, a majsai születésű Kossuth-díjas festőművész Konecsni Györgynek nevét vitte tovább, és mivel közművelődési, valamint közgyűjteményi feladatokat is ellát, célszerűnek tartották, hogy az új elnevezésben mindkettő megjelenjen.

A közművelődési és közgyűjteményi feladatok mellett a kulturális központ működteti a kiskunmajsai Tourinform Irodát, a város turisztikai szervezetét, a városi mozit, valamint 2012-ig a Rádió Majsza elnevezésű rádióadót is. A sokszínű feladatellátás szerteágazó szervezeti felépítéssel is jár, jelenleg hét tagintézmény tartozik a kulturális szervezethez.

A tagintézmények többsége elavult állapotú, bár a kulturális központ 2011-ben belső felújításon esett át, melynek köszönhetően a legforgalmasabb helyiségei (aula, emeleti nagyterem, valamint a szociális helyiségei) korszerűsödtek. A

felújítás során az épület eddig kihasználatlan auláját animált agóra funkcióval ruházták fel, melyhez informatikai, telematikai szolgáltatásokat, információs pontot kapcsoltak (eMagyarország Pont, Eurodesk Pont), ahol kulturált körülmények között számos hasznos szolgáltatást érhetnek el az érdeklődők. A felújításhoz uniós forrásból sikerült mintegy 50 millió forintos támogatáshoz jutniuk a Dél-Alföldi Operatív Program keretében kiírt „Közösségi intézmények/terek fejlesztése” című felhívásra beadott pályázattal.

A kulturális központ városi önkormányzati fenntartásban végzi a közművelődési tevékenységét, melyen belül a leghangsúlyosabbak a különféle képzési programok. Mivel az intézmény nem rendelkezik akkreditációval, a formális képzések terén szolgáltató partnerek segítségével látja el feladatát. Ezek általában a felnőttképzés körébe tartozó szakmai tanfolyamok, illetve nyelvvizsgára felkészítő tanfolyamok.

A nonformális, valamint az informális képzéseit az intézmény maga szervezi és bonyolítja, melynek keretében különböző témájú foglalkozásokat, szakköröket, klubokat, work-shopokat, tréningeket és konferenciákat szervez. A képzései megvalósításához általában pályázati úton szerez forrást, mivel a fenntartó csak az alapvető műkö-

dési költségeket (rezsi és bérek) biztosítja az intézménynek.

A képzések területén az intézmény stratégiai partnere a Bács-Kiskun Megyei Közművelődési Intézet. Számos sikeres közös projektjük fut jelenleg is.

2009-ben a kulturális központ ezzel az intézménnyel életre hívott konzorcium részeként sikerrel pályázott a TÁMOP-3.2.3-08/2. támogatási rendszeren belül. „Építő közösségek Bács-Kiskun megye három kistérségének 15 településén” címmel megyei szintű hálózatot ölelt fel a projekt, melynek keretében az intézmény nyelvi kompetenciafejlesztő programokat, személyiségfejlesztő-, életvezetési tréningeket, különféle szakköröket (grafokontroll, rajzelemzés, tanulásmódszertan, helytörténeti, stb.), táborokat (néptánc-népzenei, tűzzománc alkotó) tudott megvalósítani, kiegészítve és szélesítve ezzel a már meglévő kínálatát.

Idén az „Építő közösségek” pályázati program 3. ütemében szintén az ő szakmai segítségükkel pályáztak és nyertek el támogatást.

A jelenlegi programban négy, a kreatív iparral kapcsolatos tevékenység megalapozását és a hozzá tartozó kompetenciák fejlesztését vállalták kézművesség, képzőművészet, előadó-művészet és fotográfia témakörben, egy-egy alkotóműhely keretében. Olyan alkotó közössé-

geket kívánnak létrehozni, amelyet képesek helyi brand-eket, márkákat, maradó vizuális lenyomatokat alkotni, segítve ezzel a helyi szolgáltatókat, vállalkozásokat.

A kulturális központ kiváló kapcsolatot ápol a város oktatási és nevelési intézményeivel, melynek köszönhetően számos közös programot, eseményt bonyolítottak már le. Idén az Új Széchenyi Terv keretében meghirdetett, a „Kulturális intézmények részvétele a tanórán kívüli nevelési feladatok ellátásában” című pályázati felhívás végre lehetővé tette számukra azt, hogy az eddigiekhez képest az erre fordítható források többszörösét tudják felhasználni, így 28 programelemet tudnak megvalósítani az elkövetkezendő két évben, nyolc nevelési- és oktatási intézménnyel együttműködésben. A kínálatban a többi között a gyermekek számára ingyenes színházi programok, kompetenciafejlesztő foglalkozások, önismereti témahét, térségi kulturális vetélkedő, digitális írástudás-fejlesztés, helytörténeti szakkör szerepel, melyet teljes mértékben az együttműködő intézmények kérésének megfelelően alakítottak ki.

Az intézmény a helytörténeti gyűjtemény működését is új alapok-

ra helyezte 2010-ben. Új múzeum-pedagógiai koncepciót és kínálatot alakítottak ki, melyhez a Társadalmi Megújulás Operatív Programban kiírt „Múzeumok Mindenkinek” Program keretében tudtak megfelelő forrást szerezni. Múzeumpedagógiai kínálatában 12 programelem található, mely műhelyfoglalkozásokat, múzeumi órákat, múzeumi napokat, speciális foglalkozásokat, családi napokat és táborokat ölel fel.

A két éve futó múzeumpedagógiai programnak a közeljövőben a helytörténeti gyűjtemény épületének bővítésével és egy foglalkoztató közösségi tér kialakításával tudnak majd minden téren kielégítő helyszínt biztosítani, melyhez a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program keretében sikerült 18 millió forintnyi támogatást elnyerniük.

Különösen fontos az intézmény életében a művelődő közösségek tevékenységének segítése is, hiszen a város kisközösségei máshová nem fordulhatnak ügyes bajos dolgaikkal. Az intézmény hangsúlyosan kezeli, hogy konkrét igényen alapuló, alulról szerveződő klubokat, köröket és csoportokat karoljon fel és segítse működésüket. Az intézményben jelenleg tizenhét önszerveződő klub működik a legkülönbözőbb érdeklő-

dési körökhöz kapcsolódóan. A csoportok azon túl, hogy helyet kapnak foglalkozásaik lebonyolításához, különféle szolgáltatásokat vehetnek igénybe, mint például pályázati tanácsadás, rendezvények szervezése, internet elérés, hang- és videotechnikai eszközök használata stb.

A Kulturális Központ állandó kiállítással csak a helytörténeti gyűjteményében rendelkezik „Kiskunmajsai népe” címmel. Emellett évi 14-15 alkalommal időszakos kiállításokat szervez általában műtárgyakból, de gyakori a természeti kincsek bemutatása, valamint a hobbikiállítás, illetve a műszaki, természettudományi kiállítás is. Négy évvel ezelőtt indított programjában az intézmény külön figyelmet fordít a helyi alkotók felkarolására, menedzselésére is, melynek érdekében életre hívta a Majsai Képző- és Iparművészeti Biennálét, ahol a helyi és a környező települések alkotói két évente mutatkozhatnak be egy-egy standdal.

Az intézmény rendezvényei szervezését szinte kizárólag külső támogatók bevonásával tudja bonyolítani, és alapvetően a következő típusú rendezvényeket szervezi: műsoros rendezvények, közösségi rendezvények, népművészeti rendezvények, szórakoztató rendezvé-

nyek, komplex rendezvények, illetve népnünpélyek. A rendezvényalkalmak száma éves szinten 70 és 100 közé tehető, melyben benne vannak a nagyszabású városi rendezvények, például Főtéri Sokadalom-Majsa Napok, Borfesztivál is.

A szakmai tanácsadást és szolgáltatást illetően a kulturális központ igyekszik összefogni a kistérség kulturális intézményeit, civil szervezeteit, és megfelelő információkkal, pályázati lehetőségekkel, szakmai segítségnyújtással ellátni őket. A program négy évvel ezelőtt kezdődött el, amikor alapvetően igényfelmérés céljából a kulturális központ pályázatot adott be kistérségi szintű közkinccs kerekasztal létrehozására, és az elnyert támogatásból egy civil szervezetekkel kiegészített szakmai kerekasztalt szervezett, mely az egyéves működése során elkészítette a Kiskunmajsai Kistérség kulturális területét átfogó helyzetelemzését, és a Kiskunmajsai Kistérség kulturális értéktára című adatbázist, melyet kiadvány formájában is megjelentetett azonos címen. A problémák és igények feltárása után az intézmény

elsősorban azok orvoslásában és ki-elégítésében próbál segíteni, jelentős az érdeklődés a pályázatok megírásában nyújtott segítség, valamint a hangtechnikai eszközök bérlése és a rendezvények hangosítása iránt.

Nemzetközi együttműködések terén szintén az utóbbi négy év hozott előrelépést, hiszen a franciaországi Rouen – Maisons des Jeunes et de la Culture de Rouen elnevezésű – ifjúsági kulturális házainak szövetségével kötött együttműködéssel közös európai uniós, elsősorban a Fiatalok Lendületben Program keretein belül zajló diákcsere projektekben vett részt az intézmény. Mivel a kulturális központ hivatalos Eurodesk partner, így a Fiatalok Lendületben Programon belül számos programot valósítanak meg, melyek közül a legnépszerűbbek a nemzetközi ifjúsági cserék és az ifjúsági kezdeményezések.

Az intézmény a testvérvárosi kapcsolatokban rejlő lehetőségeket is igyekszik kihasználni, hiszen a németországi Bad Schönborn, az erdélyi Gyergyószentmiklós, valamint a vajdasági Bácsstopolya kul-

turális szervezeteivel is valósítottak már meg több sikeres programot. Legutóbb a gyergyószentmiklói Tarisznyás Márton Múzeum vendégkiállítását tekinthették meg az érdeklődők a kulturális központban Székely festékesek címmel, de többször vendégszerepelt már a szintén gyergyói Figura Stúdió Színház és a topolyai Cirkalom Néptáncgyüttes is Kiskunmajsán.

A közeljövőben a Konecsni György Kulturális Központ elsődleges feladata, hogy saját környezetében és felhasználói körében tudatosítsa szélesedő társadalmi szerepvállalását, és korszerű, jól prosperáló, szolgáltató típusú intézményként működjön, mely a városon belül és akár nemzetközi kapcsolatainak keretén kívül is, új arculatot alakíthat ki Kiskunmajsáról.

TÓTH VIKTOR a Konecsni György Kulturális Központ, Helytörténeti Gyűjtemény és Tájház igazgatója.

SOKSZÍNŰ TELEPÜLÉS, SOKSZÍNŰ KULTÚRÁVAL

BETEKINTÉS A DESZKI FALUHÁZ ÉLETÉBE

Deszk Szegedtől 10 km-re fekvő, 3690 fős település a 43-as nemzetközi főút mellett. Negyedik évtizede folyamatosan növekvő lélekszámú község, ahová elsősorban Szegedről költöznek ki sokan. Deszk kétnyelvű település, ahol magyar és szerb ajkúak élnek. Az egyre fogyó szerb nemzetiség (arányuk a lakosságon belül mintegy 4%) őrzi hagyományait, megtartja ünnepeit.

Településünk neve az országban leginkább a megyei fenntartású és a volt Gerliczy kastélyban működő Mellkasi Betegségek Szakkórháza miatt vált ismertté. Az ország kulturális életében jártasnak azonban Deszk a Dél-Alföld szerb kultúrájának egyik fellegrát is jelenti, illetve nemzetközi kulturális- és gasztronómiai találkozók helyszínét is. 2012-ben már tizenharmadik alkalommal került megrendezésre a falunapokon a Polgármesterek Nemzetközi Főzőversenye, ahol tucatnyi külföldi településvezető mérte össze tudását a 37 magyarországi polgármesterrel – a baráti elismerésért.

A község testvér-települési kapcsolatainak száma az elmúlt tizenhat évben megsokszorozódott. Hat ország hét településével ápol Deszk jól működő testvérkapcsolatot, rendszeresek a látogatások nem csak az önkormányzatok, hanem családok között is. A Deszki Magyar-Német-Flamand Baráti Kör fogja össze azon családok sokaságát, akik vendéglátóként igazi motorjai

és biztos alapjai a szövődő külkapcsolatoknak.

A Deszki Művelődési Ház és Könyvtár (*közismert nevén Faluház*) épülete 1998-ban került átadásra egy jellegtelen, szocreál épület önerős felújítása és „tető alá hozása” után. Itt kapott helyet a könyvtár, a művelődési ház, később a mozi és az eMagyarország pont is. Az 1000 négyzetméteres épület Deszk gyönyörű főterén helyezkedik el. A hatalmas épület a deszki közélet és kultúra otthona. Belső tereinek jó elosztása, technikai felszereltsége alkalmassá teszi fesztiválok, területi kulturális találkozók megrendezésére is.

A több mint 50 éves múltra visszatekintő könyvtár szabadpolcos térrel és kényelmes olvasóteremmel áll az érdeklődők rendelkezésére. A tizenkét és fél ezer kötet nem nagy szám egy városi könyvtárnak, de a kistelepülések között büszkén mondjuk ki a több mint ezer tucatot! A könyvtárban lehetőség van internethasználatra, e-tanácsadásra és különböző irodai szolgáltatások igénybevételére (fénymásolás, nyomtatás, kiadvány- és szórólap szerkesztés, szkennelés).

Tizenhárom civil szervezet működik a településen, amelyeknek a Faluház ad otthont, itt tartják összejöveteleiket, programjaikat és rendszeresen bekapcsolódnak a település nagyobb rendezvényeibe is. Persze az is lehet, hogy a település

szíve épp az ő ténykedésükkel lüktet, és kap új erőt a sokszínűségük, az állandó nyüzsgésük folytán. Nagy kincsünk a létük!

Az utóbbi években gombamód szaporodtak a művészeti csoportok, ma már 22 közösségbe, szakkörre járhatnak a deszki gyerekek és felnőttek. A nemzetközi hírű Bánát Szerb Néptáncgyűttes mellett magyar néptánc csoportok, népdal és népzene szakkör, népdalkör, komolyzenei kórus, moderntánc csoportok és színjátszó csoportok is működnek a házban. Büszkék vagyunk arra, hogy ezek a közösségek túl a maguk szórakoztatásán, magas színvonalon folytatják munkájukat és számtalan hazai és külföldi sikert tudhatnak magukénak.

2001 óta újból üzemel a mozi is, hetente egy alkalommal várjuk a filmkedvelőket. Míg nagy településeken bezárnak a mozik, addig Deszken közönségtalálkozókkal színesítve állandó nézősereggel működik ez a kihalófélben levő szórakozási lehetőség. Ha a digitális technikára gondolunk, fáj, hogy ez a műfaj is dinoszauruszként tűnhet el világunkban, de mi nem adjuk fel! Ha sikerül pályáznunk a több tízmillió felújításra, tovább visszük, ha nem – hát „retro” vetítésekkel és régi idők mozijával tartjuk életben a pattogatott kukoricás, süppedőfoteles péntek esti hagyományt.

A községi szintű rendezvények mellett, mint a Falunap és Polgár-

mesterek Nemzetközi Főzőversenye, Majális, Falukarácsony, Falumikulás, Idősek Napja – számos programot szervezünk a különböző korosztályok számára. Második alkalommal rendeztük meg a helyi szerb közösséggel együtt az Ajvár Fesztivált, amely kifejezetten szerb nemzetiségi program, táncosokkal, zenekarokkal és gasztronómiai bemutatóval. Ha az ajvárnak, mint gasztronómiai különlegességnek lehet jó imázsa a megyében, az apáink gyermekkorát idéző kukoricapuska készítése és az egész napos kézmű-

ves foglalkozások legalább ennyire felkeltik a környékben élők érdeklődését. Hagyományt és hagyományörzést kívánunk teremteni, életben tartani.

Tizenhárom éve indítottuk újtjára a Deszki Maros Menti Fesztivált, amely a környező települések általános iskolás tanulói számára nyújt bemutatkozási lehetőséget. Olyan hiánypótló rendezvény ez, ahol a régi kulturális seregszelmék és járási vetélkedők eltűnése után a térség iskoláinak biztosítunk – saját és pályázati forrásokból – bemutatkozási

és megmértetési lehetőséget. Hatalmas az űr, amit be kell tölteni, és szerencsére hatalmas az érdeklődés mind a pedagógusok, mind a művészetekben jeleskedő gyermekek részéről. Nagy feladatot jelent a napi nehézségek között a fesztivál folyamatos szervezése, de mérhetetlen öröm forrása is egyben.

Rendszeresen megszervezzük a „Téli Színházi Estéket”, amely felnőttek számára nyújt igényes szórakozást. Nagy örömünkre saját amatőr színjátszó társulatunk, a „DeszkaSzínház” nem csak szép estéket szerez a színházat kedvelőknek, de közreműködésével színesíti a települési rendezvényeket is. Tánc, próza, zene, nemzetiségi kultúra kerül bemutatásra a faluház színpadán, március tizenötödikén, A Magyar Kultúra Napján, vagy éppen helyi ünnepeken. A megemlékezések bármely országos média figyelmét érdemlő rendezvényen megállnák a helyüket.

Nagy sikere van a „Nemzeti estek” programsorozatunknak, ahol egy-egy országba kalauzoljuk el az érdeklődőket, megismerve annak történelmét, kultúráját, gasztronómiáját. Idén májusban indítottuk útjára Népfőiskolánkat, amelynek „hallgatói” Deszk történetével ismerkedhetnek meg. Számunkra is meglepő, hogy mennyi helyi fiatal érdekel községünk története, hagyományai, kultúrája. Olyan történetek, adatok, anekdoták, „ízék” kerültek az érdeklődők asztalára, melyek e kezdeményezés nélkül elhalnának az egyre korosodó deszki szemtanúkkal, nagy mesélőkkel együtt. Az elhangzottakat dokumentálni próbáljuk, és elérhetővé tenni a település honlapján. Feladat, kötelesség? Nem. Egy – ’hál Istennek – valós igény kiszolgálása, az erre éhes szájak „etetése”, erőnk szerint.

Minden évben megszervezzük a Dalos találkozót, amelyre a környező települések népdalköreit hívjuk meg, nyugdíjasaink és a népdalt szeretők nagy örömeire. Ez sem a legnépszerűbb műfaj manapság, talán éppen ezért vagyunk annyira büszkék arra, hogy másfél tucat, országos elismeréseket begyűjtő iskoláskorú kislány választja folyamatosan

Bánát Táncegyüttes

Ajvár fesztivál

a népdaléneklést a ház falai között! Talán belőlük táplálkozik majd pár év múlva a népdalkör, mely 37 éves múltra tekint vissza. Kezdetben citerazenekarral kiegészítve álltak a poros deszkákra, mára népi zenekar kíséri a fiatalokkal is frissülő érett csapatot, akik Aranypáva Nagydíjasként országos sikereknek örvendhetnek.

A könyvtárban a családi mesedélutánokon a mesék világába röpitjük el az apróságokat és szüleiket, ahol közös meseolvasás, kézműves foglalkozás keretében igyekszünk megszerettetni az olvasást, a könyveket a legkisebbekkel is. Az iskolások számára minden tanévben „KönyvadÁSZ”-at indítunk, melynek célja természetesen a könyv- és az olvasás népszerűsítése. Szintén a helyi iskolások és óvodások számá-

ra könyvtári órákat, könyvtárhasználati foglalkozásokat tartunk, havi rendszerességgel.

Az intézmény a pályázatírás területén is kiemelkedő eredményeket ért el: 2009-től minden lehetőséget megragadunk, hogy fejleszteni tudjuk intézményünket pályázatok útján.

A TÁMOP-3.2.3/2 konstrukció által a művelődési ház funkció került támogatásra. Több szakkört, táborot, kiscsoportos foglalkozást, kirándulást tudunk ingyenesen megvalósítani, ami nagy előrelépést jelentett a házunk életében.

A TÁMOP-3.2.4/1 számú pályázat a könyvtári szolgáltatások korszerűsítését, olvasásnépszerűsítő programok szervezését tette lehetővé. Ennek keretében könyvtárunk áttért az integrált könyvtári rendszerre, elkészült saját honlapunk

(www.deszkifaluhaz.hu), és több író-olvasó találkozóhoz, olvasópályázathoz biztosítva van az anyagi forrás.

A sok program mellé az infrastruktúránk is megújulhat, hiszen a TIOP-1.2.3 pályázat által több új számítógépet, fénymásolót, szoftvert vásárolhatunk az elkövetkező évben.

A TÁMOP-3.2.11 projekt keretében szakköröket, táborokat szervezhettünk, majd ennek folytatásaként a TÁMOP-3.2.13 konstrukción belül tovább bővítettük a körét ezeknek az iskolán kívüli tanulási formáknak.

Nem lehetne ennyi mindent megtartani, éltetni és felbreszteni, ha a település vezetése 18 éve nem támogatná kiemelten az itt folyó munkát. Ez sem lenne kötelesség,

így jóleső elismerés nekünk, a kultúráért dolgozóknak, ez a kiemelt figyelem. Erőt és reményt ad, hogy folytathatjuk! Napi bizonyosságot, hogy jól tesszük a dolgunkat.

Mindezeknek tudható be, és nagy örömmel tölt el, hogy egyre többen veszik igénybe szolgáltatásainkat, és mára elértük azt, hogy a statisztika számait tekintve több ezren látogatnak el évente a Faluházba. A falu házába. A házba, amit mi, itt dolgozók is otthonunknak tekintünk! A mi házunkba, ahol biztosan ezer meg ezer porszem lebeg évek óta, mert mielőtt a padló felmosott kövére hullna, már trappoló lábak verik fel megint, akik

táncolni, zenélni, énekelni, játszani, ünnepelni, vagy csak köztünk lenni ugranak be hozzánk. Ha igaz a magyar mondás – otthon a legjobb, akkor nekünk, deszkieknek igazi otthon ad a főtéren álló épület! Nem kívánhatunk mást az olvasóknak sem, csak legalább ilyen! ...és persze azt, hogy látogassanak el hozzánk!

Remélem, hogy ez a rövid ízelető – településünkről, kulturális életünkről – kedvet ad ahhoz, hogy ellátogassanak Deszkre, hogy megtapasztalhassák a deszkiek vendégszeretetét, a pezsgő közösségi életet, hiszen: DESZKEN MINDIG TÖR-TÉNIK VALAMI!

BENE ILDIKÓ (Kecskemét, 1977.) a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán végzett 1999-ben művelődésszervező szakon, média és menedzser szakirányon. 1998-tól a Deszki Művelődési Ház és Könyvtár művelődésszervezője. Kószó Aranka, akkori igazgató mellett az ő nevéhez fűződik számos sikeres pályázat, a deszki civil szervezetek és a deszki művészeti csoportok megszakszozozódása. 2010 októbertől az intézmény vezetőjeként tevékenykedik, tehát a Deszki Művelődési Ház és Könyvtár igazgatója.

Deszka színház

HÁLÓZATOK MŰKÖDÉSE A DIGITÁLIS KULTÚRÁBAN ÉS A KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉSSEN

A web, a világháló kiépülése és annak birtokba vétele minél szélesebb társadalmi rétegek számára igen nagymértékben átalakította az információszerzést, a kulturális fogyasztást, de a közösségek életének szervezését is. Nem csupán az újfajta kommunikációs csatornák kiépülése vagy az információ más csatornákon történő áramlása hozott jelentős változást. Az új eszköz, a webfelület használata hatással volt a felkeresett és használt, fogyasztott digitalizált javak tartalmára, mennyiségére, szerkezetére; a fogyasztás mikéntjére, szokásaira, időmértékére.

Talán hihetetlen, de az internet világa mindösszesen – nagyjából – húsz évesnek mondható. Az elvileg mindenki számára elérhető hálózat 1992-ben indul, hosszas fejlesztő folyamatok után. Azóta felnőtt egy olyan generáció, melynek tagjai már nem éltek olyan időszakban, amikor ez a lehetőség ne lett volna, elméletileg mindenki számára adott. Egyes szerzők szerint, ők a digitális bennszülöttek (digital natives, illetve net natives). Marc Prensky¹ hívja fel figyelmünket tanulmányában, hogy napjaink végzős egyetemistái egészen másként fogadnak be hagyományos, nyomtatott-írott, vagy digitális, képernyős információt, mint az előző generációk. Az ő percepciójukra az információ befogadásának egyidejűsége, a különféle források

párhuzamos használata, a cikázva olvasás, a korábbi generáció számára ijesztően gyors és felületesnek tűnő, a felszínen szántó tájékozódás a jellemző.

A korábbi generációk, a digitális bevándorlók számára megnyugtató az olvasásban való lineáris befogadás, az, ha egy könyv, egy folyóirat, egy ablak, egy fájl van nyitva. Ez az új generációnak fárasztó, unalmas. Számukra nem nehéz az egyidejűség, az információáramlás több szintje, sok forrása. Egészen egyszerűen másként jár az agyuk. Nem is csoda ez, hiszen ez a generáció az életéből Marc Prensky szerint kevesebb mint 5 000 órát töltött olvasással, de több mint 10 000 órát játszott videojátékokkal (hogy ne is említsük azt a 20 000 órát, amelyet tv-nézéssel töltöttek).² Állandó és azonnali visszacsatolásra van igényük, szeretik a gyors megerősítést, a folyamatos, többirányú kontaktust.

Bár Prensky az alapkategóriákat (bennszülött, bevándorló) bevezettként, sarkítva mutatja be, aláhúzza tanulmányában mondanivalóját, a továbbiakban ő is, és mi olvasók is szükségét látjuk a kép árnyalásának. Egyrészt, a digitális bevándorlók befogadásában, percepciójában nagy változások estek. Másrészt, a bennszülöttek generációja sem egységes, azon kemény tények mentén, miszerint van-e internet elérése otthon, vagy egyáltalán bárhol, már

rétégződik is a csoport. Az internet hozzáférés meglétének, illetve nem létének dichotómiája hozza létre az elsődleges digitális szakadékot.³ De a hozzáférés tárgyyszerű megléte sem jelent azonos felhasználási képességet, igényt, igényességet. Más és más információt tartunk fontosnak a neten, és más és más funkcióval használjuk. A felhasználás minőségbeli különbségéből adódik a másodlagos digitális szakadék, amely, ha lehet még bonyolultabban orvosolható, mint az elsődleges. (Könnyebb a hardvert elérni vagy szolgáltatni, mint a minőségi felhasználást ösztökélni.)

A legfrissebb felmérések szerint a magyar fiatalok 84%-a éri el a szolgáltatást.⁴ A magyar felnőtt népesség 45%-a használja a hálózatot.⁵ Bár a Csepeli – Prazsák szerzőpáros kínosan lassúnak ítéli meg a net hazai terjedését, hangsúlyozzák, hogy a terjedés fő jellemzői egyeznek a közép-kelet európai átlaggal, annál semmivel nem rosszabbak. A harmincezer fő alatti települések 84%-ában tudja elérni a lakosság az internetet valamely művelődési házban, közösségi szinten.⁶ Az elsődleges digitális szakadék áthidalásában tehát nagy előrelépés történt, a közösségi művelődés intézményrendszer, az e-Magyarország pontok létrehozása sokat lendített az Internet hozzáférés ügyén. A hálózat működése napjainkban nem tech-

nikai innováció, technikai újdonság csupán, apránként általános lesz a használata.

A net és a kultúra kapcsolatának megítélése nem egységes. Bizonyos vélekedések szerint az internet fölöslegessé teszi majd a hagyományos intézményrendszert, mert az intézményrendszer által nyújtott kínálat, a kultúra egyes „objektívációi”, pl. koncert, színelőadás, könyv, tanfolyam, klubműködés stb., elérhetőek a hálózaton keresztül is. A magas kultúra egyes tisztelői félnék a silánysodástól, a könnyed tartalmak vég nélküli terjedésétől. Félelmek fogalmazódnak meg a kultúra gyökeres átalakulásáról, a személytelenedésről, a kultúra elszigetelt fogyasztásának túlsúlyáról, az emberi kapcsolatok gyengüléséről, a személyes élmények ritkulásáról. A kultúra és a net kapcsolatának megítélésébe túlzóan optimista elképzelések is vegyülnek, miszerint a net demokratizálja, egyenlővé teszi a kultúra javaihoz való hozzáférés esélyeit, forradalmian megváltoztatja a kulturális befogadás mikéntjét, kulturális közösségek létrejöttét segítheti elő.

Valójában minden kutatás azt erősíti meg, hogy a pozitív és a negatív hatások egyaránt érvényesülnek, egyszerre lehetnek igazak az állítások, de a net (lásd elsődleges, másodlagos digitális gap) nem szünteti meg a kulturális fogyasztás, illetve a közösségi életben való részvétel esélyeinek különbözőségét. Sőt esetenként újfajta esélyegyenlőségeket generál. A digitális analfabéták kizáródnak egy csomó olyan formából (chatelés, letöltés, a közösségi portálok használata stb.), amelyek a digitális bennszülöttek, de még a bevándorlók számára is lassan általánosak lesznek. Arányuk az alapfokú végzettségűek csoportjában 69%-ot tett ki, a mérés (a minta) a magyar ifjúságra volt reprezentatív, feltételezhető, hogy a teljes magyar lakosság esetében, az idők miatt más lenne az arány. A 15-19 éves fiatalok alcsoportjában a digitális analfabéták aránya csak 7%.⁷ Vélhetően a felnövekvő új generáció számára kisebb veszélyt jelent a digitális

világból való kiszorulás, a teljes elszigetelődés.

A magyar felnőtt lakosság nagyobb része inkább hisz a net és a hagyományos kultúra békés egymás mellett élésében (a négy klaszter⁸ közül ez jelentette a relatív többséget, 29%), úgy gondolja ez a csoport, hogy a net használata nem alakítja gyökeresen át a kulturális befogadást, de nem is teszi tönkre a hagyományos intézményrendszert.⁹

Az ellátottság, használat adatait, a forma használatáról vallott vélekedéseket nézve nem negatív a kép. A magyar lakosság inkább befogadó a hálózattal kapcsolatban, elérhetősége és használata folyamatosan bővül, és a közösségi művelődés intézményhálózata is sokat tud segíteni a hozzáférés javításában.

Mi a helyzet a másodlagos digitális szakadék kérdésével? Vannak-e erre társadalmi válaszok, reakciók, válaszol-e erre a kihívásra a kulturális intézményrendszer? Ezekre a kérdésekre már óvatosabb optimizmussal adhatunk feleletet. Vannak a minőségi, magas színvonalú használat segítésére adott jó megoldások, jó, sőt mintaértékű kezdeményezések (pl. a Budapesti Művelődési Központ szervezésében induló Kattints rá, nagy program, amely országos képzési hálózattá nőtte ki magát, vagy az eMagyarország pontokon lévő etanácsadó program, képzési szisztéma, a wifi-falu program, hogy csak a legismertebb, legátfogóbb programokat említsük), de akadnak kiváló helyi kezdeményezések is szép számban).

Összességében azonban nem állíthatjuk, hogy az intézményhálózat tevékenységrendszere általánosságban jól reagált volna a minőségi felhasználás kérdésére. A MMIKL 2010-2011-ben végzett kutatásában, amely a kistéleplések közkulturális kínálatát vizsgálta, a kvalitatív vizsgálat során, a vizsgált harmincöt település közül csak egy olyan települést találtunk, amelyben valamely IT-technikára alapozó újítás, fejlesztés, komplex program működött volna. Ugyanezt a tényt állapította meg a kvantitatív kutatás, itt 504 darab ötezer fő alatti település

kínálatát mértük fel kérdőíves technikával.¹⁰ Az eszközök biztosításán, a hálózat meglétén túl, tartalmi kérdésekben tehát sok érdemi változás nem történt. Különösen jelentős ez a probléma abból a nézőpontból, hogy a fiatalok megszólítása, bevonása, aktívvá tétele szinte minden településen nagy nehézségekbe ütközött. Miközben van a falusi fiataloknak egy súlyosan hátrányos, elszigetelt, frusztrált rétege, amelynek tagjai tartósan munkanélküliek, anyagilag nélkülöznek, alacsony iskolai végzettségűek, akik csak a helyben kínált lehetőségeket érik el, az ő megszólításuk kiemelten fontos.

Marc Prensky a digitális bevándorló egyetemi tanárok számára sem tudott mást ajánlani, mint hogyha a hallgatók más típusú tanulással operálnak,¹¹ alkalmazkodni kell az új helyzethez, olyan módon és olyan eléréssel kell kínálni az átadni kívánt tananyagot, ahogy azt veszik, befogadják. Valószínűleg az ifjúság elérésére is új technikákat kell találnunk, ha azt szeretnénk, hogy érdekeltté váljanak a helyi ügyekben, hogy kimozdíthatóak legyenek a passzivitásból.

A web 1.0 más jellegű, de tulajdonképpen a hagyományosnak tekinthető passzív befogadásra épít. Használatánál tudatos koncentráció szükséges, az aktivizálás a már meglévő akarat esetén sikeres. A web 2.0 esetében más a kép. A web 2.0 óhatatlanul aktivizál, elmosza az alkotók-befogadók közötti különbségeket, mindenki alkothat, létrehozhat, megszólításra (esetleg megbökésre kerülhet).¹² A web 2.0 két alapvető egysége a közösségi oldalak használata, a social networking sites világ; illetve a mikroblogok felülete. A közösségi oldalak közül az iwiw és a facebook a legjelentősebb. 2011-ben az iwiw rendszernek 4,7 millió magyar felhasználója volt, a facebooknak 3 millió feletti.¹³ Ez – nagy valószínűség szerint -- azóta jelentősen gyarapodott, mert a facebook interaktívabb, dinamikusabb, sokoldalúbb felület, népszerűsége hirtelen emelkedett, annál is inkább, mert szinte megjelenésével

majdnem azonos időben magyar nyelven is elérhető volt.¹⁴ A közösségi oldalakon egyének-egyénekkel, egyének-csoportokkal, oldalakkal; csoportok, oldalak- csoportokkal, oldalakkal vehetik fel a kapcsolatot, szerveződnek hálózatba. A mikroblogok főként a tartalom megosztásra koncentrálnak a legkülönfélébb témákban és a legkülönfélébb szereplőkkel.

A web 2.0 legnagyobb újdonsága és előnye, hogy az interakciók kétirányúak. A használó nincs passzív befogadásra hagyatva. Bármit, szinte azonnal elérhet, láthat, lejátszhat. Ezzel egy időben kommentelheti, posztolhatja (megjegyzéseket fűzhet hozzá), like-olhatja (tetszését fejezheti ki), tovább adhatja, megoszthatja. Folyamatosan az az érzése támadhat a felhasználónak, hogy benne van egy élő sodrásban, amit az üzenőfalon megjelenő új és újabb bejegyzések erősíthetnek. Egy sajátos, hálózatos világba csöppenhet, amit ő és az ismerősei kreálnak és percnként frissítenek. A nyilvános érintkezésen (üzenőfal) túl, lehetőség van a privát érintkezésre, a chatelés és a privát üzenetek segítségével, amit a többi ismerős felhasználó nem lát, ahhoz nincs hozzáférése. A facebook, nem véletlen hihetetlen sikere, az összes Pransky-féle újfajta percepció ismérve jó választ ad: gyors, egyidejű, párhuzamos, azonnali visszacsatolást tesz lehetővé, egyedi és közösségi, interaktív, szórakoztató, saját magunk differenciáljuk a befogadás tempóját, a szelekciót, hagyunk figyelmen kívül dolgokat és kreálunk ügyeket, ha azokat jelentősnek tartjuk. Az írás keretei nem teszik lehetővé, hogy a jelenség további számos ismervét leírjuk, csak kitekintéssel lehetünk, hogy több kutató elemzi az új hálózatok működését. Némelyek odáig merészkednek, hogy a csoportalapú társadalmak után hálózat alapú társadalmakat vizionálnak, de legalább is új felépítésű kapcsolatrendszerket írnak le, „hálózatokba kapcsoló individualizmust” érzékelve.¹⁵

Kérdésünk lehet, él-e a közösségi művelődés intézményi és szakmai világa a web 2.0 adta lehetőséggel, használja-e az új forma kínálta le-

hetőségeket, illetve milyen funkcióit veszi figyelembe, milyen belső hálózati világot/világokat hoz létre. Elsődlegesen említést kell tennünk a különféle szakmai csoportok alakulásáról. Eltérő szervező elvek alapján jöttek létre, földrajzi elhelyezkedés (pl. Budapesti Népművelők Egyesülete), életkori sajátosságok (pl. Kult-team), átfogóbb szakmai szerveződésű csoportok (pl. Közművelődési Szakmai Fórum), különféle intézménytípusok szerint (pl. ÁMK-sok), vagy nagyon érdekes, a magára a web 2,0 jelenségre reflektáló szakmai csoport működése (Kultúraszervezés a közösségi oldalakkal). Természetes, hogy ezek használata még nem általános, az abban megmutatkozó aktivitás is meglehetősen egyenetlen, szinte minden oldalnak, csoportnak megvan a maga kulcsfigurája, kulcszereplői, hasonlóan a nem webes felületen működő szakmai közösségekhez. Szakmai információk, pályázati határidőkre figyelmeztetés, a pályázati technikák segítése, személyes találkozások, találkozók szervezése, állásajánlatok, a szabályozásbeli változások nyomán követe, programajánlatok, gyors szakmai tanácsadás kérése, a szakmai elismerésben részesülők köszöntése az általában használt, leggyakoribb funkciók. Működik a más csoportok által közzétett tartalmak egymás közötti megosztása, amely segít a gyors terjedésben. A csoporttagok között is lehetőség van a privát érintkezésre, amikor nem az egész csoport előtt osztják meg a kérdéses, vitatott, esetleg valamiért nem publikus, de szakmai információkat.

A szakmai csoportok oldalain túl a művelődési intézményeknek, civilszervezeteknek is van facebook oldaluk. Ezen keresztül egészen másfajta elérési formák alakulhatnak ki. A plakátok, hírlevelek helyett videós beharangozókat tesznek közzé, amit a megszólított lakosság, célközönség like-olhat, részvételi szándékát jelezheti a virtuálisan létrehozott eseményeken. A tervezés folyamán gyakorlatilag a kommentekkel, like-okkal bekapcsolódó résztvevők adott esetben alakíthatják is a programokat. A

programokról folyamatos közvetítést lehet adni, kis videóüzenetekkel vagy fényképek közlésével. Amely megosztások újabb visszacsatolást eredményezhetnek. Az események, programok, közösségi akciók után az értékelés is lehetséges. Az oldalak alkalmasak apróbb igényfelmérésekre, és az elégedettség vizsgálatára is. A személyes oldalak és az intézményi oldalak összefűzése alkalmas teremt arra, hogy a személyes, adott esetben bővebb, kiterjedtebb hálózatba átvigyük információkat. (pl. a Kozármislenyi Művelődési Háznak 574 ismerőse van, de a vezetőjének, Halmi-Nagy Róbertnek 1389 privát ismerőse is megosztás segítségével értesülhet a művelődési ház életének eseményeiről). Akárcsak a kereskedelemben, ahol a személyes ajánlás a legjobb reklámfogások egyike, a közösségi portálokon is, az ismerős ismerősének a felhívása, ajánlása az egyik legjobb, legsikeresebb ösztönző lehet. Úgy is eljuthat információ az egyénekhez, hogy formálisan nem kapcsolódunk intézményes-csoport oldalhoz. (De az ismerősi hálózatukból valaki esetleg tagja, így az ő megosztásával, a granovetteri „másodlagos kötések” erejét felhasználva terjedhet a hasznos tartalom.)¹⁶

A közösségi portálok és a közösségek kapcsolatának egy másik aspektusára is szeretnénk felhívni a figyelmet. Az internet-felhasználással kapcsolatos félelmek között találtuk a személyes interakciók eltűnéséről szóló vélekedéseket, miszerint a virtuális kapcsolatok kioltják, vagy helyettesíteni fogják a valós találkozásokat. Ennek ellenkezőjére is akad példa. Egy magánkezdeményezésen alapuló oldal „Rakospalota Anno kepei” oldalcímmel, régi képeket kezdett közzétenni, még csak nem is kizárólagosan, de főként Rakospalota életéből. Tulajdonképpen lokálpatrióta, helytörténeti témájú oldalnak tekinthetjük. Profílja folyamatosan tisztult, a közösség tagjai próbálták a politikai megosztottságot távol tartani az oldaltól, a további fejlődés közösségi munka eredménye, ti., akinek volt közzétehető régi fotója, dokumentációja, az digitalizál-

ta és megosztotta, vagy elküldte az oldal „szerkesztőjének”. Rövidesen a kezdeti lelkes kis mag átlépte a bűvös ötszáz tagot, jelenleg az oldalnak 4061 tagja van (a tengeren túlra elszármazottaktól kezdve, hivatásos várostörténészekig). A „tagság” egyébként kiváló adatbázis a lakóközösségben élők és az elszármazottak számára is. Új lehetőségeket adva régiekkel való új virtuális, illetve személyes találkozásra. A csoporttagokban megfogalmazódott a személyes összejövetelek iránti igény, hamarosan a kerület művelődési házában¹⁷ kaptak helyet a találkozókra, ahol azóta is rendszeresen működnek. A találkozások során, a kötetlen beszélgetésen túl, helytörténeti előadásokat hallgattak, tematikus napokat rendeztek. Magától értetődik, a valódi találkozókra eljárók a négyezres tagság egy töredéke, de a távollévők is értesülhetnek a fotós beszámolók alapján a történekről. (Sejthető, hogy, ha a régi módon közelítve akart volna valaki egy helytörténeti klubot

szervezni, nem biztos, hogy ilyen lelkes és öntevékeny tagokat talál.) Több közösségi akció indult a kerületben a kezdeményezésükre, pl. a Malom-tó és Patak part tisztítása, felfedezése, megmutatása, egyáltalán a terület ügyének közbeszédbe való illesztése.

A közösségi művelődés, annak intézményrendszere sokat tett a digitalizált világhoz való hozzáférésben, az elsődleges digitális szakadék enyhítésében nagy sikereket ért el, a

másodlagos digitális szakadék csökkentésében néhány országosan is sikeres program segít, és elszigetelten is találhatóak mintaszerű kezdeményezések, de ebben még sok megoldandó feladat rejlik. A web 2.0 használata a közösségi művelődés számára egészen újszerű hálózatosodási lehetőségeket kínál, akár szakmai (társzakmai) hálózatok kialakításával, akár a résztvevők, az egyének, a civil szervezetek, a közösségek újszerű, izgalmas kapcsolódásával.

G. FURULYÁS KATALIN 1967-ben született Budapesten. Szociológus, tanár, az MMIKL kutatója. Jelentősebb, önálló publikációk: Egyedül a kisvilágban; Polgármesterek és népművelők; Falunap. Eddigi, fontosabb kutatási témái: a közösségi művelődés tartalmi kérdése, a közművelődés és az önkormányzati működés kapcsolatrendszere, a közművelődés jogi szabályozásának hatásai, a falusi ünneplési szokások változása, az elnéptelenedő falvak sajátos kulturális jelenségei.

- 1 <http://www.marcprensky.com/writing/prensky%20-%20digital%20natives,%20digital%20immigrants%20-%20part1.pdf>
- 2 uo.
- 3 Ságvári Bence: A net-generáció törésvonalai – kultúrafogyasztás és életstílus-csoportok a magyar fiatalok körében. In: Arctalan (?) nemzedék. Ifjúság 2000-2010. Szerk.: Bauer Béla, Szabó Andrea. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 2011.
- 4 uo.
- 5 Csepeli György – Prazsák Gergő: eKultúra. Társadalmi Riport. Szerk.: Kolosi Tamás – Tóth István György. Budapest. TÁRKI. 451-467. pp.
- 6 Az MMIKL adatbázisa szerint.
- 7 Ságvári Bence: A net-generáció törésvonalai – kultúrafogyasztás és életstílus-csoportok a magyar fiatalok körében. In: Arctalan (?) nemzedék. Ifjúság 2000-2010. Szerk.: Bauer Béla, Szabó Andrea. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 2011.
- 8 A négy kialakított klaszter: a békés egymás mellett élés vallói, a szkeptikusok, a nem találkozó, párhuzamos működésben hívók, az optimisták.
- 9 Csepeli György – Prazsák Gergő: eKultúra. Társadalmi Riport. Szerk.: Kolosi Tamás – Tóth István György. Budapest. TÁRKI. 451-467. pp.
- 10 http://www.mmikl.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=12&Itemid=35
- 11 Szemléletesen bizonyítja, hogy a mai egyetemi hallgatóság sem alkalmatlan pl. a memoriter befogadására. Ha 100 feletti Pokemon nevét és tulajdonságait képesek voltak rögzíteni, feltehetően a világ fővárosainak nevét, vagy más fontos információt is képesek megtanulni, ha az valóban szükséges. (Azok számára segítségül, akik sem gyermekként, sem gyermekeik, unokájuk révén nem találkoztak a Pokemon-jelenséggel, rajzfilm figurákról van szó.)
- 12 Facebook használati funkció.
- 13 Bauer Béla – Déri András: Hálózathoz kötődve – a fiatalok online hálói. In: Arctalan (?) nemzedék. Ifjúság 2000-2010. Szerk.: Bauer Béla, Szabó Andrea. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 2011.
- 14 Köszönet az ELTE PPK, Andragógia BA szak, művelődésszervezői szakirány harmadéves hallgatóinak, akik sokat segítenek a web 2.0 világában való eligazodásban.
- 15 Wellman: „A mobilizált társadalom.” In: E-Világ, 2005. január, 27-29. pp.
- 16 Angelusz Róbert – Tardos Róbert: Társadalmak rejtett hálózata, avagy mit remélhet a társadalomkutatás a kapcsolathálózati megközelítéstől. Társadalmak rejtett hálózata. Budapest, MKI, 1991.
- 17 Csokonai Művelődési Központ.

A KÓDEXTŐL A TÁBLAGÉPIG

EGYHÁZI KONFERENCIA SZEGEDEN

Az egyházi közművelődési intézmények első konferenciájára Szegeden került sor 2002-ben, ami aztán megalapozta az Egyházi Közművelődési Egyesület (EKE) megalakítását. A kerek évforduló adta az ötletet, hogy 2012. május 22-23-án ismét a Tisza parti városban, pontosabban a nemrég átadott Szegedi Katolikus Házban tanácskozzunk az egyházak kulturális tevékenységének aktuális kérdéseiről. Az utóbbi évek gyakorlatának megfelelően ezúttal is a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus (MMIKL), valamint az Egyházi Közművelődési Egyesület együttműködése eredményeképpen valósult meg a rendezvény.

Az említett jubileum alkalmából tartottunk egy rövid áttekintést. Magam, a közművelődés terén aktív egyházi szervezetek felkutatásának olykor kalandos, de többnyire katartikus élményeiről szóltam. *Rostás Mónika* egy, a katolikus egyház által fenntartott, és egy egész városrész – Szeged Alsóváros – komplett kulturális ellátását biztosító művelődési házat vezetett akkor, a kezdeti nehézségeket elevenítette fel.

Kádár Zsolt gyakorló református lelkész – az Eger belvárosában található Kálvin Ház nagy népszerűségnek örvendő kulturális programjainak szervezője – az EKE elnökeként tartott áttekintést az elmúlt évek során megrendezett konferen-

ciákról, kiemelve azok szellemi értékeit.

Balogh Dóra a szegedi Alsóvárosi Kultúrház programszervezője elmondta, hogy a ház a Klebelsberg Kunó nevéhez fűződő kultúrpolitika virágzása idején, 1933-ban épült – a hívek téglajegyeinek anyagi fedezetével – a plébánia kulturális tevékenységének kiterjesztése céljából. Az államosítás során a Magyar Államvasutak kezelésébe került, és igen pezsgő élet folyt benne, még szimfonikus zenekart is működtettek. Az egyházhoz történt visszakerülése óta volt egy nagymérvű felújítás, minek eredményeképpen jelentős mértékben fejlesztették az infrastruktúrát, ezzel nagymértékben növelhették a szolgáltatások számát és minőségét.

Az egyházakon belüli közösségi kezdeményezéseket elemezte *Ditzendy Arisztid*. Előadása alapját a Hajdú-Bihar és a romániai Bihar megyék egyházi és civil szervezetei közti együttműködés tapasztalatai képezték. Az elvégzett munka során alkalmazott szervezete-fejlesztési módszerek egyházaktól független környezetben is alkalmazhatók – hiszen a társadalmi körülmények ugyanazokat a kompetenciákat igénylik –, de ebben a közegben a közös identitásnak köszönhetően hatékonyabban fejthették ki hatásukat. Ezen túlmenően különösen fontos tényezőként kezelték a mikroközösségnek tekinthető család

szerepét. A projekt zárásaként küldetésnyilatkozatot adtak ki, mely kiemeli az egymás iránti bizalom és a személyes kapcsolatok jelentőségét.

Beke Márton előadása is kötődött Hajdú-Bihar megyéhez, mégpedig az ott készült fejlesztőprogram kapcsán, melyet annak megvalósítói szerettek volna országos szintűvé tenni. A minisztériumi elképzelésekhez igazítva készült el a közösségi művelődés megújításáról szóló, *Közös jövőnk* című vitairat, mely rövid, közép és hosszú távú célok felvázolásával alakít ki egy átfogó közművelődési stratégiát. Az előadó hazai és nemzetközi felmérések statisztikai adatait is figyelembe véve világított rá a közösségi művelődés terén kialakítandó stratégia szükségességére.

Surman László bemutatta a pünkösdista egyház roma tevékenységét. Összeállítottak egy küldetésnyilatkozatot a cigány nép megsegítésére, valamint létrehozták és működtetik a Cigány Módszertani és Kutató Központot. A képzés mellett fontosnak tartják a munkahelyteremtést. Elvük, hogy a másik ember hasznát keresve segítenek. Tapasztalatuk szerint a cigányfoglalkoztatás során a tisztességes munka eredményre vezet még az oly kényes területeken is, mint a házi beteggondozás.

Imrényi Tibor a Szegedi Szent György Nagyvértanú Egyházközség parochusa könyvkiadói

tevékenységen keresztül mutatta be, mi mindent lehet tenni a közösségért. Az ortodox egyház Odigitria Kiadója feladatának tekintti az ortodoxia teológiájának, spiritualitásának, művészetének, valamint az ezeket tápláló öke-resztény és bizánci hagyomány-nak a népszerűsítését. Egy olyan folyamat eredményeit kívánják megismertetni az olvasóközön-séggel, amely már a X. századtól kezdődően jelen volt Magyaror-szágon. A görög odigitria szó út-mutatást jelent, amelynek szelle-mében a kiadó törekvése, hogy a környező országok jelenkori or-todox kultúrájába is betekintést nyújtson – céljuk a magyarság és a szomszédos népek közötti megértés és békeség kialakítása és fenntartása.

Szegeden igen élénk egyházi kulturális élet folyik, és tökéle-tes az ökumenikus együttműkö-dés, rendszeresen találkoznak a különböző vallások képviselői, és egyeztetik programjaikat, en-nek összefoglaló ismertetésére *Kereskényi Sándor* református lelkész vállalkozott. Elmondta, hogy a közös szervezés egy, a kultúra széles spektrumát átfogó ismeretterjesztő sorozat – *Ká-oszból a rendbe* címmel – meg-tartásával indult, majd ismer-tette a közelmúlt igen változatos eseménysorát.

Érdekes színfoltot jelentett a konferencián *Kalapis Stojan* be-számolója, aki a szerbiai Nagy-beckskerekről (Muzlja) érkezett. A magyarul folyékonyan beszélő bolgár származású szerzetes az ottani Emmausz Kollégium igazgatója. Történelmi ténye-ket és statisztikai adatokat fel-használva mutatta be Szerbia területének multietnikus, mul-tikulturális, multikonfeszionális struktúráját, amelyen belül a Vajdaságban több mint 25 kü-lönböző etnikai csoport teszi ki a régió lakosságának egyharmadát, és ennek a Magyarországgal határos tartománynak hat hivatalos nyelve van (szerb, magyar, szlovák, horvát, román, rutén). Ő maga olyan településről szár-mazik – Erzsébetlak (németül Elisencheim, bolgárul Liznajt,

szlovákul Lizika, szerbül Belo Blato) –, ahol négy nemzetiség él együtt, és az emberek saját nyelvükön beszélve megértik egy-mást. Ilyen környezetben működik az általa vezetett – magyar gyerekek oktatásával foglalkozó – kollégium, melynek rajta kívül munkatársa még két szlovén és egy magyar Szalézi szerzetes.

Orbán Hédi, a szegedi Száz-sorszép Gyermekház igazgatója régóta aktív szereplője a szege-di közösségi életnek, és széles látóköre adhatott okot a város vezetésének arra, hogy – miután Eger és Székesfehérvár vissza-lépett az agora illetve az agora-pólus kialakításától – őt bízták meg a szegedi agora megvalósít-ásának szakmai vezetésével.

Manapság sokat beszélünk a kommunikáció jelentőségé-ről, de a történelem során több alkalommal is robbanásszerű változások következtek be, me-lyekben kiemelkedő szerepet játszott az egyház. *Kádár Zsolt* példaként említette a keresz-ténység tanainak rendkívül gyors elterjedését a Római Biro-dalom egész területén. Az infor-mációátadás hatékonyságának növelése szükségszerűvé tette a technikai eszközök fejlődé-sét, illetve azok minél szélesebb körben történő alkalmazását. Amikor az egyház felismerte az új kommunikációs technika hasznosíthatóságát, akkor azt késedelem nélkül integrálta saját eszköztárába. A nyomtatás hős-korában is inspiráló volt az egy-ház szerepe, hiszen Gutenberg – nem sokkal kezdeti próbálkozá-sai után – búcsúcedulák nyom-tatására kapott megrendelést, majd hozzáláthatott fõmûvének, a 42 soros Bibliának az elkészí-téséhez. Később Luther vallási küzdelmét is a könyvnyomtatás gyors és mindenüvé eljutó kom-munikációs csatornája segítette. És a gyakran konzervativizmus-sal vádolt egyház napjainkban se marad le a technikai vívmányok követésében, jelen van az elekt-ronikus médiában és az internet-en egyaránt.

Liszkai Tamás, a Katolikus Ifjúsági Alapítvány Parastúdió-

jának művészeti vezetője egy különös színházi kezdeménye-zésről beszélt, ami akár nap-jaink misztériumjátékának is tekinthető. A lengyel rendező és színház-teoretikus – Jerzy Grotowski – elméleti és gyakor-lati tézisei alapján hoznak létre paraliturgikus akciókat, melyek-be tehetséges fiatalokat is be-vonnak. A produkcióba távol-keleti elemeket – mint a kabuki és a mu – is beépítenek. Tevé-kenységük során workshopokat tartanak és paraliturgikus drá-majátékokat hoznak létre. Van-nak előadásaik, de ezek nem képeznek repertoárt. Egész év-ben dolgoznak, de az eredményt csak egyszer mutatják be. Játé-kukban elsődleges szerepet ját-szik a cselekvés, amit a közönsé-get alkotó gyerekek is át tudnak venni – ezt a folyamatot miszti-kus közreműködésnek nevezik.

A börtönmisszió kapcsán szerzett tapasztalatait osztotta meg a hallgatósággal *Juhász Ta-más*, a Csongrádi Református Egyházmegye főjegyzője.

Hajdú Géza egy kisteleplülés, Dorozsma közössége összetar-tásának fontosságáról beszélt. A közművelődést a lelki élet karbantartójának tekinti. Ehhez egyaránt szükségesek a tárgyi feltételek és a szellemi aktivitás is. Náluk épült egy közösségi ház, amely öt szervezetnek – köztük a részönkormányzatnak is – ad helyet. Jelentős szerepe van a falu kemencéjének, vala-mint a gyakorlati célokra kevés-bé használható, de eszmei érté-ket képviselő kőbáránynak, mely a templom oldalában kiépített ivó kutat díszíti. Az ennek az al-kotásnak hovatartozása kapcsán kialakult vita sokáig vert éket Szeged és Dorozsma közé, de most már a megbékélést jelké-pezi. A maradandó értékek hoz-zájárulnak a település lakossága identitásának kialakításához és megtartásához. Ennek jegyében készült el már kilenc olyan fü-zet, melyek valamelyikére hívja fel a figyelmet.

Kiss Didák, a szegedi ferences rend házfőnöke a renház fel-

KIRÁNDULÁS

A Szegeden megrendezett kétnapos konferencia szálláshelye a hátróloldalon, Szerbiában, Horgoson, a Domus Pacis vendégházban volt, ahonnan rövid szabadidőnkét kihasználva ellátogattunk Szabadkára. Az éjjeliőr jószívűségének köszönhetően belülről is megnézhetjük a híres városházát, amelynek díszítőelemei parlamentünket idézik, egyaránt a magyar szecesszió legjobbjaiknak kézjegyet viselve. A tanácsteremben a magyar történelem legnagyobbjait ábrázoló színes üvegablakokban gyönyörködhattunk.

Buszunkkal a szállásra tartva megálltunk – és tettünk egy sétát – a Palicsi-tó mellett, amit Szerbia legszebb üdülőhelyeként emlegetnek.

Újítása kapcsán felmerülő gondolatait fejtette ki. Egy felmérés szerint a szegediek 90%-a azt sem tudja, kik azok a ferencesek. Pedig az 1503-ban felszentelt templomuk körül kialakított épületegyüttes – Pannonhalma után – a második legnagyobb egyházi komplexum Magyarországon. Az itt élő nyolc szerzetes folytatja a ferences hagyományokat, oktatással, lélekgondozással, a szegények, hajléktalankok, autisták és más rászorulóknak segítségével, a tárgyi és szellemi értékek megőrzésével foglalkoznak. Emellett fenntartanak egy fűszerkertet, ahol gyógynövényeket is termesztenek. A rendház nagy felelősséggel és sok munkával járó felújítása egy európai uniós pályázat adta lehetőség, de egyben kényszer is, mert fennmaradásukért meg kell küzdeniük. A mostaninál is jobban szeretnének nyitni a világra, ennek érdekében látogatóközpontot is kialakítanak.

A paraszti családból származó *Tari Sándor* a katolikus egyházon belül alakult Fokoláre Mozgalomban fejtette ki közösségépítő tevékenységét. A város felajánlott nekik egy használaton kívüli épületet, melynek elfogadásán négy éven keresztül gondolkodtak. A döntésben szerepe volt annak a belső hangnak, mely azt sugallta, nem elégséges egy közösségen belül aktivizálódni, ki kell tárnunk a kapukat, és befogadni másokat is. A ház rendbehozatalával ez az elsődleges céljuk, és ez vezethet arra az eredményre, hogy több folokáre közösség is alakuljon.

A Szeged belvárosában – a Dugonics téren – található, egyházi működtetésű vendéglátó egység és kulturális intézmény sajátos elegyét magában hordozó Millenniumi Kávéház bemutatására *Szelei Anikó* vállalkozott. A 2000-ben megnyitott szórakozóhely évente mintegy négyszáz magas színvonalú kulturális rendezvénynek ad otthont – minden programjuk ingyenesen látogatható, ami fontos szempont a potenciális közönséget képező egyetemi diákság miatt. Nemcsak helyszín biztosításával, hanem az infrastruktúrájukhoz való hozzáférési lehetőséggel is segítik az arra igényt tartó civil szervezeteket. Nemzetközi kapcsolatokat is ápolnak, mégpedig romániai és szerbiai közösségekkel.

A 2009-ben Szolnokon tartott hasonló szervezésű konferencián kaptunk tájékoztatást egy nagyszabású kezdeményezésről, melynek keretében felújításra kerül egy, az 1990-es évek közepén az egyháznak visszaadott épület Szeged belvárosában. Akkor még csak a nagy ívű tervekről, elképzelésekről és a munkálatok megkezdéséről tudott beszámolni *Szarvas Eszter*, aki az időközben elkészült és több intézménynek is – mint például az előbb említett Millenniumi Kávéház – helyet adó Szegedi Katolikus Ház programszervezője. Az 1708-ban épült ház sokféle tevékenység helyszínéül szolgált az idők során, legutóbb az egyetem használta raktárként. A kor elvárásai szerint felújított többfunkciós épület tetszetős és praktikus kialakított belső tereivel 2011. márciusi megnyitása óta biztosít lehetőséget változatos programok szervezésére, amit a működtetők ki is használnak.

A fenti összefoglalóból kitűnik, hogy az egyházak a XXI. században is jelentős helyet töltenek be a kulturális életben. Igyekeztünk bemutatni az ezen a téren működő szervezetek igen széleskörű tevékenységét, hiszen tapasztalataink, a jó példák hasznosíthatók.

KERESZTI FERENC 1949-ben Kistarcsán született, villamos üzemmérnök. Településén 1970-ben önképzőkört hozott létre, majd a kétéves katonai szolgálat letöltését követően filmklubot szervezett. A több mint tíz éven át tartó folyamat – értékes filmek vetítése és a kapcsolódó programok – jó néhány fiatalot orientált a közösségi művelődés irányába. 1993-ban szervezte meg a Kistarcsai Kulturális Egyesületet, melynek megalakulása óta elnöke. Civil tevékenysége kapcsán kérte fel a helyi önkormányzat a település közművelődési feladatainak ellátására. Közművelődési szakember képesítést szerzett, majd a Magyar Művelődési Intézet dolgozója lett, ahol a közösségi művelődés intézményrendszerével, a regionális és kistérségi együttműködés lehetőségeivel foglalkozott. 2011-ben a Regionális Programok Főosztályáról vonult nyugállományba. 2009-ben a Magyar Kultúra Lovagja kitüntetést kapta, a közművelődés fejlesztéséért címmel. Közreműködött több – köztük országos hatókörű – civil szervezet létrehozásában, melyeknek azóta is tagja, illetve tisztségviselője.

FELNŐTT TANULÓK HETE

Az egy életen át tartó tanulás eszméje 1999-ig nyúlik vissza, amikor is az UNESCO általános konferenciáján határozott arról, hogy a Felnőtt Tanulók Nemzetközi Hetének megrendezésével szélesebb körben irányítja a figyelmet a felnőttkori tanulás fontosságára, az új kezdeményezések bemutatására, a tapasztalatok továbbadására, és legfőképpen a tanulók hangjának hallatására, példájuk felmutatására.

A 2012-es év az aktív idősödés és a nemzedékek közötti szolidaritás európai éve. A kezdeményezés arra hívja fel a figyelmet, hogy Európában minden eddiginél hosszabb ideig élnek az emberek, és idősebb éveiket is egészségesebben töltik, mint korábban. Rámutat emellett arra is, hogy mindez lehetőségeket tartogat a számunkra.

Az aktív időskor lehetőséget ad a mostani és a jövőbeni idősebb em-

bereknek arra, hogy állásban maradjanak, és tudásukat gyarapítsák, továbbadják, továbbra is tevékeny szerepet tölthessenek be a társadalomban, minél egészségesebb és boldogabb, teljesebb életet élhesse- nek.

A Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus „A jó pap is holtig tanul” című pályázatával szólította meg az 50+ korosztályhoz tartozókat, azzal a

szándékkal, hogy életük sorsfordító döntésébe avassanak be bennünket, és lehetőséget adjanak arra, hogy mások számára is példát mutattva a nyilvánosság elé tárhassuk döntésük hátterét, életük tanulás általi változását, a nehézségek leküzdését, és a nem könnyű évek olyan eredményeit és hozadékát, amely igazolja korosztályuk távlatos gondolkozását, az életkorral kapcsolatos bevett sémák elvetését.

Örömmel olvastuk a pályázók sorait, amelyben jelezték, örülnek a figyelemnek, a tanulóktól várt véleményeknek, javaslatoknak. Idézve az egyik dolgozatból: „Ezt a pályázatot nekem írták ki.” (Kántor Péter)

Az már csak a sors, a véletlen rendezése, hogy az ünnepélyes pályázati eredményhirdetésen – egymás pályázatáról mit sem tudva – találkozott a tanár és tanítványa.

A *Büszke vagyok a nagyszüleimre!* és a *Büszke vagyok az unokámra!* című kisfilmes pályázatok a nemzedékek közötti kapcsolat bemutatására ösztönöztek, azzal a szándékkal, hogy tudatosuljon és erősödjön a fiatalokban, hogy a nagyszülők nem csupán segítségre, támogatásra, gondozásra szoruló idős emberek, hanem olyan tudás és emberi értékek birtokosai, amelyek nélkülözhetetlenek, pél-

A kiemelt pályázatok olvashatók és a kisfilmek megtekinthetők:
www.erikanet.hu,
www.mmikl.hu

daértékűek. És persze éppen ilyen fontos, hogy a nagyszülők se csak az otthon semmit sem segítő, vagy a tanulásért nem lelkesedő, esetleg csak a szórakozást kereső fiataalt lássák unokájukban, hanem azt az ifjú embert is, aki segíthet nekik megérteni a felgyorsult világot, felvenni annak ritmusát, megtanulni, használni legkorszerűbb eszközeit. Ez a tanulási folyamat egy életen át tart és jellemzője a szerepcseré, hiszen életünk egyik felében átveszünk ismereteket, a másik felében átadunk tapasztalatokat, tudást. Nem jár bizonyítvánnyal, de az értéke minden diplomáénál nagyobb.

Filmre fogalmazott szeretet, tisztelet, megindító őszinteség jellemezte a beküldött alkotásokat. A filmkészítés – a fortélyok megtanulása mellett – megerősíti a figyelmet, és ez által elmélyíti a családon belüli kapcsolatokat. A filmekből mindenki számára átélhető a nagy-

szülők törődötten is sugárzó életereje, derűje, a kéz a kézben képek kölcsönös erőt adó bizalma.

Reméljük, hogy az írárok és kisfilmek mások számára is vonzó példát mutatnak, alkotóik követőkre találnak a tanulás útjának megválasztásában, amihez minden bizonynyal és nem utolsó sorban az tarto-

zik, hogy az eredmények igazolni fogják helyes döntésüket.

A pályázat lebonyolításában és támogatásában együttműködő partnereink voltak a Magyar Pedagógiai Társaság, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, a Mindennapi Pszichológia folyóirat és az Állat- és Növénykert.

Az alábbiakban Fábíánné dr. Szenczi Ibolya – Csongrád – számunkra különösen fontos pályázata olvasható. Életében a tanulás olyan természetes cselekvés, mint az élet fenntartásához szükséges evés, ivás, lélegzés. Egy ember, aki úgy látja meg a mindig újabb tanulni valót, hogy a vágyat érezni erről szóló soraiban, és a sokadiknál épp úgy, mint a középiskola utáni felsőbb iskolába kerülésnél. Elvárásai vannak magától, és ragaszkodik a minőségi megoldásokhoz. Közben sorai azt példázzák, döntéshelyzetei abból is adódtak, hogy iskolájának újabb tudás megszerzésére volt lehetősége. Döntései tehát, amelyekkel újabb és újabb tanulásra vállalkozott, a tágabb közössége (civil szervezet, iskolája) érdekében is történtek. És tanult, szívesen, magától értetődően, örömmel. És amióta felnőtt tanulókat tanít, tanulói felhasználják minden tapasztalatát, s példáját láthatják maguk előtt.

FÁBÍÁNNÉ DR. SZENCZI IBOLYA

„A JÓ PAP IS HOLTIG TANUL”

„A jó pap is holtig tanul. Sohasem mondhatjuk, hogy már nincs szükségünk több tanulásra, mindig tanulhatunk valami újat.” – írja O. Nagy Gábor a Magyar szólások és közmondások című örökérvényű könyvében. Ez a mondás kísérte végig az életem: hatodik egyetemi diplomám 51 évesen, a hetediket 61 évesen szereztem, több mint 20 szakértői képesítéssel rendelkezem. A felnőttoktatásban tanítok, tanítványaimnak ezt a szemléletet adom át.

Középiskola után magyar-történelem szakos középiskolai tanár szerettem volna lenni, de olyan kevés hallgatót vettek fel e szakpárosításra, hogy a biztosabb felvétel reményében a magyar-orosz szak mellett döntöttem. Tudtam, hogy szüleim – nem értelmiségiek lévén – a továbbtanulási lehetőséget megadják, de ha nem vesznek fel az egyetemre, számukra nem jelent tragédiát: többet nem próbálkozhatok, munkába kell állnom. Ezért a még biztosabb felvétel érdekében tanárképző főiskola magyar-orosz szakára jelentkeztem. Életem első felvételi vizsgáját igazi sikerként éltem meg: mindkét felvételi tárgyból „magasan a lécc fellett teljesítettem”, s vizsgáztatóim feleleteim után értésemre adták, hogy várnak a főiskolára.

Kisiskolás koromtól kezdve szerettem tanulni, mindig hajtott a megismerésvágy, örömet jelentett számomra a tanulás. Ugyanilyen lelkesedéssel mentem első munkahelyemre, egy általános iskolába. Már nyáron bejártam az iskolába, megismerkedtem a szemléltető eszközökkel, s látva a hiányosságokat, magam készítettem a tanulást segítő kellékeket szeptemberre. Augusztus utolsó napjaiban azonban meglepetés ért. Felkeresett a kisváros oktatási osztályvezetője, s közölte velem, hogy városérdekből a gimnázium kollégiumába helyeznek, ahonnan három nevelő is hiányzik, ott van rám szükség, az általános iskola tud engem nélkülözni, megbeszélte az igazgatóval. S természetesen, mivel főiskolai végzettségem van, a lehető legrövidebb időn belül egyetemi diplomát kell szereznem.

Nagyon szerettem volna tanítani, négy évig arra készültem, nem kollégiumi nevelőnek, az egyetemi diploma megszerzésének szükségessége azonban nem kötelességet, hanem tanulási lehetőséget jelentett számomra. A magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári diplomát a lehető leghamarabb megszerztem, ahogy ez munkavállalási szerződésben sze-

repelt. Ez a tanulási út nagyon egyszerűnek tűnik egy független nő számára, de én már férjnél voltam, s a 70-es évek gyermekvállalási „szokásainak” megfelelően, megszülettem első gyermekem. Két vizsgaidőszakon keresztül, mielőtt bementem a vizsgaterembe, megszoptattam gyermekem, aki a férjemmel várt rám. (Talán nem véletlen, hogy a fiam az anyatejjel szívta magába az irodalom és az anyanyelv szeretetét, s őt első neki-futásra az egyetemre vették fel – magyar szakra.)

Az ember egy bizonyos fokig maga alakítja életét, kitartással, szorgalommal, tanulással megvalósíthatja elképzeléseit, de a körülményeknek is szerepük van abban, hogyan alakul az életünk.

A kollégiumi tanári munkám idején a délelőtti szabadok voltak. A tanulókat reggel elbocsátottuk az iskolákba, s délután érkeztek csak vissza a kollégiumba. A város több iskolája felkért helyettesítésre: tartós betegségek esetén két-három hónapot is helyettesítem egy-egy intézményben, az egyik általános iskolában pedig három évig óraadóként dolgoztam a kollégium mellett. Fordulatot hozott az életemben, amikor a helyi gimnázium igazgatója felkért, hogy a kollégium helyett főállásban tanítsak a gimnáziumban. Így már majdnem elértem a 18 éves koromban kitűzött életcélot, de a tényleges eléréshez a véletlenek segítettek tovább. A gimnázium éveken át nem kapott középiskolai történelem szakos tanárt, s az igazgató megkérdezte, nem lenne-e kedvem elvégezni a történelem szakot. Ennyi kitérő és tanulás után értem el azt, amit értelmiségi szülők gyermekei talán bátrabban, könnyebben elértek.

A 80-as évek első fele „szokásainak” megfelelően történelmi tanulmányaim alatt megszülettem második gyermekem, ő is „járt velem az egyetemre”, s később ő is arra az egyetemre került első körben, ahol az anyatejet szívta.

Diákjaimnak sikerült átadnom a tanulás szeretetét. Mindhárom szakomon a tanítványaim országos tanulmányi versenyek kimagasló eredményeit érték el, de különösen magyar nyelv és irodalomból született sok országos elismerés. Ennek köszönhetően a megyei középiskolák szaktanácsadójának neveztek ki, és sokféle közoktatási szakértői feladatot végeztem. Tanulás iránt többféle motivációt éreztem életemben, de a legerősebbet akkor, amikor a Budapesti Műszaki Egyetem Természet- és Társadalomtudományi Kara meghirdette a közoktatási szakértő szakot. Természetesen elvégeztem.

Budapesti tanulmányaimmal párhuzamosan – munka és gyerekek mellett – számítástechnikai ismereteket tanultam. Ez korunknak olyan területe, mely mai világunkban nélkülözhetetlen. Azok a kortársaim, akik akkor nem vállalkoztak ezen tanulmányokra, úgy mentek el nyugdíjba, hogy a számítógépet bekapcsolni sem tudják. Bölcsészként vallom, hogy akinek az életéből kimarad a számítógép ismerete, nagyon sokat veszít. A számítógép, internet használata olyan érzést ad, mint amikor az ember megtanult írni, olvasni. Új világ tárult ki előttünk! Fontos lenne, hogy az idősek szá-

mára – türelmes, tanár egyéniségű informatikusok – képzéseket tartsanak. Sok magányos, idősebb ember élete megváltozna! A döntéshozók részéről nemcsak anyagi, hanem szervezeti segítség kellene az idősebb korok tanulás támogatásához!

Az idősebb korok tanulásra indító okaim között szerepelt közéleti munkám is. Több civil szervezetben vezető tisztséget töltöttem be, több szervezetben tartottam előadásokat, szerveztem kiállításokat. Úgy éreztem, ehhez „kötelességem” tudományos fokozatot elérni: egyetemi doktori diplomát szereztem irodalomtudományból.

Az 50. életévem felé közeledve kezdődött el a közoktatásban a mozgóképkultúra- és médiaismeret tantárgy bevezetésének szervezése. Több gimnázium lehetőséget kapott arra, hogy 1 tanárát beírassa az ELTE BTK induló mozgóképkultúra- és médiaismeret szakára. Iskolánkból a fiatalokat hiába próbálta az igazgató rábeszélni a tanulásra, senki nem vállalta munka mellett az egyetemi képzést. Magyar szakos tanárként én már korábban jártam filmesztétikai továbbképzésekre, és tanítottam filmesztétikai ismereteket. Filmklubot vezettem a városban. Nagyon sajnáltam volna, ha iskolánk kimarad az új tantárgy oktatásából. Jelentkeztem „öreg fejjel” az egyetemre. Csodálatos évek voltak az ELTE-képzések! Kéthetenként csütörtök, péntek és szombat – háromnapos, éjszakákba nyúló foglalkozások. Este 11 órakor még a filmvetítőben ültünk, s másnap a látott filmeket elemeztük. Volt lehetőségünk kevésbé ismert, régi filmeket is megnézni. A tanárok nem tettek különbséget fiatal és idősebb hallgató között, mindnyájunkat közös célért, az új tantárgy elismertetéséért dolgozó kollégáknak tekintettek, de a vizsgákon, szigorlatokon keményen megkövetelték a tananyagot. A fiatal és idősebb diákok jól megértették egymást, a csoport életében a korkülönbségek nem jelentettek problémát. Részt vehettem a mozgóképkultúra- és médiaismeret érettségi követelményeinek kikísérletezésében, valamint a kísérleti érettségi vizsgáztatásban. A mai napig tanítom a számomra nagyon kedves tantárgyat, felnőtt hallgatóimat érettségiztetem mozgóképkultúra- és médiaismeretből. Az esti tagozatos felnőtt tanulók számára kiváló lehetőség a mozgóképkultúra- és médiaismeret tanulása, mert a hallgatók általános műveltségének fejlesztéséhez jelentősen hozzájárul. Fejleszti ízléskultúrájukat, és segítséget nyújt ahhoz is, hogy igényesen válasszanak mindennapi életükben is a filmek közül.

Váratlan nyugdíjaztatással – egyik napról a másikra – megszűnt nappali tagozatos tanári munkám, csak a felnőttképzés maradt számomra. A korábbi életritmusom, életvitem megváltozott, lelassult az életem. Úgy éreztem, még nem fáradtam bele a munkába, nem fásultam el, van bennem alkotóerő. Korábban is sok kéretlen e-mailt, szórólapot kaptam, de nem volt időm elolvasni ezeket. Nyugdíjasként minden kapott anyagot átnéztem, s megragadta érdeklődésem az egyik egyetem hirdetése: kiadói szerkesztő szakot

indít. Mindig érdekelték a könyvek, magam is több könyvet írtam és szerkesztettem, közreműködtem sok könyv és folyóirat kiadásában, lektorálásában. Csak a korom aggasztott. 61 évesen fogok végezni! És végeztem is. Az egyetemen tapasztaltam, hogy a felnőttek tanulási korhatára kitolódott. Más szakosokkal is megismerkedve, tapasztaltam, hogy a munkahelyek az 50 éven felüliektől is elvárják a végzettséget, s akik nem akarnak munka nélkül maradni, vállalják a tanulást. Sok egyetemi társamnak megszűnt a munkahelye, s a munka nélküli éveket használták ki átképzésre, pályamódosításra.

Az idősebb felnőtt tanulók (50+ korosztály) segítőkészebbek egymással, s nem csak a tanulásban segítik egymást, hanem az életben való boldogulásban is. A kiadói szerkesztő szakosok egymás írásait megjelentették, egymás folyóirataiba publikáltak.

Azóta kiadói szerkesztő munkám nagy szeretettel végzem. Értéket teremtek! S mellette a felnőtt tanulókat tanítom. Igaznak tartom Seneca mondását: „...az emberek, miközben tanítanak, maguk is tanulnak.”

Jelenleg is olyan alapítványi gimnáziumban oktatok, ahol a gimnáziumból kimaradt vagy szakmunkásbizonyítvánnyal rendelkező felnőtteket készítjük fel az érettségi vizsgára. Érdekes életsorsokkal találkozok itt az ember! A korábbi években többnyire olyan hallgatóink voltak, akik saját hibájukból nem szereztek érettségi bizonyítványt: például a nők azért maradtak ki a gimnáziumból, mert korán férjhez mentek, gyereket szültek, a férfiak pedig nem szerettek tanulni. Az utóbbi években többnyire olyan felnőtt tanulóink vannak, akiknek munkahelyük megtartásához szükséges megszerzniük az érettségit: kórházi ápolónők, bölcsődei dajkák, hivatásos katonák, tűzoltók, rendőrök. Ezek a felnőtt tanulók szorgalmasak, akarnak, tudják, miért tanulnak.

A sokéves felnőtt kori tanulásommal bele tudom élni magam a felnőtt tanulók helyzetébe, tanácsokkal tudok szolgálni időbeosztásukhoz, tanulási módszereik kialakításához. Minden évben több tanulómat felvesznek egyetemre, főiskolára: jogi egyetemre, tanítóképzőbe, rendőrtiszti, katonatiszti tanulmányokra, kereskedelmi főiskolára, szociális munkásnak

stb. Tapasztalom, hogy a tanulással a felnőtt tanulók életminősége javul, könnyebben jutnak álláshoz, műveltségük emelkedésével emberi kapcsolatteremtő képességük is erősödik. Tanulóink közel 40 %-a 50 éven felüli. Kezdetben nem merik bevallani problémáikat: régen ültek az iskolapadban, sokat felejtettek, nincs tanulási módszerük, elvesznek a részletekben. Nagyon nagy a felelősségük az őket tanító tanároknak: ha nem veszik észre nehézségeiket, lemorzsolódnak az 50 éven felüli felnőtt tanulók. Erősíteni kell az önbizalmukat, türelmesnek kell lenni velük! – Mert napjainkban észre kell venni az időskori tanulás fontosságát! Az 50 éven felüliek nem mehetnek el nyugdíjba, alkalmassá kell tenni őket arra, hogy helyt álljanak a munkaerő piacon. Minden 50 éven felüli felnőtt tanulóknak meg kell tanulnia a számítógép használatát, nyelvtudását fejlesztenie kell! Ezek a hiányosságok nemcsak az ő hibájukból fakadnak, hanem a felgyorsult világból is, amivel koruknál fogva nem tudtak lépést tartani.

E korosztály tanulásával kapcsolatban a döntéshozóknak is felelőssége van!

Az Európai Unió Tanácsa 1996. decemberi állásfoglalásában megfogalmazta az egész életen át tartó tanulás stratégiájának alapelveit. Rámutatott, hogy *„az egész életen át tartó tanulásnak széles oktatási kínálaton kell alapulnia, továbbá az oktatásban való előmenetel a saját társadalmi, kulturális és gazdasági érdekeknek megfelelően mindenki számára elérhetővé kell, hogy váljon. Ennek megfelelően az egész életen át tartó tanulás olyan rugalmas és innovatív oktatási és szakképzési koncepciókat követel meg, amelyek az egyes emberekben felkeltik a tudás igényét, a kezdeményező-készséget és motiváltságot, ugyanakkor az egész életen át tartó tanulás vonatkozásában a társadalom egészének pozitív megítélését szükséges tanúsítania.”*

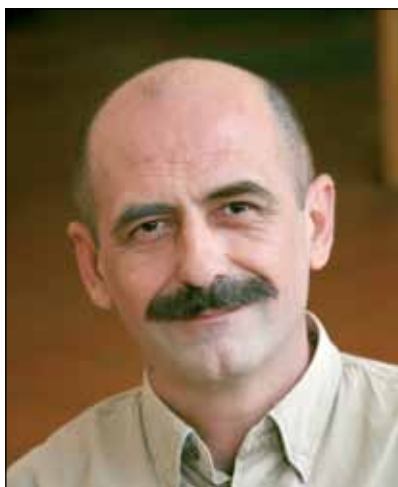
Magyarországon is fontosnak tartják az egész életen át tartó tanulást. A kidolgozott elméleti anyagok mellett azonban szükség van a gyakorlati élet ismeretére. *A jó pap is holtig* tanul című pályázatra, amelyikben ez megjelenik.

TÓTH ERZSÉBET/ZSÓKA Bessenyei-díjas közművelődési szakember, Radnóti-díjas előadóművész. Pályájának fontos részei a József Attila vers-, énekelt vers- és prózamondó versenyek, tehetséggondozó táborok, felnőttképzési pályázatok, együttműködések országon belül és határon kívül – és még ezen kívül sok-sok minden, ami közösségi, és ami művészettel kapcsolatos.

EGY HÁZBAN, KAPCSOLATBAN

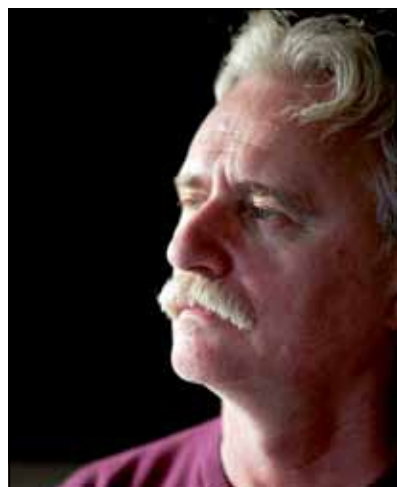
A HAGYOMÁNYOK HÁZA
ÉS A MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET

Kelemen László

Farkas Zoltán

Mihályi Gábor

2012. október 10-ére, a Magyar Állami Népi Együttes új estjének főpróbájára hivatalosak voltak a Magyar Művelődési Intézet mun-

katársai. A Mezőség – Mikrokozmosz című előadás Kelemen László – Farkas Zoltán produkció, a Hagyományok Háza igazgatója az est

zenéjének összeállítójaként és zeneszerzőként, Batyu, azaz Farkas Zoltán koreográfusként és rendezőként alkotója az estnek.

A Hagyományok Háza honlapja szerint:

A Magyar Állami Népi Együttes előadása Erdély központi tájegységének, a Mezőségnek vokális, zenei és táncos hagyományaiból táplálkozik...

... A mezőségi völgyek lankáiban megbúvó falvakban magyarok, románok, cigányok élnek együtt századok óta, egymást inspirálva és egymástól tanulva. Ők szintetizálták és őrizték meg számunkra a Kárpát-medence talán leggazdagabb, sokszínű, soknyelvű, de egységes tánc- és zenekultúráját.

Az előadás alkotói tudják, hogy a jövő lehetősége a múlt gyökeréből sarjad. Azt is tudják, hogy a múlt megismerésének úgy van értelme, ha az képes hajtóerővé változni a jövő számára. „A hagyománnyal csak úgy érdemes foglalkozni, ha azt az ember állandóan újra-

alkotja. Újraalkotni pedig csak belülről lehet” – vall a tradícióhoz való viszonyáról Farkas Zoltán „Batyú”, az est rendező-koreográfusa...

A Mezőség – Mikrokozmosz című produkció célja nem csak a „leletmentés”, a vidék zenei-táncos hagyományának bemutatása. Legalább olyan fontos célja rákérdezni az egyénnek, a ma emberének viszonyulására ahhoz a hihetetlenül gazdag és sokszínű tánc- és zenekultúrához, amelyet a Mezőség hordoz – most alapvetően a városi, a „magaskultúra” szempontjából. Az előadás így a közösség és a személy viszonyrendszerében a kultúra elkerülhetetlen és törvényszerű újraértelmezését, a megőrzés mellett tehát az állandó újrafelfedezés és újraalkotás igényét is közvetíti.

A főpróbát Mihályi Gábor művészeti vezető, valamint Kelemen László és Battyai Péter az estre hangoló mondattal vezették be, utána pedig a két intézmény igazgatója, Závogyán Magdolna és Kelemen László beszélgetett – a siker pezsdítő hangulatában – abban a nézői körben, amelynek tagjai a közös élmény miatt alkotnak alkalmi közösséget. Közösséget, amelyikben ki-ki a szerint részesült a másfél órás előadás alatt katartikus és még katartikusabb élményben, hogy mit hozott magával a tarsolyában a múltjából – a megélt helyzeteket és azok mélységeit illetően.

Kelemen László a Mezőség – Mikrokozmosz című műsorral a legnehezebbre vállalkozott, amire csak lehet. A hagyományos zene (és tánc) mellé szerzett zene (és elképzelt tánc) ugyanolyan minőségben kell, hogy megszólaljon (és táncolódjon), mint a népzene-néptánc. És ez csak akkor sikerül, ha a produkcióban egységgé lesz a kétféle. A Mezőség – Mikrokozmoszban sikerült. Beszél hozzánk a népzene-néptánc, nekünk való mondanivalója van a szerzett zenének, hozzá való táncnak. Az Állami Népi Együttes új estje komoly élettapasztalat alapján, jó szellemmel készült.

MÁTYUS ALIZ falukutató, népművelő, író, szociológus, Erdei Ferenc-díjas (1982). Az MMIKL Szín – Közösségi Művelődés című szakmai folyóiratának alapítója, felelős szerkesztő, Wlassics Gyula-díjas (2002).

MAGYAR KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐK EURÓPAI PORONDON

21 éve immár, hogy az 1989-ben alakult Közösségfejlesztők Egyesülete csatlakozott a CEBSD Combined European Bureau for Social Development európai közösségfejlesztő szervezetéhez, alig egy évvel később, mint amikor az 1990. július 3-án megalakult az angliai Wales-ben, s amelyet később Utrecht-ben alapítványként jegyeztetett be a fő alapító, a holland Wim van Rees. www.cebsd.org

Ez a hálózat egészen 2008-ig csak nyugat-európai közösségfejlesztő szervezetek együttműködését formálta együttműködésé, s ez alól csak a Közösségfejlesztők Egyesülete 1991 óta fennálló teljes jogú tagsága volt kivétel. E helyzetet az indokolta, hogy az egységesülő készülő Európa e korai időszakában a volt szocialista országokban nem volt több közösségfejlesztéssel foglalkozó civil szervezet, de még az állami szektorban sem, a magyarokat kivéve. A közösségfejlesztés magyar gyökerei népművelésiek és már a 70-es évek közepétől szerveződött az új, közösségfejlesztési szakmai irányzat, mely egyre inkább önállósodva máig megtartotta szerves kapcsolatát a közösségi művelődéssel. Más

posztszocialista államokban csak a '90-es évek második felétől alakultak közösségfejlesztő szervezetek, s csak a 90-es évek végétől kezdték hallatni a hangjukat Európában.

Természetesen számunkra nagy varázsa volt a nyugati szakmai tevékenység megismerésének, de egyre jobban érdeklődtünk azok iránt is, akiknek történelme a közelmúltban a miénkhez hasonló körülményeket teremtett. E „közös talaj” – amelyről persze mára kiderült, hogy nem is annyira közös, hiszen egy ország történelme és kultúrája évszázadokon keresztül formálódik –, s többekkel a szomszédsági viszony akkoriban nagyon nyitottá tett bennünket egymás fejlődése iránt. A Közösségfejlesztők Egyesülete hálózatépítési programot kezdeményezett tehát a közép-kelet európai térségben. Erdélyi magyar, román, szlovák, cseh, lengyel és bolgár szervezeteken kívül ukrán és orosz partnereink is voltak ebben az időben.

Szinte ezzel egyidejűleg alakult meg, 2000-ben, a Central and Eastern European Citizens Network, a Közép-Kelet Európai Állampolgári Hálózat www.ceecn.net, amelynek – immár szomszédjaink ajánlására – a

kezdetektől tagja lettünk, s amelyben a magyar közösségfejlesztést a Közösségfejlesztők Egyesülete mellett az általa alapított Civil Kollégium Alapítvány is képviselte.

A Civil Kollégium a 2000-es évek második felétől egyre meghatározóbb tagjává vált ennek az egyre terebélyesedő hálózatnak (ma több mint 20 ország a tagja), s az az érdekes helyzet alakult ki, hogy ez a hálózat kezdett inkább szakmai progressziót hordozni, elsősorban a civil társadalmat szervező közösség-szervezési gyakorlata révén, mint a CEBSD. Ez utóbbi jórészt állami szervezetei ugyanis egyre kiszolgáltatottabbá váltak a jóléti rendszer válságának, s fokozatosan veszíteni kezdték évtizedek alatt kiépített állásaikból: szervezetek szűntek meg, országos finanszírozási gyakorlat zsugorodott össze, vagy szűnt is meg a válság alatt. A mi szempontunkból ez a változás, s később válság, persze még mindig irigylésre méltó helyzetet mutatott (gondoljunk csak az Egyesült Királyság mintegy 100 000 főt foglalkoztató közösségi szektorára), ám azok, akik ezt átélték-átélik, súlyos szakmai és egzisztenciális válságba kerültek.

Átéltük, hogy a civil társadalmi mozgástér az államinál szabadabb, rugalmasabb, bár anyagilag semmivel sem jelent biztosabb háttérrel a közösségfejlesztés számára, s ezt az előnyt be akartuk csatornázni az európai hálózatok szerveződéseibe is.

Ez készítette a Közösségfejlesztők Egyesületét és a Civil Kollégium Alapítványt arra, hogy négy évvel a csatlakozási boom után, 2008-ban, e két hálózat egymást kiegészítő együttműködését kezdeményezzék, gondolván, hogy ideje most már egy-egy Európáról beszélni. Kezdeményezésünket a hálózatok örömmel fogadták, s így 2008-ban megrendezhettük az Európai Párbeszéd c. hálózati találkozót Budapesten és a Civil Kollégium székhelyén, a Kunszentmiklóshoz tartozó Kunbáonyban. Azóta a hálózatok együttműködnek, s mi több, még tagokká is váltak a CEBSD-ben is közép-kelet európai szervezetek, így a lengyel CAL, a cseh AGORA, a szlovák CKO, a román Pact és a bolgár CEGA.

Egy harmadik fontos szereplővel (hálózattal), az európai közösség-szervező hálózattal (ECON) kiegészülve, a három hálózat 2012-ben megalapította az aktív állampolgárok európai PLATFORM-ját (EPAC), közös, európai szintű projekteket valósítva meg és a közösségfejlesztés európai érdekképviselését ellátva.

**AZ ÁLLAMPOLGÁRI RÉSZVÉTEL HETE
(CITIZEN PARTICIPATION WEEK)
– ÁRH – WWW.RESZVETELHETE.NET**

A hálózati együttműködési formák közül a legjelentősebbnek két több éves programot tartunk, az egyik a minden szeptember végén 20 közép-kelet európai országban, így Magyarországon is megrendezésre kerülő Állampolgári Részvétel Hete (Citizen Participation Week), amelynek nemzetközi koordinációját és a részvétel melletti magyar kampány megszervezését a Civil Kollégium Alapítvány és a Közösségfejlesztők Egyesülete végzi, partnerségben a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátussal, a Közösségi Kezdeményezéseket Támogató Szakmai Hálózattal és a Szövetség a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért Egyesülettel.

A másik a CPU Citizen Participation University, az állampolgári részvétel évente megrendezésre kerülő nyári egyetem, amelyet a magyar nyári egyetem előtt 2-3 héttel, 2012-ben immár harmadik éve rendeztünk meg a két hálózat együttműködésére, 20-25 európai ország részvételével, Kunbáonyban, a Civil Kollégiumban.

Az ÁRH egy kampányhét, a közép-kelet európai szervezetek és hálózataik együttes és hangsúlyos megnyilatkozása annak érdekében, hogy az állampolgári részvétel problematikája erőteljesebben jelenjen

meg az európai médiában, politikában és a civil társadalomban.

Az ÁRH nem projekt, vagy néhány szervezet közös rendezvénye, hanem tartalmát, szervezését és megvalósítását tekintve is *mozgalmi törekvés*. Legfontosabb célja, hogy minél szélesebb nyilvánosságot teremtsen az állampolgári cselekvések lehetőségének, általában a civil részvételnek, egyúttal az erre a hétre koncentrálódó események súlyukkal felkeltsék a média figyelmét az eseménysorozatra, általában a közösségi részvételre, s hogy megszólítsák, felelősségvállalásra buzdítsák a politikusokat, helyi, országos és nemzetközi szinten.

Magyarországon helyi, megyei és országos akciók, szakmai és civil találkozók, konferenciák, szemináriumok, műhelyek, médiaesemények, iskolai események, nyilvános gyűlések, kiállítások, fesztiválok stb. adják össze az Állampolgári részvétel hetének programját.

Az *elmúlt években* összesen több mint 1000 akció/esemény valósult meg a Hét során csak Magyarországon, több-száz településen és több-száz közösség, civil szervezet csatlakozásával, évente mintegy 30000 állampolgár részvételével, azért, hogy megmutassuk, az állampolgárok részvétele nem csak utópia, hanem a legalapvetőbb közös ügyünk.

Milyen a társadalmi részvételre való hajlandóság, a cselekvés értelmébe vetett közbizalom ma Magyarországon?

Milyen alternatívákat tudnak felmutatni az állampolgárok, közösségeik és szervezeteik a részvétel, a demokrácia és a fenntarthatóság tekintetében?

AZ ÁRH 2012 FÓKUSZA ÉS TÉMÁI

A találkozók és az on-line tervezés eredményeképpen 2012-ben *olyan átfogó tématerület rajzolódott ki, amely*

– egyrészt általános helyzetértékelést és reflexiót sürget a közelmúlt társadalmi-gazdasági változásaihoz kapcsolódóan,

– másrészt az állampolgári, civil és közösségi cselekvés fenntarthatóságának konkrét alternatíváit próbálja feltérképezni és megvilágítani.

A témát megalapozó, illetve a témához kapcsolódó 2012-es kezdeményések:

Az állampolgári részvétel harmadik nemzetközi nyári egyeteme – „globális civil ébredés és helyi perspektívák”

<http://ceecn.net/citizen-participation-university/66-2012/271-cpu-2012>

IX. Nyári egyetem a közösségi részvétel fejlesztéséért – „Közösségben. Szolidárisabb – Igazságosabb – Fenntarthatóbb”:

<http://nyariegyetem.adattar.net/2012> – A Szövetkezetek Nemzetközi Éve:

<http://szoszov.hu/a-szovetkezetek-nemzetkozi-eve>

AZ ÁRH 12 FÓKUSZA: RÉSZVÉTEL ÉS FENNTARTHATÓSÁG

1. Civil társadalom, demokrácia

– Mi a civil társadalom és mire való?

– Gyűjtsük össze és beszéljük meg a civil társadalom funkcióit a mai demokráciában!

– Hazai és nemzetközi mozgalmak: Jelenségek, vagy a változások kezdeményezői?

Állampolgári Részvétel Hete 2012. szeptember 24-30.

– A helyi (szomszédsági, települési, kistérségi) részvételi demokrácia lehetőségei.

Mitől lehet nálunk nagyobb demokrácia?

2. Fenntarthatóság a közösségi-társadalmi folyamatokban

– Rendszeres ön és egymást segítő folyamatok a mindennapokban

– Kreatív és fenntartható közösségi kezdeményezések a lakhatás, az élelmiszer önrendelkezés, az energiafüggetlenség terén, önkéntes fejlesztések - falu és városépítés, közösségi kert, közösségi beszerzés, stb.;

– Közösségi természet és környezetvédelem helyben

3. Fenntarthatóság a gazdaságban – szolidáris gazdaság

– Önszervező és demokratikus vállalkozások: közösségi és társadalmi vállalkozások, (szociális) szövetkezetek, közösségi alapítványok

– A civil társadalom önállóságának, támogatottságának fejlesztése; alternatív, kreatív finanszírozás: adománygyűjtő akciók és közösségi események, sportesemények, könyvaukciók, egészséges étel vásárok, adományboltok stb.

– Forprofit és nonprofit együttállások: fejlődési irányok és metaszempontok; célok és/vagy érdekek mentén lehetséges együttműködések; meglévő jó gyakorlatok.

4. Fenntarthatóság a segítő munkában

– Fenntartható, mert együttműködő segítő szakmák és intézmények

– A közösségi aktivisták szélesebb körű hazai összefogásának elindítása, segítése (hálózatépítés, találkozók, tanulmányutak szervezése, képzések stb.)

– A fiatal korosztályok segítése az eredményes részvételben (**minden témához!**)

A 2012-es ÁRH-én ismét több mint 120 esemény szerveződött országszerte, az eredményekről, eseményekről az ÁRH oldalain lehet tájékozódni.

Ezen a héten a civilek, a közösségekben aktív emberek tematizálták országszerte a közvéleményt, s a helyi, kistérségi ügyekről, problémákról és megoldási alternatívákról volt szó. Terítékre került a részvétel, a demokrácia, a fenntarthatóság, az aktív állampolgárság, a beleszólás és a helyi cselekvés lehetőségei, bemutattak hazai jó példák.

A háttérrel, eredményekről, eseményekről több információ: Az ÁRH honlapján: <http://reszvetelhete.net> és facebook oldalán: <https://www.facebook.com/reszvetelhete>.

Szervezők: Civil Kollégium Alapítvány, Közösségfejlesztők Egyesülete, Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus, Közösségi Kapcsolat Alapítvány, Közösségfejlesztők Országos Fejlesztői Műhelye, SZÖVETSEG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért.

Kapcsolat: Varga Máté, matev@kkapcsolat.hu

Az Állampolgári Részvétel Nyári Egyeteme (CPU - Citizen Participation University)

<http://www.ceecn.net/citizen-participation-university>, mint a neve is jelzi, más természetű együttműködés. Ennek során a közösségi és civil részvétel fokozására tett szakmai beavatkozásokat, származzanak bár a közösségfejlesztés vagy a közösségszervezés szakterületéről, mutatják be egymásnak a CEE CN és a CEBSD országaiból (20-25 ország évente) összesereglett 50-70 résztvevő, s együtt gondolkodva elemzik a

legfrissebb tapasztalatokat és az aktuális európai, regionális trendeket.

A NEMZETKÖZI NYÁRI EGYETEM

– Lehetőséget teremt a hálózatok szakembereinek, aktivistáinak, önkénteseinek a találkozásra, a tanulásra és tapasztalatszerzésre. Az 5 nap során folyamatos szabadtéri előadások és szakmai műhelyek váltják egymást, meghívott előadókkal, illetve a résztvevők hozzájárulásával. Energetizáló módszerek, játékok, közös főzések, zene, tánc tarkítják a programot.

– Hiánypótló jelentőségű az Európában leginkább leginkább elterjedt közösségi szakmai megközelítések (közösségfejlesztés, közösség-szervezés, érdekvédelem, közösségi szolgáltatások, mozgalompépítés, felnőttképzés és közösségi művelődés) hasonlóságainak és különbözőségei-

nek tisztázásában, a metszéspontok és együttműködési lehetőségek feltérképezésében.

– A nyári egyetem mintegy szellemi háttérrel, alapot nyújt az ÁRH nemzetközi rendezvényeihez és olyan projektet létrehozását kezdeményezi, mint legutóbb a sikeres CallDe: Citizens Acting and Learning for Local Democracy In Europe (A helyi demokráciáért cselekvő és tanuló állampolgárok Európában) http://www.callde.eu/wp-content/uploads/2011/12/CEECN_CitizenParticipationStudy.pdf

Ez a projekt 8 európai ország civil szervezetei és hálózatai munkája által derítette fel és elemezte az állampolgári részvétel helyi természetét, gyakorlatának nagyságrendjét és fókuszait. A tanulmány (megjelenési sorrendben) horvát, magyar, norvég, lengyel, román, szlovák, spanyol és angol országtanulmányokat tartalmaz, amelyeket magas szintű kompetenciával elemez, lát el beve-

zetővel és következtetésekkel a szerkesztő, Joerg Forbrig.

A magyar tanulmány a civil társadalom kialakulását és a rendszer-váltás óta eltelt időszak térnyerését, kormányzattal való együttműködését, törvényi és adományozási kereteit és tevékenységi fókuszait elemzi 2011-ig, majd három esettanulmányt mutat be.

Az első B.-A.-Z. megyében mintegy tíz éven át zajló, modellértékű közösségfejlesztési program a közösségi művelődésen, a helyi cselekvésen, a közösség általi fejlesztésen keresztül megvalósuló közösségi tanulásról, a felnőttképzés informális (önszervező tanulóköri) és formális (szakmát adó képzések) rendszerének kialakításáról és működéséről. Ez a program egyedülállóan szerencsésen építette egymásra a rövidtávra elérhető támogatási projekteket, s alakította ki egy fenntartható közösségi fejlődés alapjait a megye 4 kistérségében. Az esettanulmány Molnár Aranka közösségfejlesztő munkájából, az ő és megyei munkatársai tollából származik.

A második a Civil Kollégium Alapítványról szóló esettanulmány, Varga Máté munkája. A cikkünkben fentebb már többször említett CKA

nemzetközi tevékenysége mellett évente mintegy 450-500 önkéntesnek szervez 24 órás, bentlakásos képzést, 2-3 országos fejlesztői műhelyt, 3-4 országos/nemzetközi szemináriumot, konferenciát, műhelymunkát tart. Saját képzési rendszert épített ki, egyedi kreditrendszerbe szervezte általános és szakmai képzéseit. Weboldalt működtet, melyet jelenleg fejleszt közösségi oldalá.

Képzéseit, eseményeit egy általa felújított egykori tanyasi iskola épületében létrehozott 24 fős bentlakásos képzési központban valósítja meg, Kunszentmiklós-Kunbáonyban.

Innovatív képzési rendszere, egyedi, részvételen és az egyéni tapasztalatok feldolgozásán alapuló módszertana és organikus kapcsolata a helyi folyamatokkal Magyarországon, de Európában is mintaértékűnek számít.

A harmadik esettanulmányt Péter közösségfejlesztő, a Pécs-Istenkút Közösségéért Egyesület elnöke írta arról a több éves és végül

civil sikerrel záruló harcról, amelyben egyesületük kezdeményező szerepet vitt az először a Zengőre, majd a Tubesre megépíteni tervezett NATO-lokátor telepítése elleni civil összefogásban.

Ezek és a tanulmánykötet többi darabjai is azt mutatják, hogy az új demokráciák kiépülése hosszú és törekeny folyamat, s ezekben az állampolgári tanulásnak kulcsfontosságú szerepe van, hiszen csak tudatos helyi közösségek és szervezett civil társadalom képes változást létrehozni a helyi közösségekben és a társadalomban, s Európa közösségében és társadalmaiban is.

VARGA MÁTÉ művelődésszervező és szociológus, de már az egyetemi évek alatt is fő tématerülete a civil társadalom, illetve 16 éves korától civil szervezetekben dolgozik. Ma, a Civil Kollégium Alapítvány elnökeként, illetve a Közösségfejlesztők Egyesülete munkatársaként is legmeghatározóbb irányai a civil társadalom fejlesztése, közösségfejlesztés és a közösségi részvételt segítő felnőttképzés. 2000 óta vállal komolyabb szerepet e témákhoz kapcsolódó nemzetközi hálózati munkában és hálózatok koordinálásában. 2011 óta a Közép-Kelet-Európai Állampolgári Hálózat (CEECN) helyettes vezetője, amely az állampolgári részvétel fejlesztését tűzte ki céljául 20 tagországában, és azon is túl. A CEECN kezdeményezésére vállalta az Állampolgári Részvétel Hete nemzetközi és hazai főszerzői feladatait, amely az elmúlt nyolc évben Magyarország egyik legnagyobb civil eseménysorozatává nőtte ki magát.

VERCSEG ILONA (Budapest, 1945) népművelés-magyar szakon végzett, 1993-ban tett egyetemi doktori vizsgát közösség és szomszédságelméletből. 1983 óta foglalkozik közvetlenül közösségfejlesztéssel, ettől kezdve munkája középpontjában a szakmaépítés áll. Ez a Népművelési Intézet, majd a Közösségfejlesztők Egyesülete keretében kifejlesztett kísérleti munkákból építkezik, melyeknek eredményei elemzések és szakmai publikációk révén épültek be a képzésekbe.

A Közösségfejlesztők Egyesülete egyik alapítója s most tiszteletbeli elnöke; a Civil Kollégium Alapítvány egyik alapítója és képzési vezetője; az ELTE Társadalomtudományi Kar Közösségi és civil tanulmányok mesterszakájának egyik alapítója és oktatója, a 2004-ben alakult SZÖVETSÉG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért Egyesület elnöke. Számos szakcikk, tanulmány és könyv írója. 20 éve tevékeny az európai közösségfejlesztők hálózataiban. Bessenyei-díj (1993), Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje (2004).

ELMÉLKEDÉSEK

A CSÁSZÁR (161-180) FELJEGYZÉSEIBŐL

ELSŐ KÖNYV

1. Verus nagyatyám a nemes jellem és higgadság példája volt.

2. Atyám, hallomásom és emlékeim szerint, maga volt a szerénység és férfiaság.

3. Anyámtól tanultam az istenfélelmet, a jótekonyságot, a tartózkodást nemcsak a rossz elkövetésétől, hanem még a gondolatától is, továbbá a pazarló életmódtól olyannyira elütő egyszerű életet.

4. Dédatyámnak köszönhetem, hogy nem kellett nyilvános iskolákba járnom, hanem otthon élvezhettem kitűnő mesterek tanítását; és hogy megtanultam: ilyen dolgokban nem szabad garaszkodni.

5. Nevelőmtől tanultam, hogy ... kirtartó és kevéssel beérő legyek; hogy magam végezzem el a munkámat, és ne markoljak egyszerre sokat; hogy a besúgással szemben tartózkodóan viselkedjek.

6. Diognétos óvott a hiú törtéttéstől, a varázslók és szemfényvesztők – ráolvasókról, szelleműzésről szóló – fességeinek hitelétől... Ő tanított az őszinte beszéd eltűrésére, ő szoktatott bölcselkedésre..., ő íratott velem már gyermekkoromban filozófiai párbeszédet, ő keltett bennem vágyat a tábori ágy, az állatbőr takaró, általában a görög bölcs életmódjához tartozó tárgyak után.

7. Rusticus gyökerezett meg bennem a meggyőződést, hogy jellememet javítanom, gondoznom kell; ő óvott attól, hogy eltévelyedve a szofisztika felé hajoljak; hogy hiú elméletekről firkáljak; hogy erkölcsi prédikációkat tartsak; hogy szemkép-

rátatóan páváskodjam mint mindennel törődő vagy tetterős férfiú. Ő idegenített el a szónokias, költőien felcicomázott, finomkodó írásmódtól... Ő intett, hogy leveleimet keresetlenül írjam...; hogy bántalmazóimmal és az ellenem vétőkkel, mihelyt közeledni akarnak hozzám, békülékenyen, engesztelékenyen viselkedjem; hogy figyelmesen olvassak, s ne érjem be a felületes megértéssel; hogy a nagyhangúak ne vegyenek le egykönnyen a lábamról. Ő hívta fel figyelmemet Epiktétos értekezéseire, melyeket saját könyvei közül adott kölcsön.

8. Apollóniosztól tanultam, hogy gondolkodásom szabad, körültekintő, de azért határozott legyen; hogy egy pillanatig se nézzek más vezércsillagra, mint az észre; hogy lelkem egyensúlyát mindig megtartsam... Rajta, mint élő példán világosan megfigyeltem, hogy ugyanaz az ember lehet nagyon erős akarátú és mégis elnéző. Tanítás közben sem volt türelmetlen. Olyan embert ismertem meg benne, aki szép tulajdonságai közül szemmel láthatóan a legkevesebbre értékelte azt a tapasztalatát és jártasságát, amellyel elméleti tudását másoknak közvetítette. Tőle tanultam meg, hogyan kell barátainktól az úgynevezett szívességeket elfogadnunk anélkül, hogy akár megalázkodnánk, akár semmibevevőségükkel figyelmetlenek volnánk.

9. Sextus jóindulatot csöpögtetett belém; példát mutatott, hogyan kell a háznépet atyai jóindulattal kormányoznom, fogalmat adott róla, miként kell a természetnek megfelelően élnem. Tőle tanultam, hogyan legyen mesterkéletlenül méltóságteljes, hogyan szorgoskodjam barátaim szükségleteinek kitalálásában.

Példát adott a bogaras és hebehurgya emberek iránti türelmességre, a mindenkire való nyájasságra, olyannyira, hogy amit mondott, minden hízelgésnél kellemesebb, mégis a legnagyobb mértékben tiszteletet parancsoló volt. Ezen kívül megértette az életre szükséges alapelveket, módszeresen kikutatta és rendszerbe foglalta őket.

Soha sem harag, sem más szenvedély fellobbanását nem észleltem nála: egyszerre tudott tökéletesen szenvedélytelen és gyengéden barátságos lenni. A dicséretet nem vetette meg, ha nem volt lármás. Nagy tudományát nem fitogtatta.

10. Alexandros grammatikus maga volt a kíméletesség. Sohasem kifogásolta, ha valaki előadásában idegenszerű, nyelvi fonák vagy hibás fordulatot használt, hanem ügyesen szóba hozta a megfelelő kifejezést válasz, kiegészítő magyarázat vagy a tárgyra, de nem a kifejezésre vonatkozó közös megfontolás ürügyén, vagy valami más alkalmas módon, közvetve sugalmazta.

11. Fronto magyarázataiból értettem meg, hogy az önkényuralomnak velejárója az irigység, a ravaszság, a színlelés, továbbá, hogy a mi úgynevezett előkelő embereink általában mennyire szeretetlenek.

12. Alexandros, a platonista filozófus tanította, hogy kényszerűség nélkül senkinek ne mondjam, levélben se írjam: „Nincs időm.” Bokros teendőimet se hozzam fel ürügyül, hogy ezzel a módszerrel következetesen elhárítsam magamtól az emberi együttélés szülte kötelességeket.

13. Catulus buzdított, hogy barátom szemrehányó panaszát, még ha történetesen alaptalan volna is, ne ve-

gyem közönyösen, hanem inkább kíséreljem meg a régi bizalmas viszony helyreállítását. Intett, hogy tanítóimat melegen dicsérjem...

14. Severus testvérem példát adott, hogy szeressem hozzátartozóimat, szeressem az igazságot, szeressem az igazságosságot... Ő adott fogalmat arról, mi a jogegyenlőségre felépített állam, amelyet az egyenlő elbánás és a szólásszabadság elve alapján kormányoznak, mit jelent az az uralom, amely az alattvalók szabadságát mindenek fölé helyezi. Ugyancsak ő buzdított, hogy tartsak ki a filozófia mellett változatlan megbecsüléssel, hogy jótékony és a lehetőség szerint bőkezű legyek, hogy ne adjam fel a barátok szeretetébe vetett jó reményemet és bizalmamat. Ő maga nem titkolta, ha barátai szemrehányást érdemeltek tőle, viszont nekik sem kellett találgatniuk, mit akar, mit nem akar, hiszen nyilvánvaló volt.

15. Maximusnál megfigyeltem az önuralmat, a feltétlen állhatatosságot, a jó kedélyt betegségben és más nehéz viszonyok közt, hogy jellemében szerencsésen keveredik a szelidség és a nemesség, hogy a rászabott munkát zúgolódás nélkül elvégzi.

Mindenki megbízott benne, hogy amit mond, azt úgy is gondolja, és amit tesz, azt nem teszi rossz szándékkal. Semmin nem csodálkozott, semmi nem hozta zavarba, nem sietett, de nem is késlekedett, nem volt tanácstalan és levert, de erőltetetten nyájas sem, hogy azután ismét haragos és bizalmatlankodó legyen.

Jótékony, megbocsátó, őszinte volt, s természet adta egyenesség sugárzott róla, nem pedig kényszeredett önfegyelmzés. Senkinek nem támadt az a gondolata, hogy lenézi, viszont senki sem merte magát derekabnak tartani nála. A tréfalkozásban mindig eltalálta a helyes mértéket.

16. Atyámnál megfigyeltem szelidségét és érett megfontolással formált ítéletéhez való állhatatos ragaszkodását. Az úgynevezett kitüntetések iránt érzéketlen volt, szerette a munkát, mégpedig kitartással, a köz javát szolgálni tudók véleményét készséggel meghallgatta, mindenkivel következetesen érdeme szerint bánt el, s nagy tapasztalata volt annak elbírálásában, hol van szükség nekifeszülésre, hol a gyeplő lazítására...

Akik ügyes-bajos dolgaik miatt elmaradtak társaságából, később ugyanazt a régi jó barátot látták ben-

ne viszont. Megbeszélésein mindent pontosan és állhatatosan számba vett, és nem elégedett meg a létszátigazsággal, hanem következetesen végére járt az igazságnak. Barátait magához kívánta bilincselni: nem váltogatta őket szeszélyesen, de nem is csüngött rajtuk oktalanul. Minden körülmények között derűs kedéllyel megállt a maga lábán. Szeretett jó előre gondoskodni, s még a legcsekélyebb dolgokról is eleve intézkedett, fontoskodás nélkül.

Zajos helyeslés vagy hízélgés egyáltalán nem ért hozzá. Az állam fontos érdekein gondolva őrködött, a közjakkal takarékosan sáfarkodott, s e tekintetben türelemmel nézett szembe a kifogásokkal...

Senki sem mondhatta róla, hogy csavart eszű, rabszolgalelek, szórászhasogató volna, hanem inkább be kellett vallani, hogy érett, talpig férfi, fölötte áll a hízélgésnek, s a maga és a mások ügyeinek irányítására tett...

Testét mértékkel gondozta, nem, mint aki az életéért remeg, vagy szemrevaló akar lenni, de nem is hanyagul: így különleges gondossága eredményeként a legtrikább esetben szorult rá az orvostudományra, a gyógyszerekre vagy a külső kezelésre.

Különösen dicséretére válik, hogy féltékenység nélkül elismerte azoknak a fölényét, akik ékesszólásban, jogtudományban, erkölcsstanban vagy valami más tárgykörben tekintélyre tettek szert, sőt segítségükre volt, hogy mindegyikük képességének megfelelő elismerést arasson. Noha minden tétében az ősök nyomdokán járt, azért nem fitogtatta úton-útfélen az ősi példákhoz való hűségét.

... Nem volt sok titka, csak elvétve egy-egy, az is kizárólag államügyre vonatkozott. Látványosságok rendezésében, építkezéseiben, a népnek szánt ajándékok osztogatásában, s más ilyen dolgokban belátás és mérséklet jellemezte, mint olyan embert, aki tekintetét a kötelességre függesztette, nem a tetteiből ráháramló dicsőségre.

... Rá igazán illett volna, amit Sókratéstól szoktak idézgetni: egyformán tudta mellőzni és élvezni azokat a dolgokat, melyeknek nélkülözésében az emberek többsége gyengének, élvezésében mértéktelennek bizonyul.

17. Az isteneknek köszönöm, hogy jó nagyatyáim, jó szüleim, jó nőtestvérem, jó tanítóim, jó háznépem, rokonaim s szinte kizárólag jó barátaim

voltak. Övék a hála, hogy közülük senki ellen nem vétkeztem, bár a hajlandóságom megvolt rá, hogy alkalomadtán ilyesfélét elkövessek.

Az istenek jóindulatából a körülmények sohasem alakultak úgy, hogy zavarba hozzanak... Ők rendeltek olyan fejedelmi atya irányítása alá, aki a gőg csíráját is ki akarta belőlem irtani, és rávezetett arra a meggyőződésre, hogy császári udvarban is lehet lándzsás testőrök, ragyogó ruhák, fáklyák, szobrok és más hiúság nélkül élnem, hogy lehetséges majdnem magánember életét élnem anélkül, hogy azért az államügyek legfőbb intézésében a kelleténél kevesebb méltóságot vagy tetterőt tanúsítanék.

Az istenek ajándéka volt fivérem, aki jellemével egyrészt képes volt belső világom gondozására serkenteni, másrészt megörvendeztetett becsülésével és szeretetével.

Hála az isteneknek, hogy gyermekeim nem tehetségtelenek és testileg sem rendellenesek, hogy a szónoki, költői és más hasonló tanulmányokban nem vittem az átlagnál többre, mert esetleg fogva tartottak volna, ha könnyű előmenetelt tapasztalok bennük.

... Nekik köszönöm, hogy ...mi sem akadályozott a természet szerint való életben, s amennyiben mégsem értem el ezt a célt, annak én voltam az oka, mert nem ügyeltem az istenek intésére, hogy úgy mondjam, ujjmutatásaira.

Övék a hála, hogy bírja még testem az én életmódommal járó sok fáradságot; hogy egy ujjal sem nyúltam sem Benedictához, sem Theodotoshoz; hogy később szerelmi fellángolásaimból is kigyógyultam; hogy Rusticusszal szemben, bár gyakran összekoccantunk, nem léptem túl a határt, amit később megbántam volna; hogy anyám, noha korai vég várta, élete utolsó éveit legalább velem tölthette.

Övék az érdem, hogy valahányszor szegényen vagy más tekintetben szükkölködően segíteni akartam, sohasem kellett hallanom: „Nincs rá pénz, nincs miből”; hogy én magam sohasem jutottam hasonló szükségbe, s nem kellett más segítségét elfogadnom.

Az istenek adománya feleségem, ez az annyira engedelmes, odaadó, egyszerű asszony...

Nekik köszönöm, hogy ...nem merültem el az ég csodáiba. Mert mindehhez az istenek segítsége és szerencse szükséges.

A TANÁR ÚR

GÉHER ISTVÁN (1940–2012)

Dr. Géher István egyetemi tanár, az Eötvös József Collegium Angol-Amerikai Műhelyének alapítója és egykori vezetője volt, egyben Magyarország legkiválóbb Shakespeare-tudósa, az angol-amerikai irodalom nagyszerű ismerője, az Európa Kiadó egykori szerkesztője, József Attila-díjas költő, angol szakos tanárok, irodalomkritikusok, költők, műfordítók generációinak tanára, mestere.

Géher tanár úr 1990-ben lett a Collegium tanára, az általa alapított Angol-Amerikai Műhelyt 2003-ig vezette, amikor az ELTE BTK Angol-Amerikai Intézetének professzora lett. Nagyszerű órái, szuggesztív előadói képessége, csodás pedagógiai érzéke, a hallgatók iránti odaadása mindenki számára emlékezetes marad, aki valaha is tanítványa volt. (Pintér Károly docens, Anglisztika Intézet Pázmány Péter Katolikus Egyetem)

Sántha Ferencné Gedeon Mária tanárnő – az ELTE Eötvös Collegium Angol-Amerikai Műhelynek vezetője így emlékezik Géher Istvánról:

Amikor Géher tanár úr 1990-ben az Eötvös Collegium tanára lett, az általa alapított Angol-Amerikai Műhely évnitőjében barátságos pohárköszöntőt mondott, s akkor hallottam Tőle először a később gyakran felidézett mondatot: „Játsszunk egyetemet!” Az éppen (át)alakulóban lévő világban, a kezdeti eufóriában a „Játsszunk egyetemet!” szinte úgy hangzott: „Játsszunk szabadságot!” Tegyük úgy, mintha a mi világunkban –

az egyetemen, a Collegiumban – minden rendben lenne; s rendben is lesz, ha mi – tanárok és diákok – a magunk munkáját tisztességesen, a tőlünk telhető lehető legjobban végezzük. Azután még több mint húsz alkalommal köszöntötte Géher István a Műhely oktatóit és diákjait a hagyományossá lett pohárköszöntős félévnyitó és félévzáró rendezvényen. Ünneppé lett így a kezdet és a vég, s természetesen ünneppé lett a közbeni sok-sok műhelyóra, különösen, ha azokat Géher tanár úr vezette. A nagy tanáregyéniség tud hagyományt teremteni.

Végtelen bölcsesség, nyugalom, derű, tisztelet, tapintat és humánus jellemezte Géher tanár urat. (Nagy kár – és nem az Eötvös Collegium döntése volt -, hogy az egyetemek országos pénzszűke, s adminisztratív rendelkezések miatt Géher István „aranykori” műhelyvezetése 2003-ban megszűnt.) A tanár úr egy-egy irodalmi mű órai elemzésére határozott elképzeléssel érkezett, de őszintén és bőkezűen szórta a dicséretet a diákvéleményekre, külön értékelve, ha az az övétől eltért vagy új értelmezési utat sejtetett. A hetvenes évek elején óraadóként került az Eötvös Kollégiumba, s akkor lettem lelkes diákja. A tananyag igencsak megelőzte korát: máig emlékszem az elemzett Ted Hughes versekre, a Sylvia Plath-regényre és versekre, a Faulkner-ekre és a többire. Szívesen készülünk az óráira, örömmel voltunk jelen, s valami boldog érzéssel, emelkedett lélekkel mentünk haza.

A nagy tanáregyéniség alkot és terem minden órán, s alkotótársá emeli-segíti diákjait is.

A humor, az ironia és az öni-ironia, a kérdve-kifejtés, a híres és elmaradhatatlan paradoxonok – Géher István mesteri módszerével valósággal fölcsigázta a hallgató-ság érdeklődését. Tudtunk sokféle rangjáról, talentumáról, de számunkra elsősorban „tanár úr” volt és marad. A nagy tanáregyéniség sértetlenül él tovább tanítványai emlékezetében.

SÁNTHA FERENCNÉ GEDEON MÁRIA tanár, az ELTE Eötvös Collegium Angol-Amerikai Műhely vezetője.

GYÓGYÍTÓ EMBER

BESZÉLGETÉS SZABADOS GYÖRGYRŐL
KODOLÁNYI GYULÁVAL

Kodolányi Gyula: Szabados György gyógyító ember volt, nemcsak nagy művész. És a kettő megfér és összetartozott benne, diplomás orvos volt. Noha gyerekkora óta zongorázott, nem végzett zeneakadémiát. Szellemileg vagy zeneszerzésileg nemigen találhatta volna a helyét az intézményes felsőoktatásban akkor, az 50-es évek végén. Remek orvos volt, az az intuitív, empatikus tehetség volt meg benne, ami a legjobb belgyógyászokat jellemzi, és a holisztikus szemlélet. Önála mindig összetartozott az, ami a lélekben történik, és ami a testben. Azt, hogy gyógyító ember volt, azt tágabban úgy értem, hogy nemigen ismerek mást, akinek a társaságában olyan jó volt lenni, mint az övében. Része a képek, hogy ezt százak meg százak mondhatják el. Beszélünk egy nagy magyar művészről, aki Magyarországon alig volt ismert, de Magyarországon is százak meg százak érezték úgy, hogy a barátai, mert övele együtt lenni azt jelentette, hogy megfürdünk egy rendkívül nagylelkű, empatikus embernek az aurájában, aki nem volt soha olyan fáradt vagy feszült, hogy ne tudjon odafigyelni a másikra, és ne mondjon neki valami személyesen hasznosat. Ő a zenéről is azt gondolta, magáról a szellemi életéről is, hogy nagyon tágasnak és gyógyítónak kell lennie – nagylelkűnek, befogadónak, nyitottnak. Legyen benne a teremtés bősége, és legyen magyar.

Antall István: *A magyar dzsessz-életben voltak zseniális virtuózok, de talán ő volt a legelső, aki azt mondta, hogy nem feltétlen csak az amerikai dzsesszhagyományokat kell életre keltenünk, hanem annak tanulságait*

levonva a magyar folklór, a magyar népzene hagyományait is próbáljuk fölleveníteni.

K. Gy.: Ő nem tartotta magát dzsessz-zenésznek, noha azt gondolom, hogy képzettsége is meg a művei egy része is feljogosítana bennünket arra, hogy ezt mondjuk róla. Nem szólva arról, hogy az improvizatív dzsessz amerikai nagyságai jöttek el vele játszani nemegyszer Magyarországra, Európába. A MAKUZ-ban, az őáltala létrehozott Magyar Királyi Udvari Zenekarban csak olyan zenészek játszhattak, akik dzsessz- vagy népzenei képzésen is átmentek. Mert úgy tartotta Szabados, hogy az igazi zene az archaikus gyökerű, és mindenütt, ahol archaikus, a mi értelmezésünk szerint népzeneét játszanak, a zenének alapvető tulajdonsága az improvizáció. Olyan zenészekkel akart játszani, akik tudnak improvizálni. Ő ezt a zenét szabadzenének hívta, s ehhez a fogalomhoz, ha jól tudom, az említett amerikaiak ugyanebben az időben jutottak el a dzsessztől kiindulva. Az biztos, hogy a dzsessz nagyon közel állt hozzá, írt esszéket a dzsessz és a népzene rokonságáról, és magát a dzsessz-improvizációs műfajt is igen sokra tartotta, de mégsem volt dzsessz-zenész. Azt gondolom, hogy ő a klasszikus zene, a népzene és a dzsessz, az archaikus zenének a világát tökéletesen integrálta.

A. I.: *Egy szikár, magas férfi volt, nehezen merte az ember megszólítani. De hogyha kapcsolatba került vele, azonnal felnyílt ez a burok. Láthatóan artistikus személyiség volt. Nem tudok rá mást mondani, messziről látszott róla, hogy ő művész.*

K. Gy.: Tartásos ember volt, és nagyon szép alkatú. Hozzá tartozik ehhez, hogy vízilabdázott sokáig, és élete végéig imádott úszni. Talán ez látszott az ő vállán, hátán, egész tartásán. Ugyanakkor valóban kifinomult, de nem élveteg vagy gyenge személyiségre valló fej ült ezen a szép felsőtesten. Biztos az, hogy ő tudott nagyon szigorú lenni. Inkább azt mondanám, hogy komoly volt. De nem volt savanyú ember, és ahogy már említettem, bárki, aki egy mondatot váltott vele, azonnal megkapta tőle a mosolyt, a humort és a figyelmet.

A. I.: *Az irodalom mit tudott kezdeni ezzel a személyiséggel, kérdezem én, mikor pontosan tudom, hogy Kodolányi Gyula, Kobzos Kiss Tamás és Szabados György között egy közös műig jutott el az az együttgondolkodás, amely nyilván már korábbi szimpátián alapult.*

K. Gy.: *A kormányzó halálára gondolsz, erre a táncszínházi műre vagy táncoperára, amelyet 1989-ben írtunk. A negyedik alkotó, és bizonyos szempontból a legfontosabb is, a magyarkanizsai Nagy József, vagyis Josef Nadj volt, aki a JEL táncszínház vezetője, megalkotója Franciaországban, és az egyik leghíresebb európai táncművész. Ezt a művet közösen és párhuzamosan alkottuk a nyári hónapokban. Akkor tudtuk, éreztük és éltük a rendszerváltozást, tudtuk, hogy jön az áttörés. A történetet Gyuri és Nagy Jóska – más néven Szkipe – találták ki, egy elbukó kínai császárról, természetesen, valójában Kádár Jánosról, az ő bukásáról és a kádári szellemiségről szólt. Ezért a magyar*

verzió címe *A kormányzó halála* lett, míg a francia cím császárról szól – *La Mort de l'Empereur*. Szkipe hozott videofelvételeket a táncpróbákról, több jelenetet, és ezektől, a történettől és a mozgások karakterétől felpörgött az én inspirációm is, és két hónap alatt megírtam a verseket, amelyek feszes szabad versek lettek, tömörök, archaikusan ismétlők, olykor groteszkek. Majd pedig ezeket az alkotófolyamatba szintén beavatott Kobzos Kiss Tamás kántálta az előadáson az ő nagyon sajátos, keleti stílusában. Tehát tulajdonképpen szimbolikus és a távol-keleti színház ihletében stilizált mű ez, de ugyanakkor a mozgás, a látvány részleteiben érdesen mai, kemény, olykor durva. Mégis, a szépség magját, a fényt és az ellágyulást is magában viselő mű született. Ennek a talán egyetlen, 1989 szellemét megjelenítő színpadi műnek nagy sikere lett Nyugat-Európában, és több mint két évig játszott a társulat, Rotterdamtól Avignonig, Párizstól Salzbургig. A darabot egyébként azon a napon mutattuk be az atlanti Brestben, kilencszáz néző előtt, amikor ledől a berlini fal, 1989 novemberében. A véletlen a legjobb rendező... A történetben az a szomorú, hogy ezt hazai közönség soha nem láthatta. Amikor Budapest városra meghívta a társulatot 91-ben, akkor közölték Nagy Józseffel, hogy *A kormányzó halálának* előadását nem kéri. Akkor én már Antall József mellett dolgoztam, és eléggé nyilvánvaló, hogy elhallgató személyiség lettem emiatt bizonyos körökben. Ez lehetett az egyik ok bizonyosan.

A. I.: *Az ember nem akarja elhinni, hogy perifériára lehet szorítani olyan értékeket – nem akarok nagy szavakat használni –, olyan nemzeti értékeket, amelyek a modernitás körében is hihetetlenül fontosak, amelyeknek nemzetközi sikere van. Ha én most Magyarországon a Nagy-körúton megkérdezném, hogy ki az a Nagy József, senki nem tudná, ugyanúgy, ahogy egészen biztos vagyok, hogy szűk egyetemi rétegeken kívül senki nem ismerné Szabados György nevét sem.*

K. Gy.: Volt egy kimondatlan, de világosan tapasztalható direktívája a kádári kulturális élet irányításának, aminek az volt a lényege, hogy az utolsó nemzedéknek, amelyik 56-ot, hegy úgy mondjam, már eszmélő fejével és szívvel élte át, a legerede-

tibb és legtehetségesebb tagjait nem szabad szóhoz engedni. Meg kellett akadályozni, hogy ismertségben fel-nőhessünk az idősebbek legjobbjaihoz. Mert a miénk egy meg nem alkuvó nemzedék lett. Azokra gondolok, akik tizennégy–tizennyolc évesek voltak 1956-ban. A mi nemzedékünk beérésével kezdődik az, hogy a kultúrpolitikusok elkezdnek fiatal költőnek nevezni harmincéves embereket, még negyvenéves embereket is. Műveinket csak kiállítás- és antológiarezervátumokba engedik esetleg be, és semmifajta intézmény nem juthat a kezünkbe a kulturális életben. Az igazán eredeti alkotókat vagy a túrt, vagy a tiltott kategóriába sorolják be. Ezt Gyuri megkapta nagyon korán, fölfigyeltek rá már az *Esküvő* meg a *Baltás zsoltár* idején. Utóbbi 73-as mű volt, amelynek egy gyönyörű katonaeének, egy magyar népdal a fő motívuma, amit ő énekel benne, kántál sajátosan, és abban a kiforrott kompozícióban és hangszerezésben, ami őt már akkor jellemzi. És aztán, amikor bemutatja a *Szarvassá vált fiúkat* Szegeden, a Szabadtéri Játékokon 83-ban Markó Iván társulata, nyilvánvaló 1956-os utalásaival, akkor Szabados Györggyel Berecz János, az MSZMP egyik ideológiai főembere, már ott az előadás után közli, hogy ez nem megy. Magyarán szólva ez a mű be lett tiltva évekre, és Szabados György nem jutott szóhoz. Eközben pedig óriási közönsége lett Gyurinak Nyugat-Németországban, Hollandiától Spanyolországig és Belgiumtól Jugoszláviáig.

A. I.: *Ezután következett a rendszerváltás, de a rendszerváltás ebből a szempontból teljesen érintetlenül hagyta ennek a generációnak a fogadtatását.*

K. Gy.: A magyar kultúrában a rendszerváltozás nemigen történt meg. A látszólagos ellenzékiességben befutott művészek egy köre szövetséget kötött a 90-es évek elején, az antallai demokráciatörekvésekkel szemben, egy olyan pénzügyi és politikai érdekkörrel, amelynek az volt az érdeke, hogy elhitesse, hogy Magyarországon nem volt szükség 1989-re, mert a reformkommunisták úgyis elvitték volna az országot oda, ahova el kellett jutnia. Hogy 56 értékelése kérdéses. És hogy az ügynöktörténetek igazsága sem egyértelmű. Mindannak az elmosása, elmaszátolása történt tehát, amiről 1989–1990 szólt.

A mellébeszélés habitusa aztán átterjedt a kultúrára is. Aki a minőségigényével, szókimondásával és – mondhatnám – igazi nemzetköziségével ebből az egész dologból kilógott, azt továbbra sem engedték térhez jutni. Tehát horizontjában, ízlésében szinte ugyanolyan zárt, euro-provinciális véleményformáló hálózaté a prím ma is a kultúrában, mint 1990-ig.

A. I.: *De Szabados György esetében mégiscsak kiteljesedett életműről beszélhetünk, amelynek virágzó közege van itthon is.*

K. Gy.: Valóban. Az elmaradt dolgok – például a Bartók–Kodály forogatókönyvünk megfilmesítése – fájnak, és fájnak neki is. Az általam említett „periférián” azonban Gyuri műve és személyisége elismert – szinte bálványozott – és hatékony volt. Az ő személye és munkássága összefogó kapocs az elmúlt évtizedek legeredetibb alternatív műfajai között, a tánc-házi muzsikálástól az improvizatív zenén át a mozgás-színházig – vagyis abban a tágas mezőben, ahol korunk futószalagon gyártott silányságait leginkább haladta meg az alkotó szellem. Elég felidézni az utolsó évtized három nagy Szabados-munkáját. A Szent Istvánra emlékező, Sík Sándor versére írt *Jelenést*, a Babits Mihály verseire, énekszólóra és szimfonikus zenekarra írt *Három éneket*, és a Mákó Miklóssal bemutatott zongora-trombita duót, *A szépség szívét*. Ez utóbbi mű a címét egy ókori kínai értekezéstől kapta. Szabados György horizontja tehát hamvasi – de beletartozott az egykori Kassák Klub és a Fonó Budai Zeneház is. Ilyen égbolt alatt szól a Szabados-zene, az éterikus koboz-dallamtól a síró, sodró, tomboló örömenekig.

(A Magyar Rádió Kultúrkörében 2011. június 27-én elhangzott beszélgetés szerkesztett, bővített változata. Első megjelenése a Magyar Szemle Új folyam XX. 7-8. számában.)

ANTALL ISTVÁN rádiós, újságíró, író. A Magyar Rádió Kulturális Szerkesztőségének irodalmi szerkesztője. A Gondolat-jel, a Rádió kulturális hetilapjának szerkesztő-műsorvezetője.

ALKOTÓMŰVÉSZET¹ ÉS KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

– (M)ÉRTÉK PRO ÉS KONTRA

„Az alkotás szerintem minden embernek fontos, mert sikerélményt, magabiztosságot nyújt, ami ebben a rohanó világban picit fénypontot jelent” – Ancsa, könyvelő Mezőberényből, a Gyomaendrődi tábor résztvevője.

Ismét mögöttünk egy nyár, újabb alkotótáborok sora, ahol változatos teendők várták az alkotókat. Egy-egy hétnyi kihívás azoknak, kik a festészetben, mint e sajátos-magányos önművelési formában keresik a varázslatot, melynek rég' nyoma ve-

szett egyszerre rutinos és rutintalan hétköznapijainkból.

Egy alkotóművész közösségi létformáját, a közösségi művelődésben elfoglalt helyét meghatározandó jó apropó egy nyári kurzus. Intenzív tanulás és sok tanulság, aktív pihenés és önfelelt szórakozás. A festő szemével egy tábor jó alkalom, hogy az alkotófolyamat során hozzájuk hasonlókkal együtt éljék meg a sikereket, és együtt szembesüljenek önnön hiátusaikkal, látva-belátva, hogy ez nem szégyen, és erényné kovácsolható. Mert a társas közeg

megerősít abban, hogy hibákból is épülhetünk, ami a művészettel tanítás – művészet-tanulás során különösen érvényes. Az önkifejezési formák csoportos gyakorlásai pedig komoly önismereti tréninggé formálódhatnak, egyszerre edződik a személyes- és kollektív én-tudat, de az itt születő mű mégis csak az egyén sajátja marad.

A kihívás szakember szemmel a megújulás lehetőségeiben, az értékközvetítés friss gondolatosságában és a tartalom kvalitásában rejlik. Jómagam, figyelemmel kísérve a programok mögött húzóerőket, „áramlatokat”, valahogy mindig a művészet személyiségre irányuló közvetett hatásait vizsgálom, tekintettel az életkorra, nemre, iskolázottságra, műveltségre, személyiségre, az egyéni motivációkra és így tovább. A saját életében mire jut az alkotó ember azzal a tudással, élmennyel, tapasztalással, amire most szert tehet? Egy része megfoghatóvá válik az alkotás minőségében, de a másik rész a személyiséget formálja tovább.

Miután a „köz” művelésének egyik kiváló eszköze a művészet, az e szellemiségben szerveződő táborok felszíne alá szeretnék rejtőzni. Csendesen, halkán, hogy meg ne zavarjam a munkát... Amikor az ember teszi a dolgát, nincs ideje

1 Értsük a képzőművészetet az alkotóművészet szinonimájaként.

elgondolkozni olyasmikről, melyek kevésbé tűnnek éppen fontos és aktuális kérdésnek. Most volt egy kis időm vizsgálgatni, elmerengeni és meglátni az arcokon átfutó kétely vagy megerősítés árnyát, a „társ” és a tanár felé irányuló kérdő tekinteteket. Ahány alkotás, annyi alkotó, ahány önálló munka, annyiféle attitűd, benyomás és émoció. Hogyan lesz ebből összhang, építő közösségi művelődés? Milyen értékeket tudunk meghatározni és hangsúlyozni, mivel érvelhetünk, ha az amatőr művészet mellett szeretnénk szólni?

„A FOLYAMAT”

Meglátni a „nádcsomót”, a viztükron megcsillanó fényeket, a fákat, az utat, az elválasztó vagy kapaszkodni segítő korlátot, egy emberi figurában az érzést és az embert magát... *Meglátni, észlelni, befogaadni, átélni, azonosulni, feldolgozni, élménnyé kovácsolni és mások számára érdekes, értékes mondanivalóval továbbadni.* Gondolatokat közvetíteni, kitárulkozni és megmutatkozni őszintén, tisztán, nyíltan és emelt fővel. Itt nincs helye a felszínességnek, a kliséknek vagy habkönnyű témáknak, és tudjuk, ez nem kényelmes és nem is problémamentes. De most, a csoport többi tagjával megvitatható, hogy a család és a szomszédok valószínűleg nem fogják kedvelni az e szellemben

született művet, és nem is veszi meg senki, de ez van, meg kell csinálni, mert ez a feladat és kihívás, melynek öröme a közös élmény, az együtt megélt tanulság és kollektív felismerés, de a mű a miénk.

Igen. Nagy feladat a saját korlátainkat átlépve a mélybe ugrani, hol újra „egyedül” maradunk, egyedül hinni a hitelesség és a mondanivaló értékrendszereiben, remélve, hogy idővel ismét értő társakra lelünk. Nem könnyű, és nem egyik pillanatról a másikra változó attitűd. Olyan folyamat, amely, ha kezdetét veszi, hatalmas önfegyelmekkel és folyamatos tanulóssal vihető végig – mert *célja* van. Ez határozza meg a művészet (m)értékét.

„EGYÉN ÉS KÖZ”

„Az amatőr alkotó tevékenység a szabadidő hasznos eltöltésére, értekeremtő elfoglaltságra irányul; s mert ennek termékeny közege a közösségi művelődési forma, művészeinket az alkotókörök, szakkörök rendszeres látogatóiként tartjuk számon, és nem feltétlenül aktív kiállítóként.”²

Az, hogy önmagunk számára közösségre találjunk, véleményem szerint keveseket motivál festészet vagy bárminemű alkotófolyamat gyakorlására. Belátom, van rá precedens, de nem ez a bevett gyakorlat. Így a készítés talán máshonnan eredhet.

A tanulási motivációk (presztízs, egzisztenciális és „önmegvalósító”- intellektuális) sorát vizsgálva a művészeti területen mindháromra találunk példákat. Az első kettő önmagában a közösségi művelődés szempontjából, e helyen, nem releváns kérdés, de remélhetően máshol sem, csak szerencsés egybevágóság lehet. Sokkal fontosabb, hogy az önmegvalósítás szándéka miként épít közösségeket, és miként viheti előre a közös ügyünket, melynek központja az ember (m)értéke? Miért fontos és jelentős, hogy a közösségi művelődésben helye legyen az amatőr alkotóművészetnek, ami alapjában véve nem kifejezetten közösségi létforma,³ és mit tehetnénk az ellen, hogy sajnálatos módon éppen az egyéni alkotókhoz jutunk el nagyon nehezen, s tapasztalatból tudjuk, hogy a vizuális értékrendszerünk sérülékenysége ezen a ponton mutatkozik meg igazán?

Akik közösséghez tartoznak, annak számos előnyét élvezhetik. Nem feltétlenül azért, mert az ember alapjában véve közösségi lény, és bármely tettünk csak egy másikhoz viszonyítva *tett*, mérhető produktum. Inkább azért, mert a mai világunkban az egyik legfontosabb dolognak a számunkra értékes információ és az interakciók lehetőségét tartjuk. A nem hivatásos alkotó két fontos dologra vágyhat, ami könnyebb közösségben, mint egyedül. Az egyik a nyilvánosság (pl. kiállítások, fórumok), a másik, a számára nehezen elérhető és megszerezhető szakmai tudás. A probléma megfogható abban, hogy a műhelyekből kikerülő munkák a tartalmi igény hiánya mellett sok esetben a szakmai járatlanságból eredő értéktévesztések hordozóivá is válnak. Így a „fizikai formát öltött” képet csak idővel követi a tanulási folyamat kérdésköre, legtöbbször akkor, ha a mű egy avatott elé kerül, aki helyén kezelve a tényeket felhívja a figyelmet a művészet lehetséges útvesztőire. És

2 Az idézetet a szerző saját, korábbi írásából emelte át.

3 Bár hazánkra vonatkozóan pontos számadatokat nem ismerünk, de az Amator Artium pályázatok önkéntes alapon kitöltött ezernyi adatlapjából kiderül, hogy az alkotók többsége nem kapcsolódik alkotóközösséghez, míg, akik igen, gyakran 2-3 közösség tagjaként is feltüntetik magukat. Nyilvánvalóan fontos lenne tovább vizsgálni e kérdést, akár életkori megoszlás, akár az egyéni jellemzők (iskolázottság, orientáció, személyes motiváció, családi állapot, státusz stb.) hogy pontos képet alkothassunk a jelenről.

következik az újabb felvetés, hogy van-e mérce, mellyel hitelesíthető a tartalom, és van-e szakmai tudás, amely eszköz lehetne kezünkben? Természetesen van. Csak a forrás érhető el nehezen. Szükségesnek gondolom, hogy megfelelő kompetenciákkal bíró szakemberek váljanak elérhetővé országszerte.

Az eddigiekkel szemben, (megnyugtatásul) mindennek az ellenkezője is igaz, amikor egy-egy zsűrizés, tábor, konzultáció vagy szakmai nap alkalmával rejtett ékkövek kerülnek látóterünkbe, és büszkén példázhatunk, felmutathatunk valami fontos, kizárólag emberi értéket. Ez lehet szimpla tehetség, kemény akarat vagy segítő kezek által formált gyöngyszem. Lényegét tekintve mindegy, mert idővel mércévé lesz.

A sok jó példa nyomán is fontos az alkotók összefogása, együttes képzése, lehetőséget adva a megmérettetésre, megmutatkozásra, a szakmai ismeretek bővítésére és megerősítésre, éreztetve mindannyiunkkal, hogy nincsenek egyedül. Mert tudjuk, hogy egy „hegy” mindenki számára próbátélt jelent, de van, aki lomhán megkerüli vagy helyből átugorja, és van, aki edz, hogy megmássza, mert meg akarja mászni – és higgyük el, ez utóbbit szerencsésebb megerősítő, támaszt adó közegben tenni.

„TETT ÉS KOR”

Elgondolkoztató, hogy mindehhez mikor találunk kellő bölcseséget és alázatot. Amikor az élet nyűgje megtanított szinte minderre, ami szükséges lehet a harmonikus folytatáshoz. És milyen csoda, melyre csak a természet hivatott, hogy engedi kibontakozni a „hatást”, éppen akkor, amikor idő is kerül rá. A lecsillapodott, tisztán látó és gondolkodó ember életének azon szakaszában, ahol ő maga maradhat önnön életének számadója. Profán megközelítés, hogy önmagunk örö-

mét szolgáló kedvteléseink nyilvánvalóan aktív életéveink végén nyerne nagyobb teret mindennapjainkban, amikor időstruktúráinkban az egzisztenciális tevékenység helyére a családi teendők és a személyes „érdek nélküli” elfoglaltságok lépnek. Mindemellett a közösségi alkotói munkaformák kiváló lehetőséget adnak arra, hogy egyéni érdeklődési körünknek megfelelően képezhesük magunkat, csiszoljuk személyiségünket, és mindehhez társakra leljünk.

Az elmúlt évek egyik tapasztalata, hogy az aktív középkorosztály által évtizedeken át uralt amatőr alkotóművészet terepét⁴ mai, korszerű kifejezéssel élve az áthajlás korába lépők és időződő nemzedék⁵, azaz az 50-60 év és a 60-75 közöttiek – de nem ritka a 75 év felettiiek részvétele – uralják. Ha ezen életszakaszok speciális jellemzőit vizsgáljuk, kézenfekvő változások rajzolódnak ki a családban, munkában – a társadalomban – betöltött szerepeink, az életkorunkkal együtt járó fizikai változások és mentális erőnlétünk tekintetében.

De a témában meghatározó kérdés az egészségi állapot is, mind szellemi mind testi vonatkozásban, megkülönböztetve a művészetterápia és a művészet-preventív alkalmazási területeit. A mentális és önértékelési zavarok, pszichiai

betegségek esetében használatos művészetterápia közvetett eredményei sok kapcsolódási pontot mutathatnak a művészet-prevenációs folyamatokkal. Olykor e két megközelítés össze is mosódik.

Tény, hogy az önművelés során végzett szellemi és a csoportban végzett (inter)aktív tevékenység hatással van közösségi kapcsolatainkra, ezzel együtt egészségünkre, a hétköznapiak során elének kerülő problémákkal szembeni személyes attitűdjeinkre – összességében az életminőségünkre. Távlatokról nézve az alkotás, az alkotó-folyamat így alkalmassá válik arra, hogy korunk legnagyobb társadalmi kihívására is válaszokat keressünk általa. S ezzel visszatérhetek az első, magamnak felvetett kérdésekhez. A művészet eszköz lehet, ami a közösségi művelődés által segíti az embert érvényesülni, alkalmazkodni, emelt fővel járni. Értékközponitú tevékenység, amely meghatározó része kulturális, művelődési szokásainknak, *emberi* létünk megőrzésének. Tény, hogy nem tud közvetlenül reflektálni gazdasági problémákra, de hozzásegítheti az egyént szellemi autonómiájának élethosszig tartó megőrzéséhez. És ez fontos, aktuális kérdés. A folyamatos aktivitás, az önérvényesülés lehetősége elérhető hétköznappal ajándékoz meg minket. S mire lehetne ma nagyobb szükségünk ennél?

DÓRI ÉVA vizuális felnőttoktató, a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus munkatársa. 2003-ban szerzett vizuális nevelőtanári diplomát a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karán. Szakmai tevékenysége a nem-hivatásos képző- és iparművészek elméleti- és gyakorlati fejlesztésére irányul. Vizuális képzési programjainak középpontjában a felnőttoktatás sajátos módszereinek gyakorlati alkalmazása, az egyén kreatív kompetenciafejlesztése és az alkotói kifejezőmódok erősítése áll. 2012-ben az MMIKL gondozásában publikálta a Szalay Józseffel közösen jegyzett *Ábrázolás-kifejezés* című szakmódszertani kiadványát.

4 A '70-es és 80-as virágzó alkotóköri élet főszereplői a 30-50 éves korosztály képviselői voltak. Az amatőr művészeti mozgalmi élet '90-es években kezdődött lassú „hanyatlása” részben a szabadidős alkotómunkát támogató nagyvállalatok megszűnésével, átalakulásával, részben a kulturális intézmények forrásainak csökkenésével, valamint a politikai és gazdasági fordulatok társadalmi kihatásaival magyarázható.

Az egykori aktív „magok” köré egyesületek, alapítványok szerveződtek, de példáulértékű azon művelődési intézmények erőfeszítése, amelyek alkotókörök fennmaradásáért máig küzdenek.

5 WHO

A KISKUNFÉLEGYHÁZI HOLLÓ LÁSZLÓ KÉPZŐMŰVÉSZ
KÖR ÖTVEN ÉVES TÖRTÉNETE ÉS JÖVŐJE

A „KÖR BEZÁRUL”

Amikor címet kerestem a kiskunfélegyházi Holló László Képzőművész Kör működését bemutató cikknek, nem tudtam kizárni a már hónapok óta bennem motoszkáló mondatot, ezért engedve a kísértésnek begépeltem: A kör bezárul. A negatív véget sejtető szavakat azonban rögvest idézőjelbe is tettem, mert dehogy is zár be, dehogy is van vége... Sőt!

A kör „kezdőpontja” valahová az ötvenes évekbe helyezhető. A háborúból ocsúdó alföldi kisváros gimnáziumának még polgári légkörben munkálkodó rajztanára Móczár Károly az 1950-es évek elején létrehozott egy képzőművészeti önképző kört először a gimnazistáknak, akikhez hamarosan csatlakoztak ipari tanulók és fiatal szakmunkások is. Stúdiókat folytattak, csendéletek, portrék alakrajzok tanulmányozásával csiszolták rajzi tudásukat. A kör tagja lett Bodor Miklós is, aki hamarosan felvételt nyert a szegedi tanárképző főiskola rajz szakára, s aki 1960-ban a munkás fiatalokat magával vonva elhagyta Móczár körét, és létre hozott egy új kört, amely azonnal felvette a félegyházi születésű, Párizst is megjárt debreceni festőművész Holló László nevét. Az alapító tagok, akik közül ötven (Bajzákne Szabó Magdolna,

Mindszentiné Kun Mandula, Csenki Tibor, Kürti Lászlóné, Rádi András) ma is tagjai a körnek, egyöntetűen emlékeznek arra, hogy volt valami ellentét a régi és új vezető közt. A munkás fiatalok „kivonulása” kisebb „osztályharcra” enged következtetni, mint az is, hogy új helyük a Szakmaközi Művelődési Házban lett. Akkoriban hozták létre a szakmaközi művelődési házak országos rendszerét, mely mögött az a pártpolitikai szándék húzódott, hogy intézményes keretet adjanak a munkásosztály művelődésének. Az akkor elindult vonal az ötven év idősíkján körivet rajzolt ki, s napjainkra bezárult. A főként munkásokból álló csoporthoz csatlakozott gimnazisták kiegészültek rajztanárokkal, majd a legkülönbözőbb foglalkozást űző tagokkal. Ma a több mint harminc tagot számláló csoportban van ács, bádogos, asztalos, nyugdíjas fémmunkás, kereskedő, gazdálkodó, egyetemet végzett keramikus, festő, művésztanár, rajztanár, gépészmérnök, orvos, dekoratőr, alkalmazott grafikus, restaurátor, operatőr, ötvös, képeretező és diák is. Életkor szerint is nagy az „átmérő”. A hetven év feletti és húsz év alatti, sokféle végzettségű tagság együttműködése jelenti számomra a körvonal záródását. Mintha visszatért vol-

na az eredeti szándék: a társadalmi hovatartozástól, politikától, ideológiától független, szabad, önfelelt, de színvonalas alkotás. Erre a mesebe illő csapatmunkára nap mint nap úgy rácsodálkozom, mintha valóban mese lenne, pedig nem az. Több évtizedes tapasztalat edzette türelem, alkalmazkodóképesség találkozik ma a fiatalos lendülettel. Az alapító és régebbi tagok tudják, hogy a „kör vonala” nem egyenes, hanem mint a szabad kézzel szépen rajzolt vonal néhol erősebb, néhol gyengébb. A Holló kör történetében is voltak erősebb, és gyengébb időszakok, egyes tagok évekig szüneteltették tagságukat (gyermeknevelés, munka), a körvezetők is változtak, költözni is kellett néhányszor. 1960-tól '68-ig Bodor Miklós irányította a munkát, aki közben 1963-ban rajztanári diplomát szerzett Szegeden. Később grafikai munkásságával szerzett elismerést.¹ 1968-ban a körvezetést átadta Csenki Tibornak, akit két év múlva Terescsényi Endre váltott fel, s aki 1970-től 30 éven keresztül vezetette, szervezte a csoport munkáját, ápolta a névadó emlékét, tanította festői örökségét, a megaluvást nem ismerő hiteles művészetet. „Bandi bácsi” személye jelentette a következetes szakmai fejlődést, a sok kiállítást², alkotótábort, díja-

1 Művészi hagyatékát a Szombathelyi Képtár és Kiskunhalas város gondozza. A napokban nyílt a teljes életművet bemutató tárlatsorozat Kiskunhalason, öt helyszínen.

2 A rendszeres éves helyi bemutatkozáson kívül 1968-ban Kecskeméten és Szentendrén, 1970-ben Gyulán, 1992-ben a németországi testvérvárosban Braunfelsben mutatkozott be a Holló László Képzőművész Kör.

Jubileumi kiállításokra is sor került. 1971-ben a 10 éves a Kiskun Múzeumban, 1983-ban a 20 éves évfordulós tárlat a Szakmaközi Művelődési Házban nyílt meg.

kat (1987-ben a Szocialista Kultúraért díjat, 1988-ban az Országos Közművelődési Központ Módszertani Intézete által alapított Nívódíjat). Szigorú elvei, módszerei ma is legendásak, szellemisége éppúgy jelen van, mint Holló Lászlóé. 2003-ban Molnár István vette át az akkor már nagyon beteg Terescsényi Endre helyét. Jelenleg is ő a kör vezetője. Fiatalos lendülete, modern szemléletmódja megújította a szakmai munkát, és több új, fiatal tagot vonzott a körbe, akik aktivitásukkal sok segítséget nyújtanak nem csak Molnár Istvánnak, hanem az egész tagságnak. A szervező feladatokat ma már megosztva Rátkai Zsuzsa, Tóth Tamás, Lantos Szabolcs, Karsai Ildikó, Papp Gáspár, Szabó Ildikó végzik. 2007-ben létrehoztuk a Kiskunfélegyházi Képző- és Iparművészeti Egyesületet, melynek a Holló kör is tagja lett, ezzel bővítettük a pályázati lehetőségeinket, valamint kapcsolatot teremtettünk a körön kívül alkotókkal is, akik közül azóta többen beléptek a csoportba.

Az elmúlt tizenöt év viszontagságos mozgalmasságát a többszöri költözés okozta. Előbb a Szakmaközi Házat kellett elhagyni. Egyszerűen kinőtte a helyet a csoport. Nagyszerű megoldásnak tűnt Holló László szülőházában egy első emeleti, több helyiségből álló műterem, mely akkor a Móra Ferenc Művelődési Központhoz tartozott, de két évvel ezelőtt gazdasági okok miatt onnan is költözni kellett. Ideiglenes „szálláshelyünk” a város legrégebbi épületeinek egyikében, az egykori bazársoron lévő görög-ház felújításra szoruló elhagyott üzlethelyiségében van, ahol nyitott műteremként működünk. Heti két alkalommal tartunk foglalkozásokat, néha heves, máskor vidám megbeszélésekkel közösen irányítjuk, tervezzük programjainkat. Akadnak nehézségeink is bőven. A jelenlegi tagok többsége amatőr alkotó, sokan csak a körben fejlesztik rajzi tudásukat, a festészetet autodidakta módon tanulják. Az egymásra vagy magunkra utaltságot alig enyhítik időszakos szakmai

konzultációk, zsűrizések³. Mégis, az elmúlt év nagy sikerének tartjuk, hogy egy jótékonysági árverés lebonyolításával megteremtettük annak a kiadványnak a költségeit, mellyel méltóképpen emlékezhettünk a 125 éve született Holló Lászlóra, és az akkor fél évszázados jubileumunkra.

A kiadványban bemutatjuk Holló László életművét, kiskunfélegyházi kötődését, emlékének ápolását és a Holló kör jelenlegi tagjait. A bemutatkozó szövegek mellett fotók is láthatók az alkotókról és egy-egy művükről.

Évente két kiállítást szervezünk. Az idén márciusban Kiskunfélegyházán és júliusban Kapolcson mutatkoztunk be a *Nagy utazás* című csoportos tárlatunkkal. A helyi televízió, a Trió Tv stábjában a *Kultúrkapocs* című sorozatában heti rendszerességgel mutatja be a kör tagjait, alkotásait, alkotó módszereit. Minden lehetőséget megragadunk, hogy élő kapcsolatunk legyen Félegyháza lakosságával. Városi rendezvényeken kivonulunk, szakmai bemutatót tartunk, a korongozás, linómetszés, festés alapjait bárki kipróbálhatja. Rendhagyó kiállításokkal igyekszünk egyre közelebb kerülni a közönséghez. Lantos Szabolcs tizenegy éve találta ki a *Miénk itt a tér* szabadtéri

kiállítást, mely minden év májusában egy hétig fogadta éjjel-nappal a látogatókat Kiskunfélegyháza főterén, a Petőfi kút körül. Az évente megújuló, fiatal tehetséges alkotókat bemutató tárlathoz rendszerint csatlakozott a Holló-kör valamilyen tematikus installációval, kiállítással, vagy programmal. Ilyen volt két éve a „*Kirakatkiállítás*”. A tér körüli üzletek, hivatalok kirakataiban helyeztük el az „ötödik elem” témára készült alkotásainkat. Ugyanezen program részeként egy hétvégi esemény volt a 100 m-es vászon festése. A betonra illetve a fák közé kifeszített nagyméretű vásznakra festhettek a járókelők (gyerekek és felnőttek). A festéket az egyesület, a szakmai segítséget a Holló kör biztosította. 2010 szeptemberében a lakótelepi fesztiválon indult útjára a félegyházi *ART TURKA*, amikor a hagyományos elegáns tárlat mellett berendeztünk egy „turkálót”, az alkotók vállfákra akasztott vázlatáiból, keretezetlen rajzaiból, tanulmányáiból lehetett csemegézni, így potom pénzért bárki hozzájuthatott egy kedves rajzhoz, ráadásul vásárlásával támogatta az egyesület és a kör munkáját. Azóta is minden karácsonykor megnyitjuk az *ART TURKÁT*, kávéval, teával, beszélgetéssel, és természetesen képekkel, rajzokkal várjuk a látogatókat.

Kirakat. Fotó Dulity Kálmán

3 1980-as, 90-es években rendszerint Dulity Tibor festőművész zsűrizte, válogatta a kiállításokra szánt műveket. 2008-ban Bálványos Huba, 2012 júniusában, a kapolcsi kiállítás előtt a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus képviselőjében Pilaszanovich Irén művészettörténész, Dóri Éva szakreferens, Szalay József a Magyar Rajztanárok Országos Egyesületének elnöke értékelték és válogatták a tagok munkáit.

100 m-es festés. Fotó Nagy István

Közösségi munkánk elismeréseként 2012-ben megkaptuk a Csokonai Vitéz Mihály közösségi díjat és

a Város Kultúrájáért adományozott Holló László-díjat.

Mit lehet kezdeni egy bezárult körvonallal, egy jó kis körrel? Újra és újra át lehet rajzolni a vonalat, hogy szabályosabb legyen, lendületesebb rajzolatú, de meg is lehet tölteni a közepét további tartalommal, sőt a körvonalból kiindulva új vonalak indulhatnak bármely irányba, melyek lehetnek egyenesek, és lehetnek görbék...

A Holló kör jövője nem kérdéses. Az elmúlt ötven év hagyománya nem pusztán kötelez, hanem biztosíték is. A barátságok tovább szövődnek, idősebbek hatására ifjabbak tapasztalják meg az alkotás örömét, az összetartozás élményét. A jelen tagság felelőssége, hogy a tartalom, a színvonal, a szakmai út valóban

szakmai legyen. A nehézség is ebben rejlik. Az intézményi támogatások megszűnésével az amatőr csoportok is piaci alapon kell, hogy működjenek. A befizetett tagdíjak nehezen fedezik a költségeket, a pályázati lehetőségek szűkülnek. Mindeközben egyre keskenyebbnek tűnik a helyes út, a tiszta, egyenes szakmaiság útja, mely a fejlődést jelenti. Célunk ezen az úton járni, ezért további szakmai konzultációkat, a munkák zsűriztetését, komolyabb alkotótáborokat tervezünk.

Végezetül, ha felteszem magamnak a kérdést, hogy miért jutott eszembe a hasonlat a bezárult körrel, és miért ragaszkodtam hozzá, a válaszom egyértelmű: a kör a legtökéletesebb forma a síkban. Ha folytatjuk, egyszer gömb lesz belőle, és az még tökéletesebb.

SZABÓ ILDIKÓ Kiskunfélegyházán született (1967) és jelenleg is ott él, vizuális és környezetkultúra, valamint média szakos tanárként dolgozik a Móra Ferenc Gimnáziumban és a Kiskun Alapfokú Művészetoktatási Intézményben. Tanulmányait a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola földrajz-rajz szakán, majd a Moholy-Nagy László Művészeti Egyetem médiapedagógia szakirányán végezte. Tizenkilenc éve tanítja a vizuális kultúrát különböző iskolákban 7-18 éves gyerekeknek, valamint felnőtteknek a gimnázium levelező tagozatán. 2005-ben és 2006-ban részt vett az Országos Közoktatási Intézet megbízásából a rajz és

vizuális kultúra tantárgy érettségi feladatainak kidolgozásában, illetve tantárgyi fejlesztő feladatok készítésében. Középiskolás kora óta foglalkozik grafikával, festéssel, rendszeresen állít ki csoportos és egyéni kiállításokon. Tagja a kiskunfélegyházi Holló László Képzőművész Körnek és a Kiskunfélegyházi Képző- és Iparművészek Közhasznú Egyesületének. 2009-ben Holló László-díjat kapott. Illusztrációival megjelent könyvek: Fenyvesi Félix Lajos: 1956 (Püski Kiadó – 1989), Juhász István: Nyomok az időben (Szerzői kiadás – 2009), Szász András: Képmások (Kecskeméti Lapok Kiadó Kft. – 2011).

ŐSZI DIONÜSZIA

ALTERNATÍV ALKOTÓKÖZÖSSÉGEK TALÁLKOZÓJA PÁPÁN
2012. SZEPTEMBER 19-23.

„A Dionüszjáról mindenkinek a bor és a mámor jut az eszébe, én erre azt mondom, hogy ami ma Pápán zajlik, az egy igazi kulturális tobzódás.”¹

Komáromi Sándor és az általa vezetett *Teleszterion Színházi Műhely* tavaly Veszprémből Pápára költözött. Ott valamiért nem kellettek, itt, Pápán valamiért igen. Egy intézmény, a késői szocreál stílusban épült, Jókai Mór Művelődési és Szabadidő Központ és annak színházszerező vezetője, Baloghné Uracs Mariann fantáziát látott bennük, melléjük állt, és befogadta, támogatja őket.

Komáromi pedig folytatja, amit elkezdett. Megszállottan, de mégis okosan építkezve, hogy a *Teleszterion* évek alatt kinevelt alkotó közössége, egy nem szokványos színházi nyelvet beszélő társulat, utat találjon az itt élőkhöz.

A szeptember 19-23 között megrendezett Őszi Dionüsziajuk ennek első kísérlete volt. Igyekeztek minden műfajban mozdulni-mozdítani, a lehető legtöbb szóba jöhető helyszínen, legyen az kocsmá, utca, park, a Kékfestő Múzeum varázslatos kertje és ódon, XVIII századi üzemcsarnoka és szárítója. Szinte minden itt működő alkotó közösség megmutatkozhatott, a gyermekszínházszóktól a diákszínházszókon át a Veszprémből ugyancsak ide költözött bábosok *Pegazus Bábszínházá-*

ig. A város fúvószenekara térzenét adott, az óvodapedagógusok mesekertet rendeztek be a gyerekeknek, volt hangszersimogató, a város képző- és médiaművészei pedig akció festészeti szeánszt tartottak az Erzsébet ligetben. Túlzás lenne ezekről beszélni, de az a néhány száz ember, aki – így vagy úgy – az Őszi Dionüszia ünnep közelébe került, megérezhette a szándék nemeségét, a megszólítás gesztusának őszinteségét.

A program gerincét az Alternatív Színházi Műhelyek Találkozója alkotta, csakúgy, mint a törzsközönységét is. És valóban, számukra, és számomra is, aki két napot tölthettem Pápán, a találkozás lehetősége jelentette a legtöbbet, beleértve természetesen a látott előadásokat is. Hiszen együtt néztük egymást, beszélgettünk az utcán sétálva, vagy a ház előtti lépcsőn üldögélve. A házigazdák mindent megtettek azért, hogy feszingés és kényszeregettség nélkül tudjuk befogadni és értékelni egymás előadásait, felfedezni miben hasonló és miben tér el egymástól egy-egy csapat színházszemléje, alkotói módszere. Tény, hogy többségében olyan társulatok lettek meghívva, melyek eddig is tudtak egymásról, figyelték egymás dolgait.

A *Teleszterion* nyitotta a színházi programot a *Démonokról és más szerelmekről* című előadásával

(rendező: Komáromi Sándor). Nem új darab. A Szkénében két évvel ezelőtt már láttam ezt a rendkívül erős dinamikájú és szélsőséges indulati pályákat bejáró, expresszív előadást. A színészek akrobatikus teljesítménye most is lenyűgözött. A kortárs cirkusz légtornászait meghazudtoló ügyességgel tettek eleven drámai szereplővé minden tárgyat, szerkezetet, kelléket, ami a színpadon megjelent. A *Teleszterion* fizikai színháza és az előadás forrása (Marquez: *Szerelemről és más démonokról* című regénye) szerencsés találkozásnak bizonyult. A színészek végig rendkívül koncentráltan és nagy testi tudatossággal voltak jelen az előadásban.

Azért jól esett volna egy-két oldottabb pillanat, ami kicsit felénk is jobban nyitja az előadást. Nem beszélve arról, hogy a színészek testi otthona nem mindenkinél, és nem mindig bizonyult elég tágasnak ahhoz, hogy ne érezzem az ön-túl-erőltetést, azt, hogy teljesítőképeségük határán járnak. Szerencsére ez ritkán esett meg, főként inkább az indításnál. A brutális gesztusok és a költői fogalmazásmód érdekes együttállása jellemzi ezt az előadást. Vágyak testesülnek meg itt a szó szoros értelmében, s lesznek elfojtva-elynyomva a lelki és fizikai terror szorításában.

1 * Az idézetek Komáromi Sándor Napló-online-nak adott interjújából valók.

A Teleszterion előadása adta meg a találkozó színházi programjának alaphangját. Ehhez szervesen kapcsolódott mindaz, amit a többiekől láttam, de nem azért, mintha hasonlóak lettek volna az előadásai. Éppen hogy, nagyon is különböztek egymástól. Talán a magát sokat sejtetően *Szó és Kép Színpadnak* nevező pápai csoport, teljesen hagyományosan fogalmazott előadása, a *Lüszisztráté* nem illett bele ebbe az összképbe. Pedig ők játszottak a legérdekesebb térben, a kékfestő üzem óriási belmagasságú, falépcsőkkel, platformokkal és munka-folyosókkal rendelkező szárítójában.

A darab politikai szatíra, egy már-már a pornográfia határát súroló tolvajnyelven fogalmazva: a nők, bár nem könnyen és nem szívesen, de megtagadják maguktól férjüket (ezt a darabban a férfi nemi szervet jelölő szóval bejelentik), addig nem fekszenek le férjeikkel, amíg azok abba nem hagyják a háborúskodást. Na most, ezt mórrikálva, csupán a szöveg nyelvi és a szex jelenetek művi pajzanságára hagyatkozva nem lehet előadni, mert bártortalanná válik a dolog, pont a lényege vész el. A társulat, egyébként, színészi erőit tekintve, képes volna egy elmélyültebb és fájóbban igaz Arisztophanész előadás létrehozására is.

De vissza a kapcsolódásokhoz!

A Kovácsné Lapu Mária vezetésével működő, inárcsi *Kb35 Társulat* előadása, a *József Krisztina ügye* (rendező: Kovács Zoltán, Szivák-Tóth Viktor) Teleszterionhoz hasonlóan szintén az álom és rögvalóság határvidékén játszódik, és irodalmi anyag áll a háttérben. Kafka *Per* című regényét és Hajnóczy Péter *Jézus menyasszonya* című kisregényét választották kiindulási pontként azokhoz a közös improvizációkhoz, melyekből létrejött ez az előadás. Bár meglehetősen messze távolodnak az előadás forrásvidékétől, és József Krisztina címben jelzett „ügye” sincs kellő súllyal végig vezetve, mégis szívbe markolóan idézik meg egy élethetetlen világ családi és társadalmi terrorját, kétségbeesett kapaszkodását

valamibe, ami nincs is. Ezt az érzést segítik előhívni a színpadra halmozott, és különféle konstellációban összeálló, bizonytalan felületű vagy megtámasztású térelemek. A sokféle emelvény, gerenda, fa-paraván átrendezése néha azért kissé ellenedolgozik a választott kompozíciós technikának, és egy-egy átpakolás után, a színészek sem mindig tudnak „odaérni és beállni” egy-egy jelenetbe.

A cselekmény több szálon fut: alapvetően egy zűrös család élete, és az életmódjuk kiváltotta katasztrófák esemény-szilánkjai jelennek meg – néha túlságosan is sűrű színváltással. Ebben a panoptikum-szerű, elátkozott társadalmi rengetegben bolyong a Gyermekek, lassan, de biztosan elveszítve minden tájékozódási lehetőséget, kiút-jelzőt, ami beilleszkedését segíthetné. A Per mintha örökre felfüggesztődne, nincs támpont, követhető minta sem ahhoz, hogy mi a magunk ügyében, sem ahhoz, hogy a világ felőlünk ítélhessen. Az inárcsiaktól ez már a harmadik általam látott előadás, ami a nemzedéki ön- és társadalomvizsgálat jegyében született. Óriási pozitívuma ennek a darabnak is, hogy élesen és telítetten fogalmaz, miközben teret enged a reflexivitásnak is, ami sokat segít minket, nézőket abban, hogy közel kerüljünk az élénk idézett helyzet- és sorstörésekhez.

A *Soltis Lajos Színház* tiszta mozgásdrámával mutatkozott be Pápán. Ebben a műhelyben az utóbbi években sorra jöttek létre mozgásszínházi előadások. A sort Deák Varga Rita, nemzetközi karriert befutott *Álomevők*-je nyitotta, Balassagyarmatra a főként stúdiósokból álló csoport az *Interferencia* című előadását hozta, de az előtte bemutatott *Commedia dell'Arte* darab, a *Végzetes szerelem játéka* is jól mutatta, hogy a társulat tagjai, túl a technikai alapokon, milyen kifejező erővel képesek megszólalni a mozgás nyelvén is. Ebben minden biztonnal sokat számít Vig Ágnes táncos-koreográfus velük végzett állhatatos munkája, aki a Dionüszian bemutatott *Menedék/Asylum* – mozgásszínházi előadás külső és

belső utazóknak című előadásukat rendezte, kitalálta.

A végtelenül intenzív, felkavaró előadást látva, első gondolatom az volt, hogy ki az, aki manapság a kortárs színház világában olyan átélhető, cselekményes mozgásdrámát mer színpadra állítani, amiben hagyományos értelemben vett történet van, szerepek vannak. Nos, a Soltis Lajos Színház előadásának hitelessége, a színészi játék átéltsége, mely minden pillanatban szembesített azzal, hogy itt nem táncosokat, hanem igazi színészeket látok, hamar eloszlatott bennem minden kételyt. Az előadás miliője, sötétben izzó légköre, a játék érzelmi telítettsége Lorca darabjait idézte számomra. Az előadáshoz készült ajánlóban megfogalmazott „lélekörvény” valóban a szemünk előtt jön létre és nyel el mindenkit. Mélységbe vonzó erejétől egyik szereplő sem szabadulhat. Az, hogy közben velünk (velem) mi történt, már a befogadó lelki beállítottságától is függ. Néhányan elviselhetetlenül erősnek, feldolgozhatatlannak érezték ezt a színházi fogalmazásmódot, pontosabban szólva, nem tudtak vele mit kezdeni. De az előadás belső igazságát és érvényességét senki sem vonta kétségbe.

Szombat délután a *Trainingspot Társulat Hangállamának* (rendező: Pap Gábor) ideiglenes állampolgárai lettünk egy órára. A nézőtéri székeket szórtan helyezték el a színpadon. A színészek közöttünk ültek, s léptek akcióba, mégpedig igen pontos és jól kidolgozott hangdramaturgiát követve. A Hangállam eredetileg osztálytermi előadásnak készült. A Trainingspot is improvizációkon, dramatikus zenei gyakorlatokon keresztül jutott el ehhez az előadásformához, ami a körülöttünk és bennünk létező hangzó világ egymásra- és kivetítése. A társulat most is biztos zenei- és énektudással, a színészi jelenlét pillanatokra is lebontott összefogottságával adja elő a darabot. Különösen érdekes a produkció vágástechnikája, hiszen dallam- hang- és szövegtöréseket montíroznak egymásra úgy, hogy a szereplők szinte bármikor „elzárhatók” illetve „bekapcsolha-

tók”. Társulati bravúr, ahogy a rádió állomás-keresőjének állásával – ami a játékmester kinyújtott karja – szinkronban lépnek be, illetve ki a hangtérből. A játék végén egy közös szeánsz keretében invitáltak bennünket Hangállamukba, ahonnan – elvileg – nincs, nem lehet visszaterés. A nézői kérdések alapján úgy éreztem, hogy az előadás nem adott elég fogódzót ahhoz, hogy a nézők is megértsék azokat a viselkedési és kommunikációs szabályokat, melyeket be kéne tartaniuk ebben a különös államban. Sokat segítene, ha az előadáshoz és az azt követő foglalkozáshoz készülné valamilyen kézbe vehető bedekker Hangország nevezetességeiről, az itt élők szokásairól, az itteni élet legfontosabb szabályairól.

Sok mindenben más volt ez a fesztivál, mint amihez hozzászoktunk. Nem volt rohanás, zsűri, díjak, hivatalos szakmai értékelés. Minden programmal a várost szerették volna megszólítani – ez többé-kevésbé sikerült is. Nem neveztek magukat „összművészeti” fesztiválnak, mégis minden műfaj megjelenhetett itt. Az egészen érződött, hogy a Dionüszia Pápan valaminek a kezdete. A fesztivál nem akarta nagyobbra fújni magát, mint amennyi benne volt. Azok találkoztak itt, akik találkozni akartak egymással. Oldott és bensőséges légkörben zajlott az egész. Közben az egyes produkciókat néztük, a bennük megtestesülő alkotói folyamatokat is figyelhettük, összevethettük.

Komáromi Sándor mondja: „Nem hiszek a projektvilágban. Nem hiszek abban, hogy az ember arra teremtett, hogy harminc napig lásson valamit, aztán újr gondolja az egész életét. Azt gondolom, hogy az embernek van egy nagyon fontos, velejáró sajátossága, és ebben talán hasonlítunk a fákhhoz. Szeretünk gyökeret eresztetni, és nem a lustaság miatt, hanem azért, mert szeretjük megművelni azt a területet, ami a miénk. És hogy ez lelki, szellemi, vagy fizikai tér-e, az teljesen mindegy. A kultúra soha nem képes projektben gondolkodni.”

Száz százalékig egyetértek!

A publikáció forrása a Magyar Szín-Játékos Szövetség JÁTÉKOS című on-line folyóirata.

REGŐS JÁNOS (1953.) az ELTE magyar-népművelés szakán végzett 1977-ben. Egyetemi évei alatt részt vett a Népművelési Intézet kultúra-szociológiai kutatásaiban. Hofi Gézáról írt szakdolgozata (A kabaré ma) a Múzsák Kiadónál jelent meg 1978-ban. 1977-79-ig a Népszínház munkatársa, mint rendezőasszisztens és utazótársulat vezető. 1979-2010-ig a BME Szkéné Színház művészeti igazgatója. Regős Pállal együtt a Mozgásszínházak Nemzetközi Fesztiváljainak és az IDMC Nyári mozgás műhelyeinek szervezője 25 éven át. A Szkénében működő Arvisura Színház színésze 15 éven át. 1988-2000-ig tagja, szerzője, rendezője és színésze az Utolsó Vonal Színházi Érdektömörülésnek (UV). Fontosabb da-

rabjai-rendezései: Pomáz '77 – emlékdrama, Piroška – családi hisztériák, A kutyák és a macskák helyzete a fővárosban, Re-produkció – kritikából színház, Frutta di mare – európai illatjáték, Don Quijote kalandjai. 1993-ban egyik főszereplője a Nyugattól keletre, avagy a média diszkrét bája c. Dárday-Szalai filmnek. Alapítója és projekt szervező munkatársa az International Institute for Theatre Research – I.I.T.R.(USA-Malvern) központnak. Színházi szakíró és fordító (Schechner, Barba, Grotowski, Kantor, Brook, Kazuo Ohno, Peter Schumann szövegek). 2006-ban a Magyar Köztársaság Elnöke a Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztjével tüntette ki. 2011 óta a Magyar Szín-Játékos Szövetség elnöke.

B. GELENCSÉR KATALIN (Adony, 1941) gödöllői művelődéstörténész, ny. docens, ELTE Pedagógiai Pszichológiai Kar Andragógiai Tanszék. Az ELTE BTK-án szerzett 4 szakon diplomát, doktori fokozatot. 47 évi munkaviszonya alatt 17 évig népművelő közgazgatási munkát végzett, 30 évig az ELTE művelődéstörténet tanára volt. Tíz kitüntetéséből az ELTE Rektori Tanács Pro Universitate Emlékérem Ezüst fokozat, Bessenyei György-díj, Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje a legmagasabb.

A MŰVELŐDÉSI KEDV ÖSZTÖNZÉSÉRE

MÉLTÓSÁG

Méltósága minden élőlénynek van. Az emberi méltóság védelme nemzetközi egyezség tárgya.

Kívülről, a környezettől kapott pozitív jelzések alapján, méltóság az az érdemes, alkalmas, értékes, megbízható, megfelelő, nemes értékrendű, tiszteletet parancsoló személyiség társas minősítése, akit szűkebb-tágabb környezete szeret, elismer, tisztel, példaként követ. Szakmai, szolidáris, önzetlen teljesítménnyel szerzett társadalmi, de inkább kisebb, nagyobb közösség által méltányolt tekintély.

A beosztással, a ranggal járó feladatok elvart, példás megvalósítása ennek elismerése, a helyzetből fakadó feladatok, elvárások maximális teljesítése.

Belülről: önbecsülés, önismeret, öntudat, (maga)-tartás, tekintély, magabiztosság, erő, önzetlenség, emelkedettség, segítő együttműködési szándék, mások teljesítményének értékelő tisztelete.

Önuralom, belső hatalom, születéssel kapott adottság tehetségévé fejlesztése, humánus, szolgálat-ethosz.

A saját értékrenden, érdeken túlmutató tevékenység, magatartás, annak közösségi elismerést, tiszteletet ébresztő volta. Olyan ügy (pl. közösségi művelődés) intézményes, önként vállalt szolgálata, képvisellete, amely sokak érdekeit érvényesíti, hátrányait ellensúlyozza. A ranggal, beosztással járó méltóság csak akkor hiteles, ha abban a feladatra való

felkészültség érvényesül, közösségi értékek, érdekek szolgálata valósul meg. A személyes méltóságot mindenki önmagának alkotja, demokratikus lehetőség, forrása nem a beosztás, az iskolai végzettség, a vagyon, hanem valaminek a biztos tudása, a megbízhatóság, egyenlősítő viszony, szeretetképesség, pl., ahogy a bohóc bolondozik a lét legsúlyosabb kérdéseivel. Ha a méltóságtudat „üres”, vagy megmerevszik, gögössé, nevetségessé teszi gazdáját.

MÉLTATLAN

Egy nemes eszme, közösségi ügy, intézmény, ezek iránt elkötelezett szolgálat lebecsülése, tényeket nélkülöző bírálata, minősítése, megszegyenítő, degradáló, igazságtalan bemutatása. Egy fontos közösségi ügy, egy ezekért dolgozó elismert, megbecsült személy intézmény, szándék, kezdeményezés iránti tiszteletlenség viccelődő kifejezése, ezekről alaptalan előítéletek hangoztatása. Méltatlan önmagunk értékeinek „kiárusítása”, bizalmi tökének, kapcsolataink áruba bocsátása. A legméltatlanabb az élet lehetőségeinek feladása.

A felelőtlenül minősítő magatartás, kommunikáció a közvélekedésben, közbizalomban hatalmas ferdüléseket, értékzavarokat okozhat. A méltatlan kijelentés – különösen, ha közösség előtt történik – súrolja a rágalmazás határát. A méltatlan-ság sokoldalú jelenség. Forrása lehet

a szerepelni vágyás, a jópofáskodás, a tudatlanság, ismerethiány, féltékenység.

Méltatlannak tekintik a valamire nem való, valamit meg nem érdemlő személy kinevezését, kitüntetését, „futtatását”. Méltatlan egy nemes közösségi ügy igazságtalan, szégyenteljes, rossz kezelése, intézése.

TEKINTÉLY

„Vagyok, mint minden ember, fenség, /titok Északfok, idegenség / lidérces messze fény...”(Ady E.)

Ugorkori szótó magyar képzéssel.

A tekintély köztevékenységben szerzett elismerés, minősítés. Tisztelet, köztisztelet, megbecsültség, közmegebecsülés, elismerés, elismertség, hírnév.

Valakinek az a jellemző tudása, helyzete, aktivitása, hogy tisztelik és követik.

A közművelődésben nehezen megszerezhető minősítés, a feladatok hihetetlenül sokszínű szolgáltatásainak következményeként. Ha jól megy, egyik nap kabaré, másik nap dráma, harmadikon kiállítás megnyitója stb., ami a magyar tehetségek (zenei, képzőművészeti, művészeti, amatőr stb.) legaktuálisabb szereplői bemutatásának feladata.

A magyar közművelődési intézmények, helyi befogadó, látogató és támogató beágyazottságukból következően a magyar képzőművészet új és már minősített képviselőinek bázisai. Szaktekintélyek, auktorok.

ROMA NAPLÓ

(2007. JÚNIUS – 2008. JÚNIUS) V.

21.

Én azt gondolom, Szász Annának – a levelét idéztem az előző részben –, a magyar társadalom felelőssége tekintetében akkor is igaz van, ha a konkrét felelősség kérdésében talán téved. Azt kérdezi:

„Mégis, mitől szorultak a cigányok a faluszéli putrikba, ha nem azért, mert más helyet nem engedélyezett nekik a társadalom?”

Ez látszólag költői kérdés. Pedig cseppet sem az, egyáltalán nem kézenfekvő a válasz. Monoron az elmúlt években három helyről telepítettek ki cigány családokat. (Az egyik esetben volt is itt tiltakozó különbusszal Horváth Aladár, Tamás Gáspár Miklós és mások.) Az egyik a régi csendőrlaktanya épülete volt, a másik a város legszebb, klasszicista, tornácos régi lakóháza, a harmadik pedig a főutca egyik patinás emeletes épülete, valahol a Járásbíróház és a Vigadó között. Mindhárom helyszín a város belső területén van. Ezekből a lakásokból, helyiségekből az egykori uralkodó osztály menekült. Vagy lett kilakoltatva. Vagy éppen a háború áldozatainak a hagyatéka volt. A beköltöztetett cigány családok a kis bérleti díjú belvárosi lakások mellé természetesen munkát is kaptak. Gyerekeik óvodák és iskolák szomszédságában nőttek föl. Nem voltak, nem lehettek kirekesztve, inkább úgy látszik, kényeztetve voltak. De nem éltek a lehetőséggel. Nem tu-

dom a történeteik belső útját. Lehet, a változásokra, hogy évszázadokat ugorjanak saját civilizációs történetükben, néhány évtized kevés volt. De ezek a belvárosi lakások valóságosak voltak. Eredetileg lakhatók is. Hogy lakóik nem váltak városi polgárokká, rajtuk is múlt. Inkább rajtuk, mint bárki másokon. A város szívében úgy éltek, mintha kiteszítettek lettek volna, megőrizték városon kívüli létmódjukat, magukért annál kevesebbet tettek, minél többet kaptak, mindezt nem volna szabad mások számlájára írni. Nem kellett nekik a város, nem tudták megtanulni. Bizonyára, ha közülük való volnék, ezer sérelmet tudnék felhozni a mentségükre. De ezer sérelem se adhatja ki azt, hogy ők városon kívülre rekesztettek lettek volna.

(A házakat aztán le kellett rombolni. Részben azért, mert annyira tönkrementek. Részben azért, mert a cigányok kiköltöztetése miatt alighanem nem is gondolhattak más megoldásra, nehogy rasszizmus vádja érje az önkormányzatot. Holott így is érte.)

Tudható, hogy efféle belvárosi, tanácsi lakások sok településen voltak. Láthattuk a történet végét. Ezek a helyek mind nyomortanyákká váltak. Nem tudom, ki a vétkes ebben. De azt mondani, hogy a cigányok a faluszéli putrikba szorultak, az abban az értelemben, hogy kiszorították volna őket, biztosan nem igaz. Mert azok a családok, akiket kiköltöztettek, azok is rendes, lakható lakásokat kaptak. Még az is

lehet, hogy a falu szélén. És alacsony komfortfokozatban. De hát mennyien kezdtük így. Monoron manapság a feltörekvő polgárok vásárolnak a város szélén házhelyeket, és lesz a szántóföld szomszédsága értékes városrész. Míg a cigányok otthonai pedig gyakran putrikká válnak. Holott egy ház rendben tartásához, hogy ne putri legyen, nem pénz kell. És ezt sok cigány már pontosan tudja. Még több cigány azonban nem.

Nem hiszem, hogy nagyobb szegénységben éltek a hetvenes-nyolcvanas években a cigány családok, mint ahogyan nem cigány családok sokaságai éltek a háború után két évtizedig. A nem cigány szegénység tolta felfelé a gyerekeit. A cigányok azonban, legalábbis a falusi cigányok többsége nem tette ezt.

Egy cigány gyermek ma lényegesen több támogatást kaphat, ha továbbtanul, vagy arra készül, már általános iskolás korában, mint korábban bármely szegény diák. Miért nincsenek a cigány gyerekek népi kollégiumai, az Arany János Program kollégiumai csordultig tele feltörekvő cigány gyerekekkel? Egyetlen tanulni vágyó cigány gyerek sem kallódik el, ha a szülei nem akadályozzák a gyermek továbbtanulását. Miért van akkor mégis olyan hihetetlenül kevés cigány gyerek az érettségizettek között? Aki azt mondja, hogy a szegregáció miatt, csak ismétli a kötelező humanista tételt, de nem feltétlen gondolta végig, mit beszél.

Gondolhatja, ha téved is, a jó szándéka kétségbevonhatatlan. Pedig a szegregáció fogalmával szellemi zsákutcába tévedhetünk. Akadályozva a nyílt gondolkodást. Azt, hogy megértsük, miért nem veszi komolyan a cigány családok sokasága az iskolát, ami számukra is láthatóan az egyetlen valódi különbség, ami a nyomort és a segélyt elválasztja a munkától és az élhető élettől.

Egy mélyszegénységből jött cigány egyetemista mondja, hogy havonta hetven-nyolcvan ezer forintból él. Ennyi jön neki össze ösztöndíjából. Tisztában van vele, hogy ez viszonylag sok pénz, még a családja támogatására is jut neki belőle. Miért nem hat a példája? Miért nem lelkesíti a szegény cigányokat?

A városi iskolában, ahol a gyerekek fele cigány, tavaly nyolcadikos lett egy cigány kislány, aki nyolc évén át mindenben remekül teljesített. Szerette az iskolát és az iskola is szerette őt. Mintha kárpótlás, vigasztalás lett volna a tanárai számára mindazért az elviselhetetlenül sok kudarcért, ami a mindennapos iskolai helyzetet jellemzi már egy ideje. Ki volt az útja kövezve a helyi gimnáziumba, ahol már készültek a fogadására. A kislányt be is írárták, aztán néhány nappal iskolakezdés előtt jött a hír, hogy a kislányt férjhez adták, jó pénzért, valamelyik szomszéd faluba, nem fog gimnáziumba járni.

A buszos küldöttségnek ide kellett volna jönnie, térden állva könyörögni a szülőknek, hogy ne tegyék ezt, ne bánjanak úgy a lányukkal, mint egy lóval.

A cigányság, nomád civilizációját őrizve, folyton alkuba bocsátkozott a társadalommal, melynek körében élt. És évszázadokon át úgy sikerült megmaradnia, sok viszonytagság között, hogy adott is, kapott is. Évszázadokon keresztül Kelet-Közép-Európában volt a legnagyobb mozgásteret, itt volt leginkább szabad tér saját életformája védelmére.

Most, a modern információs társadalomban a cigány szabadság védelme szinte a teljes értékvesztéssel egyenlő. A cigánytelep már nem nagyon tud mit kínálni a falunak, ahogy a falu sem a telepieknek,

annál is kevésbé, mert a falvak nagy része már maga is halódik, ha csak éppen a cigánytelep faluba költözése révén már el nem kezdődött egy új népeségű település új élete, ahol a lakosoknak, a telepről beköltözött cigányoknak önmagukat kellene foglalkoztatniuk, önmagukkal kellene együttműködniük.

A „parasztként” vagy „zsidóként” élni nem hajlandó cigányság, miközben népessége relatíve és abszolút számokban is sokszorososa annak, mely valaha a modern társadalom peremén élt, a legrosszabb történelmi alkut kötötte meg (kiüresedett) szabadsága fenntartásáért: szegénységét, kiszolgáltatottságát, nyomorát tudja felkínálni eltartásáért cserébe. Gyermekeit (jövőjét, jövőnket) vesztegeti el.

A cigányság jelentős tömegeinek története kultúrávesztés története, a többségi társadalom több elemében is ható magatartás és életmód mintáival együtt saját civilizációs örökségét is út szélén hagyta, védtelenné vált a világ szegénytelepeit jellemző negatív civilizációs kór fertőzésével szemben. Ez bénítja, ez szorítja karanténba, ez teszi megközelíthetelenné.

A cigányság ősi tradíciója, hogy ki kell bújni a jog, az életforma, minden társadalmi béklyó szorításából, túl kell élni valahogy a megrendszabályozási igyekezeteket, vagy a megtorlások időszakát, aztán megy minden úgyis tovább, ahogy rég, szabadon, a saját törvényei szerint. De ennek nálunk vége. Mert ennek az évszázados programnak előfeltétele volt a cigányság alacsony létszáma. A saját törvények ereje. Az együttműködés megújuló lehetőségei a helyi társadalmakkal. Ezek a feltételek már nem állnak fenn. Egyik sem.

Mindhárom vonatkozásban az ellenkezőjére fordultak a dolgok. A cigányság jelentős népességgé vált. A saját törvények elporlottak. Éppen a törvényen kívülség, az önszabályozás hiánya a legfájdalmasabb. És az az együttműködés, ami még töredékeiben megvan, vagy épp újólag adódik a cigány-magyar kapcsolatokban, már senkinek sincs igazán

javára, többnyire rossz üzlet, jobb volna, ha nem volna.

Olykor mintha pontosan látszana, minek kellene következnie. Lát-szik egyes karizmatikus keresztény mozgalmak térítőinek hatásában. A nyomorúságában elvadultan élő cigány ember felveszi a keresztiséget, magára vállalja a vallási közösség szigorú parancsolatait, ennek következtében visszaszerzi emberi méltóságát. Az az indulat, amivel megtért asszonyát fenyegette, az életmódváltással kifulladt. Családjáért élő közösségi emberré vált. Az emberi roncsból emberi nagyság formálódik a lélek által.

Szüksége volna a kirekesztetten élő, önmagát semmibe vevő cigányoknak a kereszténység újrafelvétele. Mert különben egyáltalán nem lesz világos, hogyan lehet emberként élni. Állandó szabályoknak és kötöttségeknek megfelelni. Folyton a holnapra gondolni. A jövő érdekében a jelent újra és újra legyűrni. Ha az Úr nem ígér, nem ad ezért cserébe valamit, nem éri meg. Nem lehet kirtartani, kibírni.

Olyan korban kellene ezt tenni, amikor az Urat már rég helyettesítették profán kis istenek. Amikor a többség sem tudja már rég, miért dolgozik, miért hajlik a törvényre, minek neki az erkölcs, miért nem hagyják őt már békén.

Vagyis az ügy eleve reménytelen, ha történetek sokasága nem igazolná, hogy mégis megtörténhet az, ami józan számítás szerint már nem lehetséges. De a józan ész nem mindig jó tanácsadó.

Azt lehetne kérdezni, hogy hát akkor én is Lovas István álláspontját vallom, aki egy kis glosszában fedezte fel a régi igazságot cigány ügyben a két héttel ezelőtti Magyar Nemzet vasárnapi Képeslapjában.

Hogy tudniillik az a baj, hogy a cigány nem akar dolgozni. És semmi más. Aki dolgozni akar, az dolgozik és boldogul. Nem kellene az a sok álhumanista rizsa.

Nem, nem így gondolom.

A cigányok a Kádár-kor delelőjén majd mindannyian dolgoztak, azzal a munkával azonban nem voltak kisegítve, az olyasféle volt, nem

ugyanaz, de olyasféle, mint a feketék dolgoztatása az ültetvényeken. Az nem az ő munkájuk volt. Nem maguknak építették az országot. Ők ettől a munkától leépültek. Nem utolsó sorban ez a foglalkoztatás vezetett el ahhoz a válsághoz, ami a rendszerváltást követte. A régi módon nem lehet már élniük, új mód meg nincs.

Ki lettek rúgva, és most merenghetnek a szocialista munkakényszer paradicsomán.

terű programra sem, mely nyilvánvalóan fontos és százzszorosát hozhatja vissza a befektetett pénznek, akkor mire?

Máskülönben a Romaversitas honlapján van egy *közösség* feliratú link, de rákattintva nincs mögötte semmi.

Ahogy a *sikereink* felirathoz sem tartozik egyetlen információ sem. Hinnék örömmel a társaságnak, mert hinni szeretnék, de megkönynyíthatnék kissé a dolgomat.

hiszen hogyan marasztalhatnánk el a tudatlanokat és a kiszolgáltatottakat tudatlanságukért és kiszolgáltatottságukért. Csakhogy még Amerika sem lehet azon az állásponton az afroamerikaiakkal kapcsolatban, hogy a feketék, az egykori rabszolgáik minden mai bajáért a fehér közösség felel. Akkor sem tehetné, ha így volna (persze, nem lehet így), hiszen ha ezt állítaná, ezzel a tétellel eleve akadályozná az afroamerikaiak helyzetének valódi változását, mely nem lehetséges anélkül, hogy az érintett népcsoport ne ébredjen saját felelősségére ön-maga sorsa ügyében. Ha egy társadalmi csoport adott helyzetéért a felelősséget mindenestül másra hárítjuk, akárha teljes joggal, voltaképp a védendő közösséggel szemben is igazságtalanok vagyunk. A romák sorsáért a nem romákat hibáztatni, ezt tulajdonképpen nem feltétlenül a romák sorsáért érzett aggodalom motiválja, akkor pontosabb lenne a címzés, inkább a nem roma társadalom belső gondjainak kivetítése, átültetése ez.

Kifejezetten cigányellenes állami, politikai, igazgatási cselekvés a roma holokauszt óta nem volt Magyarországon. Ellenben segítő programok, kísérletek sokaságát lehetne felsorolni. Ezek azonban nem voltak sikeresek. A jelen tükrében nem ítéletünk róluk másként. De ha egy nép magát többé-kevésbé sikeresen modernizálta, és egyáltalán nem arra törekedett, hogy a cigányságtól elvegye a lehetőséget a modernizációra, hanem éppen ellenkezőleg, minden segítő programja erre irányult, akkor a szinte teljes kudarc mégsem fogható egyszerűen a modernizátorok számlájára. Ott kellett lenniük ehhez a kudarchoz a cigányoknak is. Meglehetősen történelmi makacssággal. Hiszen ez a modernizáció a világon sehol sem sikerült, és akkor talán mégsem csak a világnak kell magába néznie, hanem talán ideje arra is gondolni, egészen komolyan, hogy a cigányság (jelentős része, többsége) miért nem partner ezekben a történetekben. Miért nem tetszett meg neki mindmáig az európai ajánlatok egyike sem.

A Romaversitas hallgatói

Havas Gábor szociológus beszélt az Romaversitasról az M1 tévé Fogadóóra című műsorában (november 24-én), a felsőoktatásba került tehetséges roma fiatalokat anyagilag támogató, szellemileg felkészítő, a roma értelmiség, a roma középosztály kialakulását segítő programról. Fogynak a szponzorok, és az állam is felére csökkenti jövőre a támogatást, vagyis a Horváth Aladárék által 10 éve kezdeményezett roma láthatatlan kollégiumnak alighanem be kell zárnia. Ha valaki előlvassa Gyurcsány Ferenc vagy Lamperth Mónika nyilatkozatát a *Cigány életben*, azt gondolhatná, minden roma ügyre sok pénz jut. De ha erre sem, egy liberális hát-

22.

*A műveltség nyugét ledobva
Szabadságukban osztozik
Aleko is, nincs baja-gondja,
Múlatja nomád napjait.
Nem lett más; a család se; messze
Múltját egészen elfeledte,
Szereti az életüket,
A szállás oltalmát, az áldott,
Édes, örökös lustaságot
És csiricsaré nyelvüket.*

Azt gondolom, Szász Annának nincs igaza, amikor a roma nyomorúságot egyszerűen a gázsók nyakába varrja. Ahogy ezt a civilizált jóézés kívánja, sőt diktálja,

Az a szokásos vád, hogy mindig, mindenki meg akarta változtatni a cigányokat, azt követelve tőlük, hogy ne legyenek cigányok, és akkor boldogulhatnak. Hát persze hogy nem tetszett a cigányoknak ez az ajánlat. Tessék elfogadni őket olyanak, amilyenek, és úgy kapjanak segítséget, lehetőséget. Ezt az álláspontot képviselte például nagy szenvedéllyel Diósi Ágnes.

Csak hát épp ez az, nem lehet, hogy mindennek az az oka, minden mai bajnak az az gyökere, forrása, hogy a cigány cigány akart maradni? Meg akarta őrizni a különállását a polgárosodó európai társadalmakban. Mert nem akart polgárosodni. Nem akarta a polgárosodás feltételeit teljesíteni.

A magyarok dönthettek volna úgy, hogy nem veszik fel a kereszténységet, hanem maradnak pogányok, hiszen akkor volnának igazán önmaguk, viszont azért csak fogadják el őket Európában. Ma már alighanem csak a középkor kutatói tudósítanak egy nép beolvadásáról, eltűnéséről, pusztulásáról. Úgy maradhattunk magyarok, hogy közben állandóan változtunk. Kapaszkodtunk Európa szekerére.

A cigányok azonban efféle nagy változásokra nem voltak hajlandók. Noha természetesen náluk is folyamatos volt az alkalmazkodás, de nem abban az értelemben, hogy elfogadták az európai rendet, életformát, hanem épp ellenkezőleg, nomádok maradtak, úgy, ahogy ez napról napra lehetséges volt. Alkalmazkodtak pillanatról pillanatra, hogy elkerülhessék a változásokat.

Nagy szerencsájuk volt. Európa már annyira erős volt saját rendjében, hogy nem kellett félnie az idegenektől. Ez a szerencse a jelenbeli szerencsétlenség történelmi forrása.

Nomádokként jöttek a feudalizmusba már rég beletört Európába. Egy nehézkes, merev világot találtak. A kis csoportokban érkező cigányok nem hódítani jöttek, hanem életteret kerestek. Új utakat. A szelísen lakott, erdőkben bővelkedő Európában ezt megtalálták, el lehetett kerülni a törvényeket, el lehetett futni a hatóságok elől. Európában akkor még el lehetett bújni, szökni

Európa elől. Egy szimbiotikus fél-nomád civilizáció lett ennek a furcsa új európai népnek a találmánya. Alapelemeit alighanem eleve hozták magukkal. A nagy vándorlás során találhatták ki. Sok-sok kapcsolat, de semmi kötelék. Együttműködés de nem együttélés.

A cigány az valaki olyan, aki más, aki nem európai, aki nem fogadja el az európai normákat, aki nem egy nép a többi európai nép közül (az is, persze), hanem az egyetlen, amelyik Európában él ugyan sok évszázada, de lélekben mindmáig Európán kívül. Nem európaian. Ennek a szuverenitásnak voltak hősi korszakai, voltak hősei, voltak és maradtak kincsei, de ez az eredője a mai gyötrelmeknek is.

Talán Puskinnak is igaza van, meg Arany Jánosnak is. Noha ők csak költők voltak, de az átlagnál érzékenyebbek. A *Cigányok* cigány hősnője, *Zemfira* nem bír társ lenni. Neki a hűség, a kötöttség maga a halál. A legszabadabb nő a kor Európájában, a mai szabad nők legközelebbi rokona. De szabadsága nemcsak nyitottság, hanem rabság is, kényszer is. Az életével, a szerelmével szabadon rendelkezik, viszont ezzel a szabadsággal el is veszi azt az esélyét, hogy az európai nők szívós, csendes, állhatatos küzdelmének részeseként ma ő is tanítónő, doktornő, eladónő, gyárigazgató, kertész, gyógyszerész, irodista, buszvezető, lelkésznő legyen. Még mindig szabadnak mondhatnánk, hiszen nincs, aki megfoghatná, amikor 13-14 éves, és megpezdül a vére. Viszont szinte rögvest követi ezt a pillanatokig tartó nagy szabadságot egy élethosszig szóló szolgaság. A tehetetlen és készületlen anyáé, a tudatlanságé, a szegénységé, a kényszerűségé, a kiszolgáltatottságoké. Sok cigány lány tovább jut ma már ennél a végzetes pillanathoz. És ők aztán kedvük szerint választhatnak, hogy cigányok-e vagy nem cigányok. De persze nem lesz nagy kedvük cigányoknak mondani magukat, mert a cigány mindaddig azt a létszakadékot (is) fogja jelenteni, amibe még ma is cigány fiatalok ezrei vesznek el, amíg ez a szakadék el nem tűnik egyszer.

Arany János Csóri vajdája a *Nagyidai cigányok*ban már a vár birtokában van, a vár korábbi védője elmenekül, ráhagyja, az ostromlók meg saját hülyeségük miatt elvonulni készülnek, Cigányország, vagy legalábbis egy cigány várbirtok megszületéséhez elég volna csak hallgatni. Nem mutatkozni. A cigányok azonban nem bírják ki, hogy *Puk Mihályék* után ne kiabáljanak, hogy nem tudnátok elmenekülni, hahó, ha volna lőporunk. Addig kurjongatnak, míg meghallották őket, és visszafordulva kikergetik a cigányokat a várból. Azóta sincs Cigányország, mert a cigányoknak azóta sincs lőporuk, vagy ha adódik is, rögtön elpuffogatják örömeikben. Vagy bánatukban.

Nem kellene a cigányokat felmenteni a maguk ügyeiben, soha, semmiben. Ez volna az első lépés. A cigányoknak meg kellene szabadulnia a felelősség-elhárítás, a felelősségáthárítás kultúrájától, hagyományától. Még ha a legjobb barátaink is ösztönzik őket erre. Akkor talán esély lenne rá, hogy nem csak Csóri-féle színpadias vajdajelöltek akadnának, hanem igazi sorsvállalók is. Márpedig a cigányság efféle magja, szubjektuma, szubsztanciája nélkül minden reform csak külsőség marad.

A cigánytelepek felszámolása gyakran semmi egyéb, mint a telepek nagyon költséges átköltöztetése, vagy éppen sok kis teleppé szaporítása. Egy-két cigánytelep forradalma, melyben a telep önmagát győzi le, sokkal kevesebbe kerülne, még akkor is, ha sokkal nagyobb érzékenységet, figyelmet és hozzáértést igényelne, viszont megteremthetné a modern cigány közösségi kultúra alapjait.

Segélyezni, háborogni a diszkrimináció miatt, támadni az előítéleteket, harcolni a szegregáció ellen szükséges ugyan, de ez mind csak negatívum. Defenzív hadviselés. És ha nem elég körültekintő, ha túl heves, ha túl okos, a vélt sérelmek nevében valódi sérelmeket okozhat.

Azt mondani, azzal tüntetni, hogy egy cigány gyermeknek ötven-szer kisebb az esélye egyetemre kerülni, mint egy nem cigánynak, azt jelenti, mintha ez az ország galád módon kirekesztené a cigányokat az egyetemről. És szégyellje magát. Miközben könyörögni kell a cigány szülőknek, hogy hagyják a gyerekeiket tanulni, ha már kedvet kaptak hozzá. Mert egyre több akadna, aki kedvet kapna hozzá. De persze a könyörgéssel nem lehet sokra jutni.

Nem elég a cigány kultúrát beengedni az iskolába, hogy akkor majd az iskola is otthonosabb lesz a cigányok számára. Azt is a magyar gyerek fogja többre értékelni. Jobban elsajátítani. Az kell, hogy a cigány pedagógusok felvegyék a harcot saját népük iskolaellenes, kultúraellenes, magyarellenos és gyakran cigányellenes előítéleteivel.

Azt írja Szász Anna, hogy néprajzos menyé sokat tud a cigányokról, velük foglalkozik, de nem száll be a vitákba. Pedig talán jó volna, ha kipróbálná, a terepen elsajátított tudás, a papíron szépen megrajzolt szellemi térkép valóban érvényes-e, hiszen a cigány kultúra legsajátabb vonása mégis csak az a kommunikáció, melybe Európa megtelepedett népeivel bonyolódott sok évszázada. Ennek a szövevényében kellene kiigazodnunk.

*

Puk Mihályék egy térkép alapján tervezték meg a nagyidai vár elfoglalását. A térképen volt egy magaslat, ahonnan játszva be lehetett lőni a várat. Hozzá is fogtak felvontatni az ágyúkat a hegyre. Azonban az adott helyen az ágyúk mocsárba süllyedtek, így nem lett semmi az ostromból.

„Ellenben, – ha a hegy igazán megvolna: / Akkor a mi tervünk ugyan remek volna! / Czibak úr pedig nagyon felsült volna: / Drága jó husz ágyúnk el nem csücsült volna”

23.

Ha volna, akinek tetszik az, amit írok, és kapok efféle elismerő levelet – nagyon megható, kedves gesz-

Gál Tamás és Bodonyi András A nagyidai cigányokban

tusok, köszönet érte –, gondolja végig újra, nem értett-e félre: én állandóan a magam tetszése ellen írok, állandóan szembekerülök saját álláspontommal, minden gondolatmenetem végén fojtogat a megoldatlanság. De ha az olvasó velem gyötrődik mondatról mondatra, az jó.

Nem azért írok, mintha a cigányok barátja volnék, hanem azért, mert semmiképpen nem szeretnék az ellenségükké válni. Így hát, gondolom, mégis csak a barátsággal kellene próbálkozni.

Azzal az állásponttal viaskodtam jó hosszasan, hogy a cigányok elnyomói volnánk, s minden problémának ez a gyökere. Csak az a furcsa ebben az antirasszista előítéletekből fakadó álláspontban, hogy minél inkább lehetne valaki elnyomó, valóban, annál kevésbé látszik elmarasztalhatónak. A multinacionális cégeket senki nem marasztalta el cigányellenességben, a hazai nagyvállalkozókat sem, a mezőgazdasági nagyüzemek menedzsmentjét sem, a nagy napilapokat sem, a nagy állami közintézményeket sem. Holott náluk a pénz, a hatalom, és a törvény. Mintha az lenne a helyzet, hogy akinek módjában áll, azok cigánybarátok volnának, aki meg maga is eléggé kiszolgáltatót, vagy-

is nem igazán áll módjában mások segítője lenni, az még ráadásul a cigányok sanyargatója is.

Volna tehát az eléggé futva élő nép, nyakig eladósodva, negyvennyolcórázva, de futólag is a cigányokat kismimizve, és volna az elit, amelyik emiatt nagyon szégyelli magát, és mindenféle leleplező, felvilágosító akciókba fog. Pláne, hogy az ellenelit még mintha pártfogolná is ezt az önző, előítéletes csúnya népet.

Most én nem fordítanám vissza a fegyvert odafentre, mert abból sem lesz nagyobb igazság, mint az eredeti irányból, de azért az alighanem mégis csak igaz lehet, hogy az együtt élő magyarok és cigányok megvoltak sokáig egymás mellett, többé-kevésbé békében. (Az elmúlt korok magyar irodalmának hiszek, s nem a jelen jogvédőinek.) A fordulat, a cigányok helyzetének a romlása a régi szocialista elit által elkezdett, majd a rendszerváltó elit által folytatott privatizáció következménye. Az új gazdasági rend következménye. Mely nem volt cigányellenes, de a cigányokkal nem számolt. Hiszen ők többségükben képzettség nélküli munkavállalók voltak. A munkavállalóknak pedig megmaradt a joguk, hogy munkát vállaljanak, de a régi renddel együtt

elveszett az a joguk, hogy munkát kapjanak. És eltűnt az a civilizációs kényszer is, hogy munkát kell vállalniuk. Ezért esett áldozatú a rendszerváltásnak a cigányság. Mindenütt Kelet-Európában. A felelősségvállalásra sehol nem volt erő, sehol nem mutatkozott közösségi szándék. Csak politikai szinten. Az pedig mindmáig csak az elit önáltatására elég. Ami a politikai elkötelezettségből napi elkötelezettséggé, tárgyi elkötelezettséggé, segítségé, lehetőségé vált, az a romák életének a válságát meg nem oldhatta. Ez a válság azonban megváltoztatta a romák és a nem romák együttélésének körülményeit, annál is inkább, hiszen a romák élethelyzetének romlásával együtt a velük azonos helyzetűek romlása is bekövetkezett. És a náluk valamelyest képzettebb, munkakultúrában lényegesen jobban álló társadalmi csoportok számára is jóval nehezebbé, bizonytalanabbá, kiszámíthatatlanabbá vált a világ. Ha ehhez hozzátesszük a falusi roma népességrobbanás és a nem roma népességfogyás természetes következményeit, lelki következményeit, előttünk áll egy új, konfliktusokkal teli történelmi szituáció. Ebben a nehéz helyzetben a felek pusztá önvédelme, a napi túlélésért folytatott küzdelmük is kész háború. Pláne, ha a stratégiák különbözőek. A roma először elhajtja azt a mankót, a törvénytisztelet, a normák, az előrelátás, a élettervezés civilizációs kellekeit, melyekkel már épp elboldogult volna, melyekkel épp megismerkedésben volt. Most azonban hirtelen akadályozták az életét. Miközben a magyarok pedig az önkizsákmányolás régi mintáihoz fordultak, ugyancsak kényszerből. Az utak nemcsak elváltak, hanem egymást kereszteszték is. Egy falu nem lehet egyszerre az önfeladás és a megsokszorozott erőfeszítések terepe. Ez a falu ketté fog szakadni. És a felek közötti kapcsolat átalakul, a kölcsönös bizalmon alapuló együttműködésből kölcsönös bizalmatlanságon alapuló elkülönülés lesz. Nincs többé közös bizalmi alap.

(Mindezt persze árnyalja, hogy a cigányok közül akárhány átléphetett a másik falurészbe, vállalva

a másik túlélési stratégiát, ahogy az én cigány kőművesem az önkizsákmányolás magyaroknál is páratlan változatát művelve, saját keze erejéből, saját tisztességéből, szakadatlan igyekezete révén vállalkozóvá vált, és csak magyarokkal dolgoztat, magyar munkásai tőle tanulnak újra fegyelmet, tisztességet. Sajnos, az összképen száz történet sem változtathatnak szinte semmit, mert az efféle roma emberek maguk is elszakadnak a romáktól, kiszakadnak a roma társadalomból, mintha nem is onnan valók volnának. A mi cigány kőművesünknek soha nem volt cigány munkása.)

Ráadásul azokkal a fegyverekkel kezdtek egymás ellen csatázni, amelyeket odafentről kaptak. És azon körülmények között, melyeknek mégsem ők maguk voltak megalkotói, nem ők döntöttek róla. És most úgy látszik, hogy ezek a körülmények szítják az ellenségeskedést. Az elidegenedést. A visszaidegenedést. A politikai és a gazdasági elit hősiessen, rettenetetlen bátor szívvel lökte az országot a tőke nagyra tátott szájába, magával mit sem gondolva. (A tőke nagy szája nem is annyira a fenevadé volt különben, inkább az ámulaté, hogy ez az elevenek látszó nagy ökör tényleg így lenyelhető, maga akarja ezt, még csak szaladni sem kell utána?) És ezzel a tetteivel döntött a cigányság sorsáról is. Antall is, de épp úgy Horn, leginkább azonban a tőkevitéznek száza, ezrei. Akik talán ma már jótékonyági alapítványokat támogatnak, s közben krokodilkönnyeket hullattak. És még folyik ma is ez a zsákmányolás, folyik ma is a könny.

Akinek volt valamibe megkapaszkodni, az túlélhette a tőke újrafelhalmozásának két nagy évtizedét, és hajthat a megmaradásért, cserében plázába járhat imádkozni. Akinek nem volt miben megkapaszkodnia, az elveszett, azt sajnálják, rettenetesen. És azt súgják egyiknek a fülébe, hogy nézd már, ezek a magyarok nem engedik, hogy segítsen rajtad, irigyek, gyűlölnék benneteket; a másíknak meg azt, hogy nézd csak, ezeknek a cigányoknak semmi nem elég, lusták és telhetetlen-

nek, hát azért nem jut neked annyi, amennyi járna.

Azt gondolom, nekünk közteseknek, akik nem voltunk szerzői az új Magyarországnak, de nem letünk áldozatai sem a szerzők buzgóságának, önzésének, részvétlenségének, hozzá nem értésének, jó lett volna, ha bírunk némi tárgyilagossággal, és nem tűrjük el, hogy ideológiákba csomagoljanak bennünket. Hogy aztán rövidesen mi magunk is lelkesen árusítsuk ezeket az ideológiákat. Cserbenhagyva egyúttal az országot. Magunkat.

Lett közben a cigányok számára is ideológia. Az áldozatoké. Ami az igazságtól abban az apróságban különbözik, hogy a cigányt kifosztó cigány is ezt vallja. Meg abban, hogy elég elimádkozni, elsírni, elordítani, terem magától megoldást. Meg abban – ettől félek, ez aggaszt leginkább –, hogy olaszliszka gyilkos közössége nem büntudattól sújtott, hanem bosszútól reszkető. Bosszúra szomjas. A gyilkosságban ébredt öntudatára. Gyilkosként találta meg magában az áldozatot.

„Az olaszliszcai cigányok felé erőt kell mutatni, mert másból nem értenek.” Ezt írja Horváth Judit. De mit fognak megérteni ebből az erődemonstrációból? Amit e nélkül is feltételeztek, hisz ők egy ámokfutó cigánygyilkos autóst rugdostak halálra, épp ez volt a lincselés lelki töltése, a brutális, vad másik feltételezése. Aki ugyan nem volt sehol, egy tanárember dühítően szelíd, és vérforralóan ijedt arca volt helyette. De lám, a fantomot, ha csak utólag is, mégis valóságosnak láthatják: a fenyegetettségüket. Az ellenség mégis csak levetette álarcát.

A képmutató a dübörgő motorosokkal felfedte igazi arcát.

Kell-e demonstrálni Olaszliszkan? Igen, persze, hogyne, de nem farkasszem nézve a helybeli cigány fiúval, aki vagy részt vett a lincselésben vagy nem, talán még nem tudja, mit gondoljon a világról, de a motorosok ebben gyorsan eligazítják. Holott az egyetlen célunk az lehet, hisz mi másért mehetünk oda, hogy megértse és bánja a szörnyű

esetet, akár mint tettetárs, akár mint cigány.

Valaha a cigányok félték a vármegyétől, de a parasztoktól nem. Az isteni törvények nem nagyon zavarták őket, de a vajda, egy-egy közösség cigány vezetője azért csak bírt tekintéllyel. Nem volt ideális megoldás, de többnyire elegendő volt az egyensúlyhoz. Ma azonban a szegény cigány nem fél senkitől, csak a hitelezőjétől, a telepek kiskirályaitól, maffiózóitól. Ebből lesz a kiszámíthatatlan, ön és közveszélyes magatartás. Az erkölcsön és törvényeken kívül került cigányságot a félelemkeltés csak igazolással látja el. A polgári erő konstruktív pillanatban sokat érhet, ezen kívül azonban maga is csak pusztít, mint bármely nemtelen fenyegetés. Ha a rendszerváltás idején a polgárok közösségei egyszerre tudták volna intézményeiket a cigányok védelmére szorítani, miközben a cigányokat is szorították volna a törvényes életformák közé, sokra juthatunk volna.

Menj, demonstrálj Olaszlisztkán, joggal teszed, aztán amikor hazamentél, gondold végig, mit tehetnél, hogy segíts egy kismimizett nép talpra állásában. Nem azért, mert te is azok között lettél volna, akik kifosztották. Voltaképp nem vettek el tőle semmit, ami az övé lett volna. Viszont mégis csak mindent elvesztett. Akár szánod őket, akár nem, magadat kellene szánod annyira, mint emberfiát, hogy gondold velük is.

Viszont a Gój Motorosokkal baj van. Bennem egyetlen nagy motoroskerékpár is szorongást ébreszt, ha végigdübörög az utcánkon, hogy hátha visszafordul, és megint és megint. Olyasfélék nekem a szabadidős motoros konvojok a közúton, mint egy óriásdarázs csapat, valahogy azt gondolom, bármikor támadhatnának, szúrhatnának is. Még akkor is így van ez, ha tudom, hogy motorra ülve meg a szabadság-élmény rendkívüli.

Gój Motorosként: „nem zsidó”, „csak azért sem zsidó”, „naná, hogy nem zsidó”, „zsidókkal perben álló” öntudattal demonstrálni, szervesen átdübörögve a cigányok lak-

ta utcákon, ez semmi más, mint fenyegetés. Ezt látja, érti Horváth Judit is. És örül neki, elégedettséggel tölti el. Én meg azt gondolom, ez a fenyegetés a semmibe visz. Eztán jó lesz majd Gój Motorosnak lenni. Vagy a Gój Motorosok távoli tisztelőjének. De nem lesz jó se magyarnak, se cigánynak, se zsidónak. Se senkinek, aki a kezét nyújtáná. Hogy másnap ne legyünk egymásnak idegenek.

Az a kritika, amely összetereli egy felirat alá a cigányokat, nem jó kritika. Mert épp azok a különbségek nem számítanak többé, se számukra, se számunkra, melyek minden változás alapjai lehetnének. Melyek léteznek, de ebből a szemszögből elvesztik létezésük súlyát. És mindenki más lesz, mint aki valójában. Személy sem lesz többé. Még a roma bűnöző is bűnözőbb lesz, hiszen természete szerint lesz az, és nem lesz többé ártatlan cigány, még elvileg sem.

Azt írja Horváth Judit, hogy örül Szögi Lajos emlékművének, „ugyanis ha a „mementó” nem lenne ott és nem látogatnák folyamatosan a magunkfélék és a Gój Motorosok is, akkor az ott élők azzal lennének már régen elfoglalva, hogy az újságok a „lincselés” szót használják, és ez milyen kirekesztő és igazságtalan a közösségekre

nézve, stb. Így viszont nem feledhetik a lincselés tényét, legfeljebb csak annyit „mernek” időnként tenni, hogy krumplihéjat dobálnak rá és leöntik szennyvízzel.”

Csakhogy nem a lincselés tényére kellene emlékezniük, hanem saját históriájukkal kellene valamit kezdeniük, melynek áldozatul estek. Melynek révén iszonyatos tetheli a lelkiismeretüket. Siratniuk kellene magukat éjszakákon át, ahogy csak a cigányok tudnak siratni, hiszen megölték cigány tisztességüket.

A Gój Motorosok azonban nem jó terapeuták, nem jó pszichológusok. Dübörgésük azt javasolja, azt üzeni, azt hallhatják ki belőle, vigyázz cigány, erősek vagyunk, utolérünk. Hiába csukod be az ablakot, nem menekülhetsz.

Én megértem azt is, aki a Gój Motorosoktól fél, és azt is, akit a Gój Motorosok lelkesítenek, de azt mondanám, ez a két álláspont ugyanannak az éremnek a két oldala. Tudniillik a cigányok társadalmi problémájának rossz kezelése az egyik oldalról és a másik oldalról is.

Be kell látni, hogy nem csak a cigány az áldozat. Alighanem magyarok ezrei számolhatnának be cigányok okozta súlyos, feldolgozhatatlan, életre szóló sérelmekről. Sőt, maguk a cigányok is áldozatai,

A Gój Motorosok Olaszlisztkán

céltáblái a közülük való erőszaknak. A cigány családon belüli, a cigány családok közötti erőszaknak. Mindezt nem lehet, nem szabad, nem érdemes, súlyos felelőtlenség a diszkrimináció függönyével elfedni.

De semmit sem ér az, ha leszagatjuk ezt a függönyt, felkapcsoljuk a reflektorokat, és azt mondjuk, ők azok. Hiszen a fény csak a mozdulatokat mutatja meg (a botrányt, a tragédiát). De az értelmet mi olvasuk bele. A mi életünknek kellene megváltoznia. A mi életünkkel tehetünk valamit a változásért. A jelentésért. A katarzisért. Szögi Lajos újra és újra lejátszódó halála ellen. A szennyvíz és a krumplihéj ellen.

Szögi Lajos meghalt, gyilkosai börtönben. Viszont a kislány, aki nem követett el semmit, gyilkosság ürügye lett, érte lettek gyilkossá, kerültek börtönbe apja, anyja, fivére. Vele mi lesz? Nem ő az igazi cigány? Az örök cigány? Aki már megszületésével végzetes pályára téved? Hiszen ő is betlehemi gyermek, tudunk-e örülni neki? Felnevelődhet-e tisztességben, békességben, szorgalomban, hogy megválthassa magát múltjától?

Csak mondom, mondom, hogy kikeveredjek valahová, pedig már levelekre kellett volna válaszolnom, Dr. Vajda Ferencné, Gergely Győző, Horvát Lajos, Benedekné Fekete Hajnalka, Czapp Sándor leveleire. Legközelebb erre kerül sor.

Láttam egy képet a neten a „romák és magyarok” kifejezés beírásával.

Volt hozzá szöveg is. Nem kerülhettem ki.

Két dolgot utálok nagyon ezen a világon. Az antiszemitizmust és a cigányokat... OK, van köztük normális, persze, de nagyon sokan beleillenek abba a képbe, ami ebben az országban elterjedt róluk. A neten keresgéltem pár perce, hogy mi van fenn imádott falumról, ahol felnőttem, és még mindig visszajárok a tanítási szünetekben.

Valami drogfogyasztás ellen küzdő mozgalom ment keresztül az országon, és minden tanyán és kis faluban megálltak szónokolni, (ezzel nem érnek el sokat, a gyerek leszarja, hogy káros, a pillanatnyi élvezetért teszi, amit a szer nyújt) így nálunk is.

A kép az iskolaudvaron készült, és teljes mértékben magáért beszél, (klick a képre, úgy nagyobb méretben megnyílik).

A faluban és a környéken is körülbelül ekkora a romák és a magyarok aránya. A kép nem vágott, és nem direkt a romákat fotózta a készítője. Tényleg ennyien vannak. Durva.

Na valami kis hatótávolságú, nagy erejű szer nincs valakinél? Akinek az őszi zavargásokról maradt egy kis könnygázipatronja, vagy akármilyen cucca, az bedobhatja közéjük. Grrrr.

A szerző megrendülését, hogy egykori iskoláját cigányiskolaként látja viszont, megértem.

De meg kell kérdeznem tőle, ő közben hova tűnt a faluból, rokonai, öccsei, unokaöccsei miért nincsenek a képen? Megették őket a cigánygyerekek?

Ha a cigánygyerekek nincsenek az iskolaudvaron, rég zárva lenne, senki nem volna ott. Csak gyom meg pusztulás. Az jobban tetszene?

A gyerekek a képen valami eskü, fogadalmat tesznek, még kíváncsiak, buzgók, ábrándozóak, szépek. Magyarul beszélnek és szeretnék magyar gyerekeknek mondani, tudni magukat. Tényleg ellenségei ők bárkinek is?

Őn, az okos magyar, tömegesen végzi ki a cigánygyerekeket a neten, a buta cigányok meg ijedtükben valószínűleg megölik Szögi Lajost. Jó lesz ez így?

A magyar frusztráltságnak a magyar hitetlenség, tehetetlenség és szétesettség a forrása. Azért lehet ijesztő egy csapat élénk cigánygyerekek, mert mi magyarok bizony padlót fogtunk itt az ezredfordulón. Ha azt gondoljuk, hogy miattuk, az épp annyira bölcs megfontolás, mint nekitámadni a tavasznak, mert nincs erőnk, nincs kedvünk kimenni a kertbe.

A kép alighanem egy borso-di településen készült. Magáról az eseményről nem sikerült kiderítenem semmi közelebbit. Az látszik rajta, hogy néhány cigány gyermek lelkesebb, mint a többi, de a képen láthatóan egy vegyes cigány-magyar gyermekcsoport van.

TAKÁCS GÉZA (Pápa, 1953.) magyar-történelem szakos tanár. A Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán végzett Szegeden, 1976-ban. 1981-ben kapott történelem szakos diplomát a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Az idejét javarészt különböző iskolákban töltötte. Harminc éve ír mindenfelét mindenfelé, az Alföldtől, a Hajdú-Bihari Naplótól és a régi Mozgó Világtól az Új Könyvpiacig, az Iskolakultúráig

és a Kommentárig. 2003-ban jelent meg az Önkonet gondozásában *Iskolapróza Egy szabad iskola problémái* című könyve, majd *Kiutkeresők. A cigányok iskolai reményei* címmel 2009-ben jelent meg szociográfiája a *Magyarország felfedezése* sorozatban. Szerkesztette a *Tani-Tani* című alternatív pedagógiai folyóiratot, s *Iskolakép* címmel volt egy rövidletű saját folyóirata. Jelenleg a monori Kossuth Lajos Általános Iskola tanára.